Eksplozija u Kragujevcu

Dan kad se obistinio veliki strah

Intervju: Raša Nedeljkov

Pritisci i obesmišljavanje izbora

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

01305

9 770353 802002

VREME

broj 1365

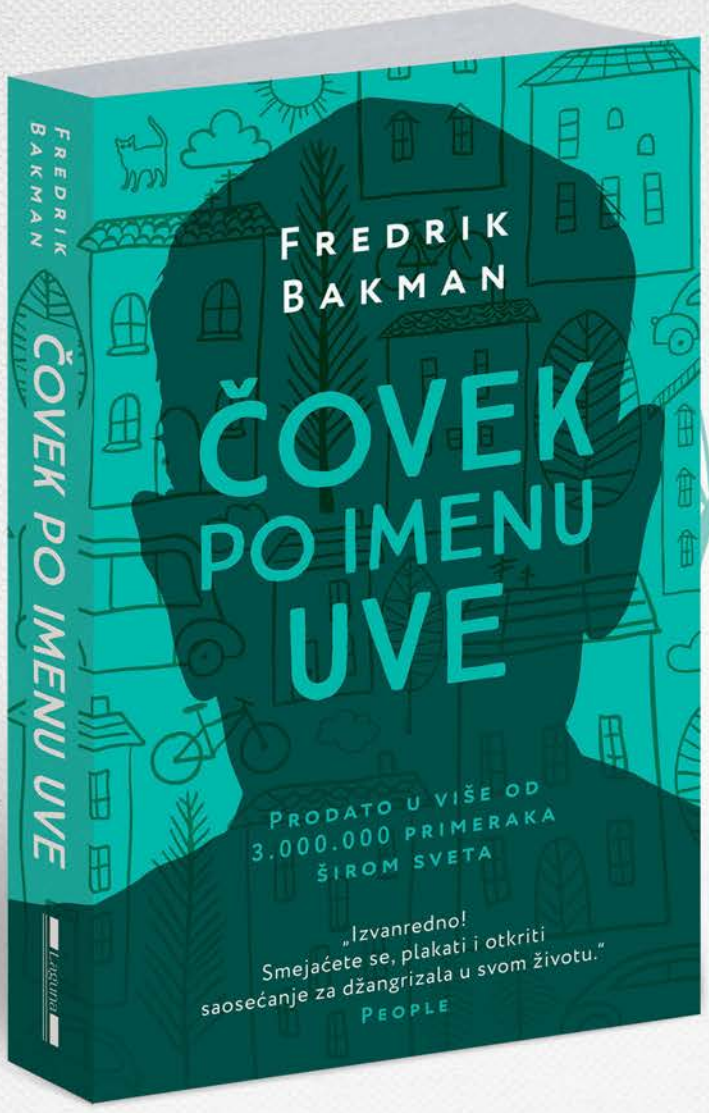
2. mart 2017.

INTERVJU:
PETAR – PECA POPOVIĆ

KAD JE MUZIKA BILA PITANJE ČASTI

KNJIGA PRODATA U 3.000.000 PRIMERAKA ŠIROM SVETA

Svakome je potreban komšija kao što je Uve.

www.laguna.rs

Laguna

VREME
BROJ 1365
2. mart 2017.

04 **Izbori 2017: Kako posle njega**

07 Zoom: Svi na izbore

10 Intervju: Raša Nedeljko, programski direktor CRTA-e

15 Nuspojave: Veliki Konfiskator

16 Intervju: Rodoljub Šabić

19 Pravosuđe: U raljama sistema

20 Kragujevac: Nesreća u Tehničko-remontnom zavodu

22 Javno-privatno partnerstvo u obrazovanju: Pomeri poslodavca

28 Topola: Otmeno ispijanje vina

24 Kultura sećanja: Pobednici i poraženi

31 Lisica i ždral: Osramoćeni avion

KULTURA

32 Povodom neprolaznosti: Kako parodirati parodijom

34 **Pozorišni februar: Divljaci, tramvajci, donžuanci, Amerikanci...**

37 Kritika: Film "Na mlečnom putu"

38 Koncert: Ljubojna

39 TV manijak: Moja kuhinja, moja ksenofobija

40 Komunikacije: Pedeset godina s Plazmom

42 Super bowl reklame: Kulturni fenomen odvojen od sporta

43 Iz ličnog ugla: Da li razumeš medije

SVET

44 **Prilog kulturi sećanja: Sto godina od Februarske revolucije**

52 Makedonija: Srljanje u prošlost

MOZAIK

54 Intervju: Petar – Peca Popović

61 Navigator: Sve o mojoj majci

62 Vreme uživanja: Lift

Ko će voditi Vladu Srbije u slučaju da Aleksandar Vučić pobedi na predstojećim predsedničkim izborima? Nijedna od raspoloživih opcija ne ide mu u korist. Uz to, Vučić nema sopstvenog klona kome bi poverio mesto premijera, a i da ga ima, teško bi podneo takvu konkurenciju
PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Beogradski pozorišni život u februaru ponudio je nekoliko očekivanih zgoditaka, ali i prijatnih osveženja i iznenađenja
PIŠE: TEOFIL PANČIĆ

Vamp simbol režima Romanovih između imperije revolucije i baleta – preživela jednu monarhiju, jednu privremenu republiku, tri revolucije, dva svetska rata i jednu emigraciju, pa uzbudila opake strasti u Rusiji
PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Milovan Milenković

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

Foto: A. Anđić

KAKO POSLE NJEGA

Ko će voditi Vladu Srbije u slučaju da Aleksandar Vučić pobedi na predstojećim predsedničkim izborima? Nijedna od raspoloživih opcija ne ide mu u korist. Uz to, Vučić nema sopstvenog klona kome bi poverio mesto premijera, a i da ga ima, teško bi podneo takvu konkurenciju

Seća li se iko više vanrednih parlamentarnih izbora 2016. godine i razloga zbog kojih su održani? Ako se podsetimo tog perioda i temeljno pregledamo medijske arhive, najupadljivija stvar u vezi sa tim izborima bila je činjenica da nikome nije jasno zašto i o čemu smo glasali tog 24. aprila. Premijer Aleksandar Vučić na pitanje o razlozima za raspisivanje izbora sve vreme je mantrao kako mandat tadašnje vlade (izabrane 2014, na takođe vanrednim izborima) ističe 2018, pa da te dve godine nisu dovoljne za sprovođenje svih planiranih reformi. Potrebno je, govorio je Vučić, bar još četiri godine da on i njegov tim sprovedu u delo sve što su naumili, pa da nam svima konačno krene u životu.

Izbori su održani, Vučić je dobio "pun mandat za reforme" i od tada nezadrživo srljamo u progres. Međutim, redovni predsednički izbori dolaze na red, a vladajuća Srpska napredna stranka za kandidata bira nikog drugog do Vučića – istog onog koji je prošle godine tražio i dobio vanredne parlamentarne izbore, kako bi još četiri godine bio premijer Srbije.

Zapravo, prošlogodišnji parlamentarni izbori tek sada nam se ukazuju u punoći svog besmisla: i Aleksandar Vučić i Srpska napredna stranka znali su da ove godine treba da budu održani predsednički izbori. Takođe, znali su da treba da kandiduju nekoga. Još tada je bilo jasno da je Tomislav Nikolić potpuno marginalizovan i da je njegova kandidatura nerealna, pa čak i, kako videsmo pre desetak dana – nadrealna.

Pre tačno godinu dana, 26. marta prošle godine, potpisnica ovog teksta napisala je da Srpska napredna stranka – ne postoji. Krunski dokaz za to je činjenica da se apsolutno sva važna politička pitanja u ovoj zemlji svode na jedan, uvek isti odgovor, koji glasi: Aleksandar Vučić. Isto se događa i sada. Od početka godine, pa do pre dve nedelje, javnost je održavana u stanju konstantne napetosti i neizvesnosti zbog pitanja ko će biti kandidat SNS-a na predsedničkim izborima. Fiktivna politička organizacija koja stoji iza najmoćnijeg čoveka u Srbiji nije nas izneverila. I ovog puta odgovor je: Aleksandar Vučić.

IMA I DRUGIH PITANJA

Koji su i kakvi motivi Aleksandra Vučića da se kandiduje za predsednika Srbije, analizirali smo u prošlom broju "Vremena" (videti tekst Zore Drčelić "Čovek koji je pobegao u kandidaturu"). Odlukom da kandiduje Vučića za predsednika, Srpska napredna stranka je prvi put u novijoj istoriji dovela sebe pred pitanje na koje će morati da pruži odgovor koji ne glasi "Aleksandar Vučić". Ako aktuelni premijer pobedi na predsedničkim izborima, ko će voditi Vladu Srbije?

Na prvi pogled, pitanje se čini kao visoka spekulacija na "šta bi bilo kad bi bilo" nivou. Međutim, najmoćnija vladajuća stranka, čiji lider uporno želi da ostavi utisak kako je sva muka ove zemlje na njegovim plećima, ali da on ima i sva rešenja, dužna je građanima odgovor na ovo pitanje. Jer, ako su pre godinu dana tražili pun četvorogodišnji mandat za premijera Vučića, što je rezultiralo ničim izazvanim parlamentarnim izborima na kojima su taj mandat i dobili, sada moraju da objasne šta se promenilo pa Vučić sa najmoćnije političke funkcije u zemlji želi da pređe na protokolarnu funkciju predsednika na kojoj će deliti ordenje i potpisivati zakone. I, najbitnije, ko će nas dovesti do blagostanja koje su zakazali za 2020?

Nakon što se predsednik Tomislav Nikolić "ritnuo" i navodno izrazio želju da se kandiduje po drugi put, tabloidi su licitirali mogućnošću da mu je Vučić obećao premijersko mesto ako se povuče iz »

NERAVNOPRAVNI TRETMAN KANDIDATA OPOZICIJE: Saša Janković i Vuk Jeremić

Foto: Tanja Valič i Dragan Kujundžić/ Tanjug

trke za predsednika Srbije. Da li je Nikolić možda taj koji će, u slučaju da Vučić bude predsednik države, doći na čelo vlade? Narodski rečeno – mrka kapa. Niko iz SNS-a nikada nije priznao da na relaciji Vučić-Nikolić postoji jaz, ima i škola mišljenja prema kojoj njih dvojica samo glume neslaganja, kako bi jedan pokrivao Istok, a drugi Zapad. Međutim, odsustvo komunikacije na relaciji predsednik-premijer, kao i potpuna marginalizacija ovog prvog, toliko su očigledni, da ni o kakvoj glumi nema govora.

Drugo, Nikolićev "ispad" sa kandidaturom pokazao je dve stvari. Prvo, da je sklon i sposoban da se otrgne kontroli i istupa samostalno, što je u koordinatnom sistemu Aleksandra Vučića sve osim poželjno. Drugo, tokom 48 sati medijskih spekulacija na temu Nikolićeve kandidature, videli smo da postoji čitava mašinerija političara, analitičara i sličnih, koja je spremna da se u bilo kom trenutku podigne na noge i "neutrališe subjekat". Isplivale su u ta dva dana brojne potisnute frustracije i nezadovoljstva u vezi sa ličnošću predsednika Nikolića. Ako je suditi samo po tome, Vučić bi premijersko mesto radije ustupio nekome od već poznatih ljutih oponenata, nego Tomislavu Nikoliću.

Apsolutno je izvesno da, čak i ako promeni funkciju, Vučić nema nameru da se odrekne kontrole nad svim političkim procesima u Srbiji. Stoga je pitanje ko će biti premijer zapravo pitanje o tome ko je najbolji "provodnik" preko kog bi ovaj sa mesta predsednika mogao da i dalje odlučuje i pita se o svemu. Ruku na srce, teško je zamisliti Tomislava Nikolića kao potrčka na relaciji Andrićev venac – Nemanjina. Koliko god da je u poslednjih pet godina rađeno na tome da on bude učinjen nebitnim, nekako je u javnosti uspeo da očuva makar individualnost i, u nedostatku preciznijeg termina – lični integritet.

PREMIJER IZ ŠEŠIRA

Vučić je jak dok su mu deca verna. Ako aktuelni premijer i, moguće, budući predsednik Srbije nečega ne manjka, to su odani saradnici. Zapravo, "odani" je preslaba reč. Nikada nijedan ministar u vladi Aleksandra Vučića nije javno istupio, a da nije i njega pomenuo. Stoga bi možda premijer mogao da bude neko iz najbližeg premijerovog okruženja. Prva imena koja padaju na pamet su iz redova aktuelnih ministara: Zorana Mihajlović, Nebojša Stefanović, Zlatibor Lončar, Jadranka Joksimović... Prvo dvoje su već na mestima potpredsednika vlade, što bi, pri izboru, mogao da im bude plus. Problem je što premijersku funkciju može da obavlja samo jedna osoba. Prokleti Ustav, zakoni, institucije i ostale trice, večito stoje na putu neviđenog procvata... Šalu na stranu, zamislimo hipotetičku situaciju u kojoj je Vučićev izbor mandatara sveden na Zoranu Mihajlović i Nebojšu Stefanovića.

Mihajlović je odavno "osumnjičena" da ima velike političke ambicije. To bi joj možda išlo u prilog da nema one čuvene epizode sa nedeljnikom "Ekspres", koji je, iz nikad do kraja razjašnjenih razloga odlučio da ne objavi intervju sa njom. Nezvanično – intervju je povučen zbog Vučićevog zazora od njenih političkih pretenzija. Ako je to istina, ministarka Mihajlović definitivno otpada.

Nebojša Stefanović je naizgled bolji kandidat. Savršen "kanal", lojalan Vučiću preko granice zdravog razuma, spreman i u vatru i u vodu ako ovaj to naredi. Problem sa njim je u tome što, iako za premijera želi "lutku na koncu", Vučić ipak ne želi nekoga ko je toliko očigledna "lutka na koncu". Ministar unutrašnjih poslova, svojom pojavom i nastupom, ne ostavlja utisak samostalne osobe, a Vučiću na poziciji premijera upravo treba neko ko, iako posve kontrolisan, ostavlja utisak nezavisnosti i samostalnosti.

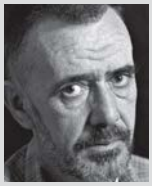
Majka svih pitanja jeste: ima li u trenutnom sastavu vlade žive duše koja ostavlja utisak samostalne i sposobne osobe? Odgovor je odričan, ali samo je mali deo krivice za to na članovima vlade. Pre će biti da ih je premijer sve poklopio i pokorio snagom sopstvenog javnog nastupa. To nam, s druge strane, govori da je Vučić, iako viđen kao moćan i sposoban, takvu sliku o sebi izgradio isključivo time što je učinio da svi oko njega izgledaju slabašno i nesposobno. Upravo je izbor premijera trenutak kad bi mogao da plati visoku cenu za vođenje takve politike.

NEKI NOVI KRSTIĆ

Ne treba isključiti ni mogućnost da premijer bude neka nestranačka ličnost, moguće i iz aktuelnog sastava vlade, poput Ane Brnabić ili Dušana Vujovića. Ministar Vujović bi u toj podeli bio Vučiću ono što je Mirko Cvetković bio Borisu Tadiću. Ali, teško da će Vučić ići putem koji je Tadića odveo u propast. Ana Brnabić je višestruko bolje rešenje. Ako se setimo Vučićevog ushićenja s kojim je, najavljujući svoj novi kabinet 2016. rekao da će u vladi biti i jedna "gej ministarka", nije teško zamisliti ga kako najavljuje Anu Brnabić kao "gej premijerku". To što njena seksualna orijentacija nema ama nikakve veze ni sa resorom koji vodi, niti bi imala u slučaju da dođe na čelo vlade, nije bitno. Bitnije je kako bivši radikal zamišlja "evropske vrednosti". Zbog svog nakaradnog shvatanja tog sistema, udruženog sa proevropskim odelom u koje se obukao, i jeste paradirao seksualnom orijentacijom Ane Brnabić. Iz različitih razloga, svima je bilo neprijatno. Osim njemu.

Činjenica da su već članovi vlade mogla bi da bude "minus" za svakoga u aktuelnom Vučićevom kabinetu. Naime, »

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Svi na izbore: Šta će biti ako se premijer premetne u predsednika, a šta će tek da bude ako ne uspe u tom poduhvatu

Ne usuđujem se ni da pomislim šta će biti kad premijer krene u pravu kampanju, praćen sve brojnijim medijskim skutonošama koji bi prekinuli i prenos smaka sveta ako Vučić negde drži govor

S tačke gledišta Aleksandra Vučića, odluka da se predsednički izbori održe 2. aprila – mada vest nije potvrđena u noći kad ovaj tekst nastaje, ali je vrlo verovatno da je to datum održavanja takozvanog prvog kruga – vrlo je racionalna.

Do krajnjih zakonskih mogućnosti skraćen je rok za sve izborne aktivnosti, prijavu kandidata i kampanju, a mnogi koji bi u predsedničku trku imaće i dodatni problem oko organizacionih pitanja, uključujući tu i zakonsku obavezu da potpise overavaju notari, što može biti sporije, a sigurno će biti skuplje, posebno ako notarske službe budu izlazile na teren.

Foto: Rade Prelić/ Tanjug

Ne bih preterivao i rekao da ih je Vučić baš zatekao "spuštenih gaća" – barem nije neke od njih – ali lako se može ispostaviti da će i onima koji su najspremniji zafaliti tih nedelju, dve dana s obzirom na to da su svi projektovali početak izborne trke za polovinu aprila.

Vučić, aktuelni premijer, već je u kampanji, kao što se očekivalo, ali ni preterivanje u tim stvarima nije uvek pametno. Niko mu nije poverovao da će uzeti pet dana godišnjeg odmora za kampanju jer, kako je krenuo, izgleda da će izbori biti početkom marta, a ne početkom aprila. Ne usuđujem se ni da pomislim šta će biti kad krene u pravu kampanju, praćen sve brojnijim medijskim skutonošama koji bi prekinuli i prenos smaka sveta ako Vučić negde drži govor.

Ako je vest o 2. aprilu tačna, "drugi krug" bi se održao 16. aprila, na Uskrs, i pravo da vam kažem, mnogo mi idu na nerve kulturrasističke teorije o tome da glasači opozicije za praznike negde putuju, dok Vučićevi glasači sede kod kuće, da su oni disciplinovana vojska, te da bi Vučiću to olakšalo pobedu u tom krugu.

Siguran sam, međutim, da bi Vučić "drugi krug" doživeo kao poraz, i to težak poraz, i da je "blickrig" planiran za početak aprila. A ako tako ne bude, osvetnički bes može da izazove čuveni efekt čobanina koji se naljutio na selo pa odsekao sebi onu stvar.

U znamenitim esejima o istini i laži u politici, Hana Arent posebno ukazuje na onu politiku i političke odluke koje počivaju na preterivanju i samozavaravanju.

Kao primer navodi jednu srednjovekovnu anegdotu o stražaru koji se noću dosađuje na bedemu grada pa podiže uzbunu. Sav grad potrči da brani zidine od napada, a stražar je među njima, uveren da je grad napadnut.

Tako se i ovi naši, što su na vlasti, počesto samozavaravaju, pa i kad treba i kad ne treba vrte se u opasnim krugovima preteranog optimizma i sumorne depresije, što jeste stanje duha izazvano krizom ne samo ekonomskom već krizom ideje i vođstva.

Skloni su da poveruju u sopstvenu propagandu, puke reči, kao što je u sopstvenu izmišljotinu poverovao vojnik s bedema, a poslednji stadijum tog stanja jesu protivrečnosti na kojima je nemoguće graditi racionalnu politiku.

Prava pitanja, međutim, otvoriće se onog trenutka kada se završe predsednički izbori. Da li bi, na primer, Vučić, ukoliko izgubi izbore, ostao na čelu vlade do nekih novih parlamentarnih izbora. Da li bi čestitao pobedniku i sa istim žarom i ljubavlju za Srbiju nastavio da radi posao koji trenutno obavlja ili bi toliko tresnuo vratima da bi se kvaka sama slomila?

Ukoliko, pak, dobije izbore na šta će Srbija u političkom, ustavno-pravnom i svakom drugom smislu da liči? Kakav će biti transfer odgovornosti za stanje državnih poslova i kolika cena će biti plaćena za taj očekivani galimatijas ojačalog predsedničkog sistema vladavine i formalni parlamentarizam oličen u jačini vlade?

Ovo su možda najznačajniji predsednički izbori (složeniji i od izbora između Slobodana Miloševića i Vojislava Koštunice), jer će u zavisnosti od ishoda tek otvoriti pitanja o karakteru društva, političkog uređenja i kulturnog modela koji se uspostavlja. ¶

Izbori i javni beležnici

Zakon na osnovu kojeg se vrše overe potpisa i prepisa na snazi je 1. septembra 2014; nešto ranije uvedena je služba javnog beležništva u čijoj su nadležnosti overe. Broj registrovanih javnih beležnika tada nije bio dovoljan da bi ostvario potrebe građana, pa je overa potpisa ostala i u nadležnosti osnovnih sudova i opštinskih uprava.

Ovakvo "neoročeno" stanje ostalo je na snazi sve do 28. februara 2015. kada je stupio na snagu Zakon o izmenama zakona o overi potpisa, rukopisa i prepisa. Izmena se odnosi samo na jedan član osnovnog zakona (29) i propisuje da će paralelna nadležnost u overavanju potpisa trajati do 1. marta 2017. Po isteku ovog roka celokupna nadležnost prelazi na javne beležnike u svim mestima gde su imenovani, dok će overa ostati u nadležnosti sudova i opštinskih uprava u mestima gde još nema javnih beležnika. To znači da će potpise podrške budućim predsedničkim kandidatima građani biti u obavezi da overe kod javnih beležnika.

Međutim, pojedine opozicione stranke strahuju da može doći do zloupotrebe pri overi čime može biti i ugrožen sam izborni proces. Predsednik Javnobeležničke komore Srbije Miodrag Đukanović ističe u izjavi za Tanjug da nikakvog problema neće biti. "U ovom trenutku u Srbiji radi 152 beležnika, 26 pomoćnika i 238 pripravnika. Večeras će još deset pripravnika položiti zakletvu čime će i oni biti uključeni u posao, što nas dovodi do broja od skoro 450 ljudi. Kada su u pitanju overe potpisa za podršku predsedničkim kandidatima, Komora je donela odluka prema kojoj kancelarije moraju raditi prekovremeno, kao i subotom i nedeljom, sve do okončanja tog posla", kaže Đukanović. Što se cena tiče, Đukanović je kazao da će oni biti niže od opštinskih uprava, a u nekim slučajevima više nego u sudu.

Direktor Komiteta pravnika za ljudska prava YUKOM Milan Antonijević u izjavi za "Vreme" kaže da će se sve pokazati u praksi: "Zbog kratkog roka koji je ostavljen kandidatima za prikupljanje i overu potpisa može doći do zloupotrebe od strane javnih beležnika, ali ja tako nešto ne očekujem. Znam da će notarske kancelarije raditi i prekovremeno i pozdravljam tu odluku. Nadam se da će država preko ministarstva i ostalih nadležnih organa sankcionisati svaki pokušaj bilo kakve zloupotrebe pri overi potpisa koja bi mogla da ugrozi izborni proces. Ukoliko neka politička stranka bude imala podređen status ili ukoliko neki kandidat bude diskriminsan ponašanjem javnih beležnika, nadam se da će takvi slučajevi imati svoj epilog pred sudom", kaže Antonijević. "Smatram da bi u interesu javnosti bilo da javni beležnici objave koliko su novca zaradili overavajući potpise podrške za predsedničke izbore, iz razloga što je do ovih izbora taj novac, posredstvom sudova i opština, završavao u budžetu Republike Srbije."

MARKO PANTIĆ

čitava Vlada Srbije je od prvog dana pod potpunom Vučićevom kontrolom, sačinjena od ljudi koji su konstantno omalovažavani i ponižavani. Jeste da su sami pristali na to, ali to ne znači da nisu frustrirani zbog položaja u kom su se našli. Izbor jednog od njih za mandatara, odnosno premijera, dovela bi do trvenja, ljubomore i mogućih sukoba. Posle skandala sa Tomislavom Nikolićem i Velimirom Ilićem, Vučić sebi teško da može i želi da priušti još ljutih i razočaranih koji bi zaređali po medijima, u želji da istresu što više prljavog veša.

Naravno, ne bi trebalo da isključimo ni stari, oprobani recept dovođenja novog čoveka, nekog genija ili uspešnog biznismena iz inostranstva poput Lazara Krstića ili Saše Radulovića. Mana ove varijante je što se do sada pokazala kao stoprocentno neuspešna. Osim ako odnekud ne izroni neki baš veliki genije, genijalniji od svih dosad.

KOALICIONI PREMIJER

Kad zagusti, tu je uvek Ivica Dačić, za svakoga ko u datom momentu ima skupštinsku većinu. Lider Socijalističke partije Srbije odlučio je da se ne kandiduje na predsedničkim izborima i da podrži Vučićevu kandidaturu. Uz to, nije nikakva tajna da Dačić insistira na tome da SPS ostane u vlasti po svaku cenu i da svojim funkcionerima otvoreno postavlja pitanje: "Šta ćete ako ne budete vlast?" Pa ipak, izbor Dačića za premijera malo je verovatan. Od 2012. naovamo, Vučić ima povremene "napade" želje da se otrese SPS-a. Poznato je da mnogim članovima i visokim funkcionerima SPS-a smeta što se ova stranka ponaša kao verni psić većeg i brojnijeg SNS-a. Branko Ružić i Milutin Mrkonjić već su javno kritikovali i Dačića i Vučića, a Dijana Vukomanović je zbog poniznog ponašanja prema SNS-u napustila socijaliste. Osim toga, izbor premijera iz redova koalicionih partnera može da izazove i talas nezadovoljstva u SNS-u, koji broji približno 600.000 članova. Pa zar od njih 600.000 nema nijedan dovoljno vredan da bude premijer?

Tu dolazimo do najvećeg problema za SNS i Vučića u slučaju da on dobije predsedničke izbore. Za skoro devet godina postojanja i pet godina na vlasti, ova stranka nije uspela da iznedri ništa osim Aleksandra Vučića.

Da li za to nije bilo želje ili, prosto, nije bilo mogućnosti? Od 2012. znamo da nas ove godine čekaju predsednički izbori. Bar godinu dana znamo i mi i Aleksandar Vučić da Tomislav Nikolić nije poželjan predsednički kandidat SNS-a. Da je pre godinu dana najveća, najmoćnija i najpopularnija politička stranka u Srbiji počela da kreira kvalitetnog predsedničkog kandidata, do sad bi, sasvim izvesno, uspela, ali to se nije dogodilo. Na pitanje zašto, odgovor je, opet – Aleksandar Vučić. Za njega je sve osim pobede u prvom krugu jednako porazu. Upravo zbog tog insistiranja na apsolutnoj i ubedljivoj pobedi, zbog toga što mu nije dovoljno da porazi protivnika, nego i da ga poraženog dodatno šutira i gazi (što vidimo iz odnosa prema opoziciji), Vučić se nije upustio u projekat stvaranja predsedničkog kandidata. Umesto toga, sam sebe je doveo u ćorsokak. Nema sopstvenog klona kome bi poverio mesto premijera, a i da ga ima, teško bi podneo takvu konkurenciju. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena"
u neku od knjižara „Delfi" i kupite
jedan od deset naslova sa ovog spiska
po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 18. februara do 17. marta 2017.

Karen Duve:
GRRRIM

Ponovo ispričane bajke braće Grim, ovoga puta kao crnohumorne priče o porodičnim razmiricama, fobijama, kompleksima i bizarnim idejama o ljubavi. Crvenkapa ima posla s vukodlacima, a Snežana je optužena za promiskuitet.

Folker Kučer:
JEDAN NEREŠEN SLUČAJ

U poslednjim danima Vajmarske republike mladi inspektor, istražujući jedan zločin, ulazi u klupko kriminalnog, vojnog i političkog podzemlja Berlina i upliće se u zaveru grupe koja krijumčari zlato da bi izvela puč. Izvrstan istorijski triler.

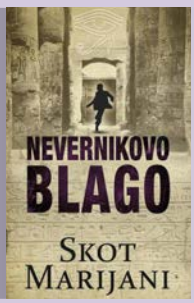

Šeli King:
TRENUCI SREĆE

Mlada programerka je ostala bez posla u Silicijumskoj dolini, i sada vreme provodi u jednoj prodavnici polovnih knjiga. Kada joj u ruke dospe staro izdanje Ljubavnika ledi Četerli *s beleškama nekadašnjih ljubavnika na marginama, ona započinje istragu o njihovoj sudbini. Ljubavna priča, knjiga za prave knjigoljupce i roman o preteranostima modernog doba.*

Skot Marijani:
NEVERNIKOVO BLAGO

Triler o lovu na drevno egipatsko blago zbog koga je previše ljudi ubijeno, napisan na tragu Roberta Ladlama, Dena Brauna i Vilbura Smita.

Majkl Levin:
GERILA PR 2.0

Pod motom „kako da vodite uspešnu medijsku kampanju, a da pritom ne bankrotirate", poznati savetnik za odnose s javnošću napisao je vodič kroz principe i pravila medijskih kampanja i strategija.

Dženi Kolgan:
VIDIMO SE U KAPKEJK KAFEU

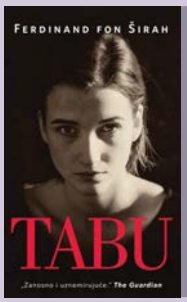
Proglašena tehnološkim viškom, ali naoružana poverenjem u ljude i dedinim receptima za najbolje kolače na svetu, ona okreće nov list i otvara kafe. Duhovit i optimističan ciklit roman prošaran receptima.

Kiti Ficdžerald:
SVINJOTOPIJA

Neobičan roman o prijateljstvu jedne usamljene gnevne šiparice i sredovečnog čoveka izolovanog od društva zbog strašnih fizičkih deformiteta, a koji ima tajnu opsesiju – gajenje svinja.

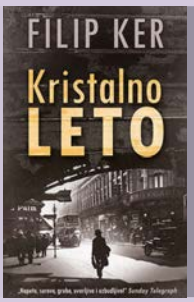
Ferdinand fon Širah:
TABU

Triler o multimedijalnom umetniku koji istražuje teme lepote, seksualnosti i usamljenosti, a onda biva optužen za ubistvo mlade devojke. Brani ga jedan stari advokat, koji ubrzo shvata da se još nikada u sudskoj praksi nije sreo sa sličnim slučajem.

Glen Dankan:
KRV NAŠA NASUŠNA

Knjiga iz trilogije o poslednjem vukodlaku Džejkobu Marlou, erotska ljubavna priča o završnoj borbi za opstanak između vukodlaka i vampira, uz ironičan osvrt na to šta zapravo znači biti ili ne biti ljudsko biće. Odličan horor za ljubitelje ovog žanra.

Filip Ker:
KRISTALNO LETO

Istorijsko-politički triler čija se radnja odigrava u Berlinu 1936. godine. Privatni detektiv Berni Gunter, odlikovani veteran iz Prvog svetskog rata i bivši policajac, istražuje smrt ćerke jednog industrijalca s vezama u vrhu nacističke države. To ga uvodi u mračno središte režima koji će uskoro gurnuti svet u najkrvaviji rat u istoriji.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara „Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara „SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara „Borislav Pekić", Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara „Dobrica Ćosić", Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara „Vuk Karadžić", Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara „Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara „Borča", Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara „Jovan Jovanović Zmaj", Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara „Vasko Popa", Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara Stop Shop, Bulevar Medijana 21g, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, „Branko Ćopić", Omladinska br. 37, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

Intervju: Raša Nedeljkov, programski direktor CRTE

Rejting, pritisci i obesmišljavanje izbora

Postoji atmosfera u kojoj se priča o pritiscima i o kupovini glasova naširoko. Kad kažem naširoko, mislim bukvalno na celu teritoriju. Nema opštine u kojoj nismo bili, a da nismo slušali o istim ili sličnim mehanizmima koji se koriste za prikupljanje podrške i za sigurne glasove. U ovom trenutku govorimo o atmosferi u kojoj ljudi nisu spremni da govore o svom političkom mišljenju, makar ne javno, jer se plaše na koji način to može da utiče na njih ili na nekog u njihovom okruženju. Svakako da i sam način tretiranja kandidata koji nisu bliski vlasti doprinosi takvoj atmosferi straha. A sama okolnost da ne smete da kažete da ćete da glasate za određenog kandidata govori o atmosferi pritiska koja je našim pozitivnim pravom zabranjena

Startni znak za početak izbornog procesa, u trenutku nastajanja ovog teksta, još nije dat, ali se već iz dosadašnjih šumova, kao i zvaničnih objava o tome koji će izbori biti i kada, uz već naraslu predizbornu atmosferu, nazire njegov jasan ton. Na ovu temu razgovaramo sa Rašom Nedeljkovim, programskim direktorom Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), organizacijom civilnog društva akreditovanom za nezavisno posmatranje i kontrolu izbornih procesa, koja je po svom kontrolorskom štambilju prepoznata još od vanrednih parlamentarnih izbora prošle godine.

"VREME": I, konačno, odlučeno je da parlamentarnih izbora neće biti. Kako ta odluka dalje utiče na izbornu kalkulaciju, odnosno kome ide u korist?

RAŠA NEDELJKOV: Svaka odluka o izborima išla je u korist onoga ko je imao moć da je donese, tako i ova da li će se ići i na vanredne parlamentarne izbore. Ustavna i zakonodavna moć je u rukama predsednika Narodne skupštine, ali je ovoga puta svima nedvosmisleno jasno da je u rukama jednog čoveka koji kroz partiju i druge kanale moći kontroliše parlament, odnosno on odlučuje. Sama neizvesnost i spekulacije koje su se pojačavale u vezi sa tim da li će i kojih izbora biti govori o bazičnom nedostatku demokratske političke kulture, o tome da ne postoje red i sistem. Umesto toga, institucije se podređuju neposredno partijskim interesima. To nije nešto novo i nije ekskluzivno samo za Srbiju, ali iz perspektive organizacije civilnog društva koja se zalaže za kvalitet demokratskih procesa moram da kažem da naprosto nije u redu da do poslednjeg trenutka ne znamo koje ćemo izbore imati.

Što se tiče same izborne matematike, jasno je da je prisutna ideja da se jednim udarcem ubije više muva. Očigledno je da istraživanja javnog mnjenja, a ne politike rešavanja problema, diktiraju kakve ćemo izbore imati. I ona su pokazala da je u ovom trenutku politički oportunije da imamo samo predsedničke izbore.

Opozicija je na ovim izborima, koliko vidimo, podeljena na prodesničarsku i proevropsku, pa unutar njih ide u dve ili tri kolone. Koja bi mogla biti najvidljivija posledica s obzirom na tako širok spektar kandidata?

Teško je ovde govoriti ko su protivkandidati, jer je jako teško odrediti kakvu politiku kandidati zastupaju. Videli smo da su političari prilično slobodni da interpretiraju različite ideologije i da zastupaju one interese za koje prepoznaju da im u tom trenutku donose najviše poena. Opet se vraćamo na vođenje politike na osnovu javnomnjenjskih istraživanja, a ne u odnosu na državotvornu politiku. Smatram da ni javnost nema dovoljno informacija ko zastupa kakvu politiku. Znamo, na primer, kakve vrednosti zastupa Saša Janković ili makar kakve je vrednosti iznosio u javnost sa pozicije ombudsmana. S druge strane, imamo u ovom trenutku jakog kandidata u opoziciji – Vuka Jeremića, koji je imao različitih izjava, od prilično nacionalističkih do krajnje liberalnih. Zatim, imamo predstavnika vlasti koji iznosi prilično snažne stavove u odnosu na EU i zapadne vrednosti, ali u istom trenutku balansira i sa Rusijom. I sad, ko je tu proevropski orijentisan? Na osnovu čega definišemo ko je za koju politiku? To je ono što tek ostaje da čujemo. Još nešto je važno, u ovom trenutku ne znamo ko su ciljne grupe kandidata, odnosno na koji način se one poklapaju ili preklapaju. Ne znamo da li se kandidati opozicije dopunjuju i time čine nekakav front u odnosu na kandidate koji su bliski vlastima – ili rade jedan protiv drugog.

Ne mislite da veći broj kandidata direktno implicira i veću izlaznost?

Ne. Ili, možda, ako izlaznost pretpostavlja da se birači ipak odluče za nekog od kandidata. S druge strane, ako ste svesni da vaš kandidat neće pobediti, postavlja se pitanje: pa kome onda da dam glas? Otvoren je put i ka manjoj i ka većoj izlaznosti. Ali ono što mnogo više utiče na izlaznost jeste poverenje u izborni sistem. Istraživanja koja je CRTA sprovela govore o tome da od 2008. do 2014. u našoj zemlji postoji pad izlaznosti građana na izbore. Prošle godine, 2016, zabeležen je blagi porast, ali to je daleko ispod u odnosu na 2008. godinu.

Šta nam to kazuje, da su birači ponovo počeli da stiču poverenje u izborni sistem?

Ne mora da znači, možda su prošle godine bili malo više animirani. S jedne strane, kada pitamo građane koji je to mehanizam pomoću koga oni kao građani mogu da učestvuju u nekom delu procesa demokratije u Srbiji, jedino što vide jesu izbori. A sa druge strane, imamo pad izlaznosti. Možemo to čitati i kao nedostatak jasne ponude, nedostatak programa i politike, jer građani očigledno imaju apetit za tim, ali ne dobijaju ponudu. U julu prošle godine sproveli smo javnomnjenjsko istraživanje o tome kako su građani videli vanredne parlamentarne izbore 2016. godine. Dvadeset procenata građana smatralo je da je bilo neregularnosti na prethodnim izborima koji su uticali na rezultate, a 40 odsto da je bilo neregularnosti, ali da nisu uticali u većoj meri na konačne rezultate. Kada govorimo o poverenju u izborni sistem, treba da imamo na umu tih 60 odsto građana koji smatraju da je bilo neregularnosti na prethodnim izborima, što je alarmantno. Većem rastu njihovog nepoverenja i odluci da ne učestvuju na izborima doprinosi nedostatak jasne, snažne reakcije države na probleme u izbornom procesu koji su vidljivi. Dokle god imamo nekažnjivost kao pravilo u odnosu na presude kojima se staje na put ili šalje jasna poruka da krivična dela u izbornom postupku nisu dozvoljena, kao što su korupcija, pritisci, iznuđivanja da se glasa za određenu stranku, dotle ćemo imati problem s demokratijom u Srbiji.

“Premijer ima čitavu aparaturu iza sebe koja podrazumeva sve nivoe vlasti u našem društvu. U tom smislu ne možemo govoriti o ravnopravnim izborima”

U koju vrstu pritisaka spada i uporan apel vlasti na birače da izbori moraju biti završeni u prvom krugu?

To nije govor državnika, to je govor političara, tačnije politička taktika. Ona spada u deo problema onda kada imate kandidata za predsednika koji je ujedno i predsednik vlade. Onda se postavlja pitanje, u kom kapacitetu to govori, recimo, Aleksandar Vučić, ili ministri u vladi? Biće to jedan od velikih izazova kada govorimo o prirodi predstojeće kampanje, jer mi smo i prošle godine zabeležili veoma veliku prisutnost funkcionerske kampanje, kada su pre svega lokalni funkcioneri i državni činovnici obavljajući svoju javnu funkciju promovisali svoju stranku. U to vreme bilo je i funkcionera tadašnje vladajuće stranke na nivou pokrajine Vojvodina koji su se slično ponašali. Govorimo dakle o jednoj političkoj kulturi ili nekulturi koja glasi, ukoliko si na vlasti – u kampanji ti je sve dozvoljeno. E pa, mislim, ukoliko želimo da gradimo državu, važno je da dajemo i odgovorne izjave, važno je da postoje konsekvence za javno izgovorenu reč. »

Koja je po vama javno izgovorena reč simbolično obeležje ovih izbora? Je li to možda "pobeda u prvom krugu", "izlaznost" ili nešto treće?

Do sada smo bili koncentrisani na to koje ćemo izbore imati i kada će da budu. Iako kampanja nije još zvanično krenula, ovo što smo do sada čuli nisu bile nikakve snažne poruke u vezi s tim šta treba da bude uloga predsednika u narednih pet godina. Kao neko ko se bavi izbornim procesom, voleo bih da smo mnogo više slušali o tome u kakvoj atmosferi ćemo imati izbore. Ko će kontrolisati medije? Da li će svi kandidati imati jednak, ravnopravan pristup na najuticajnijim mas medijima? Na koji način će kandidati, odnosno njihovi izborni štabovi koristiti javna sredstva u kampanji? Da ne govorimo o nuđenju rešenja i politika. Politika u najčistijem smislu reči, kao veština upravljanja državom, ovde za sada izostaje.

Ako biste ipak morali da se opredelite za tu jednu reč?

Bila bi to "stabilnost", reč koju smo čuli mnogo puta. Jer, stabilnost i budućnost Srbije dovode se u pitanje ukoliko na dve različite pozicije u izvršnoj vlasti dođu ljudi iz različitih političkih miljea. A to dalje znači da je razvoj zemlje pretpostavljen time da su sve institucije i sve pozicije pokrivene ljudima i kadrovima iz jednog političkog centra.

Drugim rečima, ključna reč služi za obesmišljavanje samih izbora?

To je jedna od stvari koja obesmišljava izbore. Druga stvar je kupovina glasova, odnosno pritisci na birače da glasaju za određenog kandidata.

Do koje mere sve te nabrojane neregularnosti mogu biti dozvoljene?

Neke su merljive, a neke su stvar utiska. U prošloj kampanji imali smo mnogo informacija i priča o kupovini glasova. Međutim, da biste dokazali kupovinu glasova, morate imati ili svedočenja ljudi ili bilo koji dokaz te radnje. S druge strane, dovoljno je i ukoliko se samo stvori atmosfera u kojoj se priča o kupovini glasova, o pritiscima. I jedna i druga situacija su problematične. Međunarodna praksa kaže da četiri procenta velikih nepravilnosti na biračkim mestima nisu dovoljna da se dovede u pitanje regularnost izbora.

Upravo onoliko koliko ste vi utvrdili prošle godine na parlamentarnim izborima.

Da, međutim, setite se, prošle godine su tri izborne liste bile na ivici cenzusa. Jedna izborna lista bila je svega za jedan glas ispod cenzusa. U tom slučaju četiri odsto biračkih mesta može da promeni izborni rezultat. Kada pričamo o međunarodnoj praksi, deset odsto nepravilnosti na biračkim mestima ukazuje da su neregularnosti, da kažem, ozbiljne.

Izbori su zakazani za 2. april, a ako bude drugog kruga, održaće se 16. aprila, na Uskrs, u vreme kada će mnogi otputovati na kraći odmor. Kakav je vaš komentar u vezi sa tim "prazničnim" izborima, kada se ionako zna da u drugom krugu po pravilu izlazi manje glasača?

Prvo, kampanja se svodi na minimalan period, a za predsedničke izbore ona može da traje od 30 do 60 dana. Gledano iz ugla političke matematike, oni koji su takmaci stavljaju se u nepovoljniji položaj, pogotovo sa zakazivanjem drugog kruga na sam praznik. Kako god da su odlučivali o datumima, reč je o kalkulaciji na osnovu javnog mnjenja, na osnovu toga da li će "moji" glasači izaći 16. aprila na izbore, te da li će glasači potencijalnog protivnika u drugom krugu izaći na izbore ili pak otputovati negde na odmor. Odlučivalo se iz malih, uskogrudih interesa političara. Iz perspektive nekoga ko bi trebalo da bude državnik očekivalo bi se da želi da crpi legitimitet iz što većeg broja građana zemlje i da na taj način postane stub institucije koju želi da predstavlja.

Jasno je da pozicija aktuelnog premijera i ujedno predsedničkog kandidata stavlja u nefer startnu poziciju ostale kandidate, makar samo u medijskoj promociji. Šta vama kao posmatraču to govori o karakteru predstojeće kampanje?

Ono što je problematično jeste da naše pozitivno pravo dozvoljava tu opciju. Osim toga, premijer ima čitavu aparaturu iza sebe koja podrazumeva sve nivoe vlasti u našem društvu. U tom smislu ne možemo govoriti o ravnopravnim izborima. Kada to dovedemo u vezu sa medijima, možemo koristiti iskustva iz prethodne izborne kampanje, analize medija

koje smo obavili mi, ali i druge organizacije civilnog društva. Jedna stvar je bila nedvosmislena, da je vladajuća koalicija, odnosno premijer imao daleko veći broj pojavljivanja u medijima i to sa afirmativnim, pozitivnim odijumom. Opozicioni lideri, pa čak i drugi lideri vladajuće koalicije imali su daleko manje pojavljivanja, a i kada bi se pojavili u medijima, u malom procentu su bili praćeni pozitivnim ili makar neutralnim sadržajem. U većini slučajeva, pogotovo u tabloidnim medijima, taj sadržaj je bio izrazito negativan. Zabrinjavajuće je što regulatorno telo koje bi trebalo da kontroliše rad elektronskih medija do ovog trenutka nije izašlo sa svojom analizom, niti je bilo šta uradilo tokom izborne kampanje kako bi omogućilo ravnopravnost. Ako govorimo o predstojećoj izbornoj kampanji u kojoj će sasvim sigurno za predsednika trčati najviši funkcioner u našoj državi, predsednik vlade, i ako imamo iskustvo iz prethodnih izbora o tome kako izgleda raspodela i ponašanje medija s jedne strane, a sa druge kako izgleda izostanak posmatranja regulatornih tela, onda već sad ne možemo govoriti o fer utakmici i ravnopravnim okolnostima za izbore.

Koja je vaša ocena dosadašnje predizborne atmosfere?

Obišli smo u prethodnih mesec dana skoro celu Srbiju i sasvim je sigurno da postoji atmosfera u kojoj se priča o pritiscima i o kupovini glasova naširoko.

"Dokle god imamo nekažnjivost kao pravilo u odnosu na presude kojima se staje na put ili šalje jasna poruka da krivična dela u izbornom postupku nisu dozvoljena, kao što su korupcija, pritisci, iznuđivanja da se glasa za određenu stranku, dotle ćemo imati problem s demokratijom u Srbiji"

Kad kažem naširoko, mislim bukvalno na celu teritoriju. Nema opštine u kojoj nismo bili, a da nismo slušali o istim ili sličnim mehanizmima koji se koriste za prikupljanje podrške i za sigurne glasove.

U ovom trenutku govorimo o atmosferi u kojoj ljudi nisu spremni da govore o svom političkom mišljenju, makar ne javno, jer se plaše na koji način to može da utiče na njih ili na nekog u njihovom okruženju. Svakako da i sam način tretiranja kandidata koji nisu bliski vlasti doprinosi takvoj atmosferi straha. A sama okolnost da ne smete da kažete da ćete da glasate za određenog kandidata govori o atmosferi pritiska koja je našim pozitivnim pravom zabranjena.

Na izborima od prošle godine zabeležili ste niz nepravilnosti u vezi sa biračkim spiskovima, položajem nezavisnih kontrolora i mnogo toga još. Da li se nešto od tada promenilo?

Nažalost, promenilo se veoma malo, gotovo ništa. Kad kažem veoma malo, ostavljam prostor da se nešto dešavalo iza kulisa odnosno unutra institucija. Ono što je sadašnja slika, a možda će se promeniti u narednih mesec dana, jeste da ćemo u izbore ući sa prilično oslabljenim kapacitetom nezavisnih kontrolnih institucija. Jedna je Agencija za borbu protiv korupcije, druga je REM, obe imaju veoma važna ovlašćenja za kontrolu političkih aktera u izbornoj kampanji – jedna u odnosu na javne resurse i funkcionersku kampanju, druga u odnosu na ponašanje medija. Dakle, to su dve ključne stvari. Što se biračkih spiskova tiče, na pitanje koje smo nadležnim institucijama postavljali i mi i drugi – kako je moguće da se birački spisak u elektronskoj verziji na veb-sajtu državne uprave toliko razlikuje u odnosu na izvode biračkog spiska – odgovor još nismo dobili. I ne znamo šta se događa u vezi sa tim, nemamo signal da se neko time bavio, ali ostavljamo mogućnost da je neko poslednjih meseci intenzivnije ažurirao birački spisak. Samo, problem biračkog spiska ne potiče od prethodnih izbora, to je očigledno kancerogeno pitanje za sve vlasti. Mogu da budem slobodan i da kažem da to, na kraju krajeva, i odgovara strankama na vlasti pošto one imaju mogućnost da utiču na to kako će izgledati birački spisak.

Koliko je zapravo biračkih mesta u Srbiji pokriveno vašim nezavisnim kontrolorima na dan izbora?

Mi pokrivamo celu Srbiju kroz uzorak. Za 8370 biračkih mesta, da biste posmatrali izbore u skladu sa međunarodnim pravom građanskog posmatranja moraju da postoje dve smene, dva kontrolora po biračkom mestu. Da bi se posmatrala sva biračka mesta treba 17.000 obučenih ljudi koji nisu aktivni ni u čijoj kampanji. To se ni u svetu u suštini ne radi, već se prave statistički stratumi na osnovu kojih kažemo: ako posmatramo ovih 450 biračkih mesta, to posmatranje nam daje sliku šta se događa u celoj Srbiji. Dakle, ako se na jednom biračkom mestu pojavi neko ko će ubaciti 50 glasačkih listića u kutiju, to je na nivou 1 prema 450 i po pravilu ne utiče na izborne rezultate. Ali ako vi to ponašanje utvrdite na većem procentu, znači da se u većem procentu događa i u Srbiji. Da ilustrujem: prošle godine na izborni dan postavili smo pitanje našim posmatračima da li je bilo slučajeva da je neko proverio u elektronskoj bazi da se nalazi u biračkom spisku, ali kada je došao na biralište nije mogao da glasa, i potvrdan odgovor dobili smo sa 20 odsto biračkih mesta. To nam je reklo da je problem biračkog spiska širег karaktera i ne tiče se samo jedne opštine, jednog okruga, već cele Srbije. Ali, kada smo postavili drugo pitanje: koliki je broj ljudi onemogućen zbog toga da glasa dobili smo odgovor da je u pitanju svega 0,37 birača. Naravno, sramno je što nisu mogli da glasaju, ali taj problem, ma kako važan, nije bio od većeg uticaja na konačan ishod rezultata.

Stranke pak nemaju kontrolore nego članove proširenog sastava biračkih odbora i oni u odnosu na političku procenu odlučuju da li će prijaviti probleme ili neće.

Kakva je kontrola glasova na Kosovu?

Prošle godine na Kosovu nismo imali kontrolore, ali za integritet tog procesa garantovala je misija OEBS-a, uz čiji se nadzor i koordinaciju glasalo, dok je brojanje obavljeno u Srbiji, u Vranju i u Raškoj. Deo tog procesa smo pratili, ali nismo pratili put glasova od Kosova do "sabirnih centara". To jeste senka u tom procesu, ali ne mogu da kažem o tome ništa pozitivno ili negativno. Sa Kosova dolazi 55.000 glasova, što je petina glasova potrebna za ulazak u parlament ako pričamo o parlamentarnim izborima.

I, za kraj, koliko je elektronski način glasanja daleko od nas?

Prva prepreka za uvođenje elektronskog glasanja je nepostojanje resursa. Često nemamo para da na čestit način organizujemo biračko mesto, da imamo paravane, na primer. Mi sada govorimo o opštinskim izbornim komisijama, dakle ne o biračkim mestima, koje nemaju kompjutere. Imamo biračka mesta koja su organizovana u restoranima, kafanama, čak u kazinu. Da biste organizovali elektronsko glasanje, vi morate imati ozbiljnu elektronsku strukturu, a mi nemamo ni jedinstven registar građana. Nemamo ni rešenost državnih institucija da se unapredi postojeći izborni proces. Uvođenje elektronskog glasanja, za koji lično mislim da bi bio vrhunac uspeha nas građana, pretpostavlja kapacitet države da izbore organizuje tako da građani imaju poverenje u taj sistem. Pogledajte samo da je i RIK prošle godine imao ozbiljnih problema sa resursima kako bi sproveo izbore na efikasan način, a da ne govorimo o tome kako sve to izgleda kada se spustimo na okolnosti u lokalu. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

FEST

Informacije
o programu
na sajtu festivala

www.fest.rs

Beograd
www.beograd.rs

Republika Srbija

CEBEF
CENTAR BEOGRADSKIH FESTIVALA

45.

MEĐUNARODNI
FILMSKI FESTIVAL

INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL

24.II - 05.III

2017.

GLEDAJ

OPEN YOUR EYES

Prodaja ulaznica na blagajnama dvorana: Centar Sava, Dom omladine Beograda, Kulturni centrar Beograd, Cineplexx-Ušće šoping centar, bioskop Fontana (Novi Beograd), Jugoslovenska Kinoteka, Muzej YU Kinoteke, CZK „Vlada Divljan“, Arena (Novi Sad), CZK Sopot.

GENERALNI SPONZOR

LUKOIL

PARTNERI

mts

FEST plazma

GORKI LIST

Ford

VOX

TIKVEŠ

Mercator

MEDIJSKI SPONZORI

RTS

PRVA

KLASIK tv

ПОЛИТИКА

Kurir

HELLO!

SD Srbija danas

VREME

Blic

B92

Nedeljnik

Telegraf.rs

Danas

City Magazine

24 sata

Radio S

Radio 3

PLAY

PRIJATELJI FESTIVALA

Turistička organizacija Beograda

SKYMUSIC

DHL

JAGI INSTITUTE

Akademija lepih umetnosti i multimedija

TEOFIL PANČIĆ

Veliki Konfiskator

Saša Radulović je postigao zanimljiv jezički sklad s Aleksandrom Vučićem: obojica upotrebljavaju termine povezane s Petim oktobrom kao negativne asocijacije

Kad bi poslodavac raznih papa, patrijarha, imama i sličnih preprodavaca Ničega zaista postojao, samo bi On (ona, ono?) znao koliko mi je teško da ovo napišem, ali ipak moram: ni Vučić nije uvek u krivu. Evo, recimo, u slučaju Radulović Saše izgleda da je naposletku postupio sasvim racionalno, shvativši ključnu stvar u vezi s njim: jedino gore od toga da ti Radulović bude protivnik jeste da ti bude saradnik i saveznik! Tada si ga, prikane, načisto ugasio... I tako se Vučić ratosiljao bede i vešto je uvalio suparničkoj strani.

A sada baš sasvim ozbiljno. Serijski iščitavam ovih dana Radulovićeve (pre)opširne detonacije, i što ih više čitam, to manje verujem da tu ima bilo kakve političke supstance, osim ako tako ne definišete puku, golu glad i žeđ za političkom moći. A ja odbijam da političku supstancu tako tumačim, jer bi u protivnom i kod jednog Vučića bilo relevantne političke sadržine koliko hoćeš.

Pa dobro, nije da me to "po sebi" mnogo iznenađuje. Pokret DJB je naprosto tek popunio jednu upražnjenu nišu na političkom tržištu. Pratio sam, kroz nekoliko prethodnih izbornih ciklusa, strukturu glasača DJB u mojoj široj okolini, i to se mahom svodilo na wannabe "tehnokratske" likove i na one večite naše filistarske joj-što-se-gadim-na-politiku karaktere iz "boljeg društva" koji, naravno, ne mogu da budu za zli "stari režim", a ovi iz pedeset nijansi Žutog što su došli posle njih su ih "mnogo razočarali" (a mi se, jeeebote, toliko našetali za njih, eej!), pa bi oni, eto, da probaju nešto novo, ali onako, da zvuči baš ljuto kompetentno... Desetak godina ranije, takvi bi glasali za G 17 plus iz one idilične Labus faze, znate ono, "mi nismo stranka, fuj, prljava politika, mi smo Stručnjaci, važna je samo ekonomija" etc.). Znamo kako se to završilo. Ovo sada će se, čini mi se, završiti još gore, ako to uopšte možete da zamislite.

U redu, uostalom, nije da me je briga. Ne bih na to trošio karaktere da je na tome ostalo. Megjutoa, u seriji aktuelnih javnih ispada, pardon, istupa, Radulović vrlo promišljeno i namerno čini nešto što smatram vrlo ozbiljnim ogrešenjem o istinu, činjenice (koje nisu "alternativne"!), javni interes, kulturu sećanja i standarde javnog govora o važnim pitanjima naše savremene istorije, a i sadašnjosti, uostalom. I u tome je, gle, savršeno dobro iskoordinisan s Vučićem i njegovim trbuhozborcima.

O čemu se ovde radi? Ne (tek) tome da se DJB vrlo poletno sprema da sapliće relevantne opozicione kandidate na predsedničkim izborima; o toj temi "sve" je već rečeno, neću to ovde da variram. I to jeste gadno, ali politička stranka u svom samopozicioniranju ima pravo i na to, a na glasačima je da joj pokažu šta o tome misle. Ovde vam pažnju skrećem na Radulovićevu signifikantnu jezičku usklađenost s našim Pantokratorom, koji o Jankoviću i Jeremiću tako rado govori kao o "dosovskim kandidatima", nakon što je njegova propagandna mašinerija učinila sve što je mogla – a mogla je mnogo – da pojam "DOS" asocijativno poveže s propadanjem, a ne s oporavkom Srbije, što je savršen primer rada "alternativnih činjenica". Naime, u stvarnosti je bilo obrnuto: Srbija je rapidno propadala do oktobra 2000, dakle, baš u vreme prve vladavine Vučića, Nikolića, Dačića etc., sve s Miloševićem i Šešeljem, a oporavljala se (ma koliko presporo, nedovoljno, nedosledno...) u sledećih dvanaest godina, u vreme započeto pobedom famoznog DOS-a. Šta, pak, radi Radulović? On samo u jednom intervjuu (u "Danasu") četiri ili pet puta – kao kakav refren koji ima da nam svima utuvi u glave – spominje "propale Petooktobarske stranke" koje će on i njegov slavni Pokret da zbrišu s istorijskog lica zemlje. Kakav sad Peti oktobar, kakvi bakrači?! To nema nikakvog političkog smisla, osim ako cilj nije ovaj: da se – samo prilazeći s druge strane – učini isto što već radi Vučić: da se sve što je politički neposredno asocirano s tim periodom oblati, unizi i proglasi negativnim ili, u najmanju ruku, prevaziđenim. I da se onda konfiskuje taj upražnjeni prostor.

Upozoravajuće je kako Radulović tu svoju ambiciju "projektuje": tako što vidi buduću srpsku političku scenu "pročišćenu" od petooktobarskih stranaka, u kojoj će njemu i DJB pripasti sav tzv. centar, nekima drugima levi i desni centar, i to je otprilike to. Ovo je autoritarna (auto)projekcija par exellence, i dosta govori ne tek o jednoj psihološkoj strukturi, nego o pravoj naravi "nepolitičke politike" koju ovakvi mutnjikavi strankopokreti provode, i koja se naposletku svodi na nešto suptilnije upakovani populizam: na populizam za onaj deo (malo)građanstva koji neopravdano misli da je "iznad" populizma, a zapravo grca u njegovim floskulama.

Ako nisam bio dovoljno jasan: ostrvljivanjem na "petooktobarske" stranke kao negativno asociran termin, Radulović se pridružuje direktnoj kolaboraciji s najpoganijim istorijskim revizionizmom koji radi na tome da značaj i karakter Devedesetih i Dvehiljaditih u Srbiji zamene mesta, direktno se rugajući činjenicama, pamćenju, realnim istorijskim tokovima. Sitne izborne sebičluke, podlosti i kvarnosti mogao bih halaliti svakome, ali ovo – nikome. Tu se priča završava, što se mene tiče. Raduloviću, "autuj" se bez zazora, kandiduj tog svog genija i slobodno furajte svoj fazon; a s Vučićem ćete se sresti u nekom budućem filmu, i biće vam lepo, temelj obnovljene ljubavi već ste položili. ¶

Intervju: Rodoljub Šabić, poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

Savamala, krupan korak unazad

Događaj u Hercegovačkoj ulici ne staje "pod tepih", proteklo je previše vremena bez efekata i nastavi li se tako to će konstantno biti izvor dodatnog nezadovoljstva. Mislim da je izvesno da će i na međunarodnom planu, na primer u kontekstu pregovora o Poglavlju 23 sa Evropskom unijom, postati ozbiljan opterećujući faktor

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti novčano je kaznio Više javno tužilaštvo u Beogradu nakon što nisu dostavili profesionalnu biografiju tužioca koji vodi slučaj "Savamala" u kome je tokom noći 24. aprila 2016. godine porušen čitav kvart između Mostarske i Hercegovačke ulice u centru Beograda. Ta biografija, inače klasifikovana kao informacija od javnog značaja, kao i informacije o tome da li su protiv lica koja nisu postupala po zahtevima tužioca u toku te istrage pokrenuti krivični postupci i informacije o tome da li su protiv istih lica pokrenuti disciplinski postupci, od Višeg javnog tužilaštva je tražio građanin D.M. Kako nije dobio tražene odgovore, žalio se povereniku koji je, iscrpevši svoja zakonska prava, kaznio ovaj sudski organ.

Iako su rešenja poverenika konačna, obavezujuća i izvršna, Više tužilaštvo nije postupilo po njima. Obavestilo je poverenika da je celokupne spise predmeta prosledilo Apelacionog javnom tužilaštvu u Beogradu. "Budući da takav postupak ne predstavlja nikakav Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja predviđen procesni akt, nameće se zaključak da Više tužilaštvo 'uspostavlja' nov, u pravnom poretku nepostojeći mehanizam za izigravanje prava javnosti, a zapravo čini kažnjiv prekršaj iz člana 46. tačka 14. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja", stoji u saopštenju poverenika objavljenom 24. februara ove godine, na dan izricanja kazne Višem tužilaštvu.

"U državi koja je uređena, ili bar želi da to bude, nepoštovanje zakona i nepostupanje po odlukama nadležnih državnih organa uvek je razlog za zabrinutost. Pogotovo kad to čine organi vlasti. Kad to čini organ kakav je tužilaštvo u čijoj zakonskoj definiciji stoji da mu je jedna od osnovnih funkcija da 'štiti zakonitost', onda je svaki komentar suvišan", kaže na početku razgovora za "Vreme" Rodoljub Šabić, poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Republike Srbije.

"VREME": Siguran sam da kršenja zakona, odnosno naloga poverenika, nisu retkost u Srbiji. U kojoj meri je slučaj rušenja Hercegovačke poseban iz ugla vaše nadležnosti?

RODOLJUB ŠABIĆ: Fenomen čitavog slučaja "Savamala" doveo je do više žalbi u vezi sa teško objašnjivim uskraćivanjem informacija o brojnim, različitim stvarima. Na prvom mestu to je svakako sama akcija rušenja u Hercegovačkoj ulici tokom izborne noći, ali tu su i informacije o "promotivnom štandu", odnosno restoranu Savanova, adaptaciji zgrade Beogradske zadruge, iznajmljivanju restorana u njoj, postupcima eksproprijacije ili iseljenja stanara iz kuća na prostoru rezervisanom za Beograd na vodi, da ne nabrajam dalje.

Formalno, to ipak ne predstavlja ništa posebno iz ugla nadležnosti poverenika. A suštinski, slučaj "Savamala" čini posebnim to što je izazvao zaista ogromno interesovanje javnosti, i domaće i strane, s čim je uskraćivanje čak i informacija koje su sasvim očigledno legitiman predmet interesovanja javnosti u drastičnoj, totalnoj suprotnosti.

Na koji način odnos izvršne vlasti, ne treba izostaviti ni zakonodavnu, prema slučaju "Savamala", tj. Hercegovačka, deluje na autoritet i nezavisnost institucije kakva je poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti?

I u slučaju Hercegovačke, i generalno, organi vlasti, kao i ljudi, svojim postupcima pre svega utiču na sopstveni autoritet. Npr. dostavljanjem Skupštini godišnjeg izveštaja poverenik uredno izvršava jednu od svojih obaveza. Kad neko u Skupštini odluči da ne razmatra taj izveštaj, bilo zato što mu je sadržina Izveštaja poverenika neprijatna, bilo s idejom da tako "omalovaži" instituciju poverenika, to se, kao nešto protivno zakonu i Poslovniku, negativno odražava na autoritet Skupštine, ne poverenika.

Isto to važi i za slučaj kad Vlada, protivno svojoj zakonom utvrđenoj obavezi da u slučaju potrebe prinudom obezbedi izvršenje rešenja poverenika to "dosledno" ne čini.

Inače, za procenat uspešnih intervencija poverenika može se reći da je i apsolutno i relativno visok. Na primer, u 2015. godini bio je oko 96 odsto. U većini slučajeva poverenik nije ni morao da donosi formalna rešenja, nego su, već nakon njegovog zahteva na izjašnjenje povodom žalbe, organi vlasti davali građanima, medijima, NVO i drugim tražiocima prethodno uskraćene informacije.

Ipak, ne sme se zanemariti makar i "mali" procenat intervencija koje nisu dale efekat. Zabrinjavajuće je to što je prošle godine taj procenat porastao, a što je izvesno u direktnoj korelaciji sa činjenicom da Vlada Srbije praktično nikada ne izvršava svoju zakonsku obavezu da u slučaju potrebe prinudom obezbedi izvršenje rešenja poverenika, a da nadležno Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu prekršajne postupke protiv odgovornih lica zbog kršenja zakona pokreće veoma retko, u broju koji je višestruko manji od broja počinjenih prekršaja.

U komunikaciji ste sa građanima, civilnim društvom, institucijama. Da li pronalazite da je slučaj "Savamala" uticao na neki način na mišljenje ljudi o državnom sistemu Srbije?

Foto: Milovan Milenković

“Na tvrdnje da se ‘bavim politikom’, i na još ružnije imputacije, odavno sam ‘oguglao’. Imao sam prilike da ih čujem od praktično svih političkih garnitura koje su se na vlasti smenjivale”

Često kažem da je reč o jednom od onih slučajeva koji u uređenoj državi “ne smeju da se dogode”. A ako nečija osionost, bahatost, glupost ili neodgovornost dovedu do toga da se ipak dogode, onda neizostavno mora da se dogodi još nešto. Mislim, razume se, na brzu, energičnu i konsekventnu reakciju nadležnih državnih organa.

Prvo se dogodilo, drugo nije. I sasvim je logično, neizbežno da to izaziva nezadovoljstvo i reakcije velikog broja građana. Događaj u Hercegovačkoj ulici ne staje “pod tepih”, proteklo je previše vremena bez efekata i nastavi li se tako to će konstantno biti izvor dodatnog nezadovoljstva. Mislim da je izvesno da će i na međunarodnom planu, na primer u kontekstu pregovora o Poglavlju 23 sa Evropskom unijom, postati ozbiljan opterećujući faktor.

Sećate li se još nekog slučaja kojim se poverenik bavio koji je toliko netransparentan i kontroverzan?

Takvih je slučajeva, nažalost, mnogo, nije jednostavno izdvojiti jedan. Ali, ako bih baš morao, izdvojio bih famozni Ugovor o pružanju usluga upravljanja Železarom Smederevo sa HPK MANAGEMENT iz Beograda i HPK ENGINEERING B.V. iz Amsterdama. Pre potpisivanja ovog ugovora sa ekipom “kontroverznih” biznismena bilo je najavljeno da će on biti u kratkom roku objavljen. Ali, ne samo da se to nije dogodilo, nego sadržina Ugovora nije učinjena dostupnom javnosti ni nakon, po zakonu, konačnog, obavezujućeg i izvršnog rešenja poverenika. Sadržina Ugovora nije objavljena ni nakon što je poverenik u postupku prinudnog izvršenja izrekao dve novčane kazne, a potom zatražio od Vlade da u skladu sa zakonom, prinudom obezbedi izvršenje rešenja poverenika. Nije pomoglo ni to što su u sprovedenim postupcima nadzora Zaštitnik građana i Ministarstvo za državnu upravu utvrdili da je Ministarstvo privrede višestruko prekršilo i Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i više drugih zakona, što su dali odgovarajuće preporuke i pokrenuli prekršajni postupak protiv odgovornih lica, ministra.

Preporuke zaštitnika građana su ignorisane, prekršajni postupak će zastariti, rešenje poverenika nije izvršeno. Javnosti ni danas nije poznata sadržina ugovora. Jedino što je, iz javne prepirke rukovodioca menadžmenta i tadašnjeg ministra privrede, javnost saznala podatak da je period primene ovog ugovora, sudeći po ekonomskim rezultatima, jedan od najgorih u istoriji Železare, da je rezultirao ogromnim gubicima koji se mere sa više desetina, možda i preko 100 miliona evra.

Imajući u vidu da je, u manje-više svim strateškim antikorupcijskim dokumentima naše države, naglašen značaj transparentnosti, to što se dešavalo sa ovim ugovorom deluje gotovo groteskno.

Inicijativa Ne da(vi)mo Beograd je u tekstu kojim su sumirali njihovu dosadašnju borbu protiv nelegalnih radnji na projektu Beograd na vodi napisali: “Hercegovačka je i naša realnost, mi smo ti koji živimo u ruševinama naših života, ljudskih i socijalnih prava, u toj gomili šuta od pravne države.” Da li i vama, iz pozicije poverenika, deluje da je pravna država u Srbiji srušena?

»

Da bi nešto, pa i "pravna država" moglo da bude srušeno, potrebno je da prethodno postoji. S tim u vezi, kada govorimo o pravnoj državi, morali bismo se složiti da to jeste država u kojoj se stvari odvijaju po zakonima, ali i mnogo više od toga. Formalno poštovanje normi pravnog sistema svakako jeste atribut pravne države, ali ne i dovoljan. Jer da jeste dovoljan, onda bi i za totalitarne države, čak i nacističke, mogli govoriti da su "pravne". Stoga, u savremenim uslovima, u pojam "pravne države" nužno ulaze principi i standardi koji isključuju koncentraciju vlasti na jednom mestu, obezbeđuju podelu vlasti, jemče ljudske slobode i prava, demokratiju itd. A ako se oko toga složimo, teško da bismo mogli tvrditi da je kod nas i postojala "pravna država". Srbija je zemlja koja u procesu tranzicije tek treba da ostvari ciljeve od kojih je jedan "pravna država". Taj proces je kod nas dug, mučan, često zabrinjavajuće sterilan i mogli bismo reći da smo na tom putu još uvek mnogo bliže početku nego cilju.

Razume se, i u tom kontekstu događaj u Savamali i mnogo šta što je nakon njega usledilo ili nije usledilo, a moralo je, s pravnog aspekta je skandalozno i predstavlja dodatni, krupan korak unazad.

Jedno čisto političko pitanje: mislite li da u Srbiji uopšte postoji podela vlasti?

Shvaćeno kao političko ili pravno, svejedno, u svakom slučaju je jedno od najbitnijih pitanja izgradnje uređene države.

U skladu sa tim, jedna od fundamentalnih odredbi našeg Ustava kaže da uređenje vlasti "počiva na podeli vlasti na zakonodavnu, sudsku i izvršnu", da se njihov međusobni odnos zasniva "na ravnoteži i kontroli" i da je "sudska vlast nezavisna".

Međutim, u stvarnosti su svakodnevno evidentni brojni primeri odnosa između Vlade i Skupštine koji bi se teško mogli dovesti u sklad sa odnosom koji Ustav pretpostavlja. Isto tako, brojni su impulsi, uključujući npr. i ocene i apele Društva sudija koji, u kontekstu "nezavisnosti" sudstva ukazuju na postojanje velikog raskoraka između ustavnih odredbi i stvarnosti.

Da li vam se nekad čini da ste usamljeni u borbi za odbranu javnog interesa, da se bavite i stvarima koje nisu direktne nadležnosti poverenika, da skoro pa nastupate politički? Kako se osećate zbog toga?

Posao poverenika je da štiti prava građana i interese javnosti, a nastojanje da bude što "glasniji" u našim okolnostima je uslov da se taj posao radi kako valja. Bez obzira na probleme, ne mislim da sam usamljen u borbi za odbranu javnog interesa. Bavim se samo stvarima koje su u nadležnosti poverenika, i s tim u vezi dobro se osećam. A na tvrdnje da se "bavim politikom", i na još ružnije imputacije, odavno sam "oguglao". Imao sam prilike da ih čujem od praktično svih političkih garnitura koje su se na vlasti smenjivale. One su samo potvrda jednog žalosnog fenomena naše političke scene. Naše političke stranke dok su u opoziciji vrlo uvažavaju značaj kontrole vlasti, ljudskih prava, transparentnosti i slično. Cene i podržavaju rad nezavisnih institucija. Međutim, kad promene poziciju i dođu na vlast u potpunosti menjaju taj stav, pa zaštitnici prava i javnog interesa preko noći postaju "politikanti" ili nešto još gore. ¶

MIRKO RUDIĆ

U raljama sistema

Kada Više javno tužilaštvo gotovo godinu dana skriva informacije o slučaju "Savamala" šta onda može da očekuje "obični" građanin. Konkretno: Suzana Anđelović iz Smedereva, čiji je otac Tomislav, vlasnik mjenjačnice, 5. januara ove godine divljački premlaćen u vlastitom dvorištu i otad se nalazi u komi u jednoj beogradskoj bolnici, a istraga jedva da se pomerila sa mesta

Rodoljub Šabić, poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, prošlog je petka, 24. februara, zbog nepostupanja po nalogu iz rješenja, izrekao Višem javnom tužilaštvu u Beogradu novčane kazne (koje plaćamo mi građani) u tri slučaja u kojima su se predmeti zahtjeva tražioca informacije odnosili na slučaj "Savamala" (vidi intervju "Veliki korak unatrag" na strani 16).

Slučaj "Savamala" se tiče svih nas: Više javno tužilaštvo skriva informacije o njemu, iako je jasno da je posrijedi suspenzija pravne države i vladavine prava nerazriješena nakon gotovo godinu dana.

Što "običan" građanin da očekuje u svom vlastitom "savamalskom slučaju"? Na primjer, Suzana Anđelović iz Smedereva, čiji je otac Tomislav, vlasnik mjenjačnice, 5. januara ove godine divljački premlaćen u vlastitom dvorištu i otad je u komi u jednoj beogradskoj bolnici. Tzv. tužilačka istraga je izgledala ovako: policija je uradila kako je uradila uviđaj, saslušanje rodbine, pregled video-snimaka iz mjenjačnice... Da bi se potom ustanovilo da je tek kasnije nađena palica koju je Tomislav Anđelović nosio zbog lične zaštite. Posljednjeg dana januara cijela priča s Osnovnog tužilaštva u Smederevu – sve u nastojanju da se predmet zavede kao "samopovređivanje" – prelazi u Više tužilaštvo, koje tek 13. februara (43. dana od napada) temeljem svoje odluke pribavlja DNK žrtve, kako bi se izvještačili tragovi na palici nađenoj u dvorištu kuće gdje je napadnut.

Rezultata snimaka kamera u mjenjačnici također još nema (tek su početkom februara ponovo uzeli, po drugi puta, hard-disk i naložili novu analizu); kako za "Vreme" kaže Suzana Anđelović, njoj je rečeno da se njen otac "samopovredio", u neslužbenim razgovorima liječnici kažu da su povrede glave njenog oca mogle biti posljedica pada s višekatne zgrade, tužioci za sve probleme krive sistem i problem odnosa tužilačke istrage i rada policije, s time da je policijski inspektor koji radi na slučaju – po čuvenju – pošten i nekorumpiran policajac... A njen otac je, u vrijeme nastanka ovog teksta u utorak, 28. februara, i dalje u komi i ne može reći tko ga je, posljednji puta 5. januara, napao po treći puta u zadnjih nekoliko godina. I da, da ona kao kćerka nije toliko uporna, ni ovo malo detalja ne bismo znali.

U međuvremenu, u tužilačkoj hijerarhiji uspostavljena je formalna žestoka disciplina: nitko od tužilaca, bez odobrenja vrhovne tužilačke vlasti – čitati Zagorke Dolovac – ne može ništa za javnost reći; valjda zato i svi tužioci šute u strahu za vlastite pozicije od slučaja Savamale do slučajeva "običnih" smrtnika, sa izuzetkom tek pojedinaca učlanjenih u Udruženje tužilaca Srbije, iako je i to tek tih glas koji pokušava nešto malo (i bezuspješno) promijeniti.

Dakle, Dolovac ima svojih 15 zamjenika; postavljena je u vrijeme "žutih", dobila je povjerenje naprednjaka (ex radikala) i ustanovila šutnju, što svojih zamjenika, što svih ostalih tužilaca, pa i svoju. Ne daje intervjue, ne odgovara na pitanja, pa ni na ona Šabićeva, ali što radi: sastaje se s ruskim tužiocima, ide u SAD u službeni posjet, viđa se sa ambasadorom Kazahstana, a na sajtu Republičkog tužilaštva ima i objava o ciklusu jednodnevnih seminara o "veštinama komunikacije i pružanju podrške oštećenima i svedocima, koje Republičko javno tužilaštvo organizuje zajedno sa Misijom OEBS-a u Republici Srbiji". Usput. Dolovac ima potpisan i sporazum o bezbjednosti novinara, koji je – kako kaže Nedim Sejdinović, predsjednik Nezavisnog udruženja novinara Vojvodine – mrtvo slovo na papiru, namijenjeno onima koji iz Evrope hvale sjajan put Srbije ka evropskim integracijama.

Njene "veštine komunikacije" bismo rado vidjeli uživo: najprije "slučaj Savamala", prije toga "slučaj helikopter", potom recimo slučaj "obične građanke Anđelović i njenog napadnutog oca"...

Ima toga još onoliko, da nas kolektivno zaboli glava: kad će se tužioci usuditi progovoriti i kad će Dolovac izaći na crtu javnosti, sa sve svojih 15 zamjenika koje je, kao i sve ostale tužioce u Srbiji napravila – sasvim mutavima. ¶

TATJANA TAGIROV

Dan kad se obistinio veliki strah

Počelo je od požara i dve male eksplozije, a onda je odjeknulo toliko da su se u različitim delovima Kragujevca zatresli prozori. U trenutku kada nastaje ovaj tekst (utorak uveče, sedam sati nakon nesreće), bilans glasi: jedan poginuli, 25 povređenih i troje nestalih

Svaki grad ima bar jedan kolektivni strah. Tamo gde postoji hemijska industrija boje se izlivanja opasnih materija. U blizini velikih reka boje se bujica i poplava. U Kragujevcu se oduvek plaše da bi nešto moglo da "pukne u Medni". Istina, u "Medni" svako malo nešto pukne. Kragujevčani su na to manje-više navikli, pa kad se u daljini začuje detonacija, zglednu se, promrmljaju: "Medna" i idu dalje svojim poslom.

U utorak, 28. februara, oko 15.25 nije zvučalo kao da je puklo u daljini. Nije se čuo uobičajeni prigušeni zvuk detonacije. Potpisnica ovog teksta nalazila se u kući koja je, vazdušnom linijom udaljena oko tri kilometra od "Medne", odnosno, Tehničko-remontnog zavoda (TRZ) Kragujevac. Tresnulo je tako snažno da su se zadrmali svi prozori u kući. Kasnije su se na Tviteru javili ljudi iz različitih delova grada sa istim iskustvom. Takođe iz raznih delova grada bio je vidljiv gust oblak belog dima sa tamnim krugom u sredini. Kako su obe lokalne televizije u Kragujevcu pred propašću, a radio-stanice vrte uglavnom muziku (Radio Kragujevac je ugašen pre desetak dana), Kragujevčani su informacije u prvom trenutku mogli da dobiju samo preko Tvitera.

Istine radi, na portalu dnevnog lista "Blic", u rubrici "Hronika", stajala je vest o požaru koji je u ranim popodnevnim satima izbio u TRZ-u, o slabijoj eksploziji koja se čula oko 14 sati. Stajalo je i da nema žrtava. Ali, kako ova vest nije bila vidljiva na glavnoj strani sajta, niko na nju nije obratio pažnju dok u 15.25 nije odjeknula druga, mnogo snažnija i jača eksplozija. Tada je javljeno i da se u zapaljenom objektu srušio krov i da je četvoro ljudi povređeno, a 20 zatrpano. U trenutku kada nastaje ovaj tekst (utorak uveče, sedam sati nakon nesreće), bilans glasi: jedan poginuli, 25 povređenih i troje nestalih. Iz Beograda su stigli dron i robot, koji treba da pomognu u traganju za troje ljudi, jer se pretpostavlja da su u nebezbednoj zoni. Postoji i mogućnost da dođe do novih eksplozija, što je potvrdio i ministar odbrane Zoran Đorđević, koji je odmah nakon nesreće došao u Kragujevac.

ŠTA SE DOGODILO

U kragujevačkom Tehničko-remontnom zavodu (TRZ) oko 13.20 dogodila se eksplozija u jednom od magacina sa minama i municijom. Tokom gašenja požara, 25 minuta posle prve, desila se još jedna eksplozija, koja je zahvatila i drugi objekat. Vatrogasno-spasilačka brigada u Kragujevcu angažovala je sve raspoložive snage na sanaciji eksplozije u Tehničko-remontnom zavodu u tom gradu. U tom trenutku, "sve raspoložive snage" značilo je šest vatrogasnih vozila i 19 vatrogasaca. Kasnije su se povele polemike o broju vatrogasaca kojima raspolaže grad od gotovo 200.000 stanovnika. Saopšteno je da su pozvani i vatrogasci iz "susednih opština". Do tačnog broja vatrogasaca kojima raspolaže sam grad Kragujevac nije moguće doći. Prema podacima sa sajta Sektora za vanredne situacije MUP-a Srbije, 166 vatrogasaca pokriva teritoriju Kragujevca, Batočine, Aranđelovca, Topole, Rače i Knića. Otuda ovi vatrogasci iz "susednih opština". U 15.25 dolazi do treće, najsnažnije eksplozije u kojoj je poginuo potpukovnik Vojske Srbije Miroslav Perišić, a povređeno je 25 policajaca i vojnika. Prve vesti kažu da niko od njih nije životno ugrožen i da je reč o opekotinama i povredama mekih tkiva. U Kragujevac je stigla ekipa sa Vojnomedicinske akademije, kako bi proverili povrede unutrašnjih organa. Ovo nije neobično, s obzirom na to da su povređeni dobrim delom zdravstveni osiguranici Vojske Srbije.

ŠTA JE TRZ

Mnogi ljudi koji ne žive u Kragujevcu pomislili su da se eksplozija dogodila u kragujevačkoj fabrici "Zastava oružje – Namenska Kragujevac". Međutim, Tehničko-remontni zavod nema nikakve veze sa fabrikom oružja. Reč je o vojnom zavodu čija je glavna svrha remont i uništavanje municije. Uglavnom je reč o neeksplodiranim bombama iz Prvog i Drugog svetskog rata, raketama zaostalim od NATO bombardovanja, te o oduzetim i zaplenjenim neeksplodiranim ubojitim sredstvima (NUS) pronađenim u policijskim akcijama.

Prema dokumentima do kojih je "Vreme" uspelo da dođe, Sektor za vanredne situacije MUP-a Kragujevac izdao je dan pre nesreće naredbu o preuzimanju, transportu i uništavanju NUS-a pronađenog u Kniću, Kragujevcu, Topoli i Aranđelovcu od 9. novembra 2016. do 27. februara 2017. (videti okvir sa kompletnim spiskom). Međutim, stručnjaci sa kojima je "Vreme" razgovaralo saglasni su da nijedno od ovih neeksplodiranih sredstava, pa ni ukupna količina predviđena za uništavanje, ne može da izazove eksploziju ovolikih razmera.

U ovom naređenju precizno je opisana procedura transporta: obavezno policijsko vozilo pod sirenom i rotacijom ispred i iza vozila u kom je NUS, pratnja jednog vozila hitne pomoći, vatrogasnog vozila i vozila Uprave za vanredne situacije... Takođe je navedeno da transport mora da bude obavljen putnim pravcima koji ne idu kroz naseljena mesta i nisu prometni i da je maksimalna brzina kojom kolona sme da se kreće 50 kilometara na sat. Sve ovo je, inače, standardna procedura

ŠTA SE DESILO: Eksplozija u Tehničko-remontnom zavodu

Šta je trebalo da bude uništeno

Prema naredbi Sektora za vanredne situacije MUP-a Kragujevac, u utorak, 28. februara, trebalo je da bude preuzeto, transportovano i uništeno sledeće:

- Ručna bomba M-52, komada 4, koje su pronađene dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- Tromblonska mina TTM M60, komada 3, koje su pronađene dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- Trotilski metak TM100, komada 2, koji su pronađeni dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- PA metak 20 mm, komada 1, koji je pronađen dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- PA Metak 12,7 mm, komada 2, koji su pronađeni dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- Metak streljačkog naoružanja 7,9 mm, komada 7, koji su pronađeni dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- Metak streljačkog naoružanja 7,62 mm, komada 24, koji su pronađeni dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- Upaljač za PP minu, komada 3, koji su pronađeni dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- Čaura streljačke municije, raznih kalibara, komada 9, koje su pronađene dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- Štapin inertni, dužine 5 m, komada 1, koji je pronađen dana 9. 11. 2016. godine u Kniću;
- PA metak 12,7 mm, komada 1, koji je preuzet iz PU Kragujevac, dana 13. 02. 2017. godine;
- Privredni eksploziv, ukupne težine 1470 grama, koji je preuzet dana 20. 02. 2017. godine iz PS Topola;
- Artiljerijski projektil 57 mm, bez upaljača, koji je pronađen dana 23. 02. 2017. godine u Kragujevcu u ul. Rakalj 2;
- Ručna bomba M-17, koja je pronađena u Orašcu, opština Aranđelovac, dana 27. 02. 2017. godine.

za neeksplodirana sredstva koja nije neophodno ili nije moguće uništavati na mestu gde su pronađena.

TRZ je osnovan još 1853. godine, kroz istoriju je više puta menjao ime, a na današnjoj lokaciji, u blizini potoka Medna, po kom Kragujevčani i zovu TRZ, nalazi se od 1975. godine.

Ministar odbrane najavio je formiranje komisije koja treba da utvrdi uzroke nesreće. Za javnost i medije problem je u tome što je reč o objektu duboko u brdima na putu od Kragujevca ka Jagodini (uz stari put ka Jagodini), koji je u nadležnosti Vojske Srbije, odnosno Ministarstva odbrane, tako da je do informacija šta se sve tačno nalazi u magacinima TRZ-a gotovo nemoguće doći.

VAŽNA PITANJA

Nezaposlenima u TRZ-u dozvoljeno je da uđu samo u upravnu zgradu. Jedino što je "Vreme" uspelo da sazna, a u vezi je sa mogućnošću da dođe do novih eksplozija, jeste da se u zapaljenom objektu nalaze agregati koji rade na naftu, što je u ovom trenutku ogromna opasnost. Objekat ima bazen, tj. rezervoar za vodu koji služi upravo za gašenje požara. Komisija Ministarstva odbrane, međutim, moraće da ispita stanje tog rezervoara, kao i starost i ispravnost pumpi za vodu. Činjenica da je već zbog prvog požara pozvana gradska vatrogasna služba navodi na sumnju da sa protivpožarnim sistemom u "Medni" nešto nije u redu. Tokom NATO bombardovanja 1999, TRZ je gađan u dva navrata i pogođen sa ukupno deset raketa iz vazduha. Nije bilo stradalih, povređenih, a ni ozbiljnije štete na samom objektu.

Informacije koje zasad imamo navode na nekoliko važnih pitanja. Pre svega, šta je uzrok nesreće, a potom i kako to da grad od približno 200.000 ljudi ima na raspolaganju samo 19 vatrogasaca koji mogu odmah da dođu na lice mesta. Takođe, neverovatno je, ali istinito, da u 21. veku Kragujevac nema nijedan medij koji bi mogao da izvesti šta se u ovom gradu dešava. Informacije o nesreći putovale su sa lica mesta, preko dopisnika, do medija sa nacionalnom pokrivenošću. Dakle, vesti o onome što im se dešava u neposrednoj blizini, do Kragujevčana putuju preko Beograda. Ovo nije kukanje zbog kukanja. U pomenutoj naredbi Sektora za vanredne situacije stoji i da najava uništavanja neeksplodiranih sredstava mora da bude prosleđena medijima. U Kragujevcu nema medija kojima je mogla da bude prosleđena.

Ovaj broj "Vremena" odlazi u štampu dok požar u "Medni" još gori, potraga za troje ljudi još traje, a opasnost od novih eksplozija još postoji. Sada možemo samo da se nadamo da u četvrtak, kada se "Vreme" nađe na kioscima, neće biti aktuelan najgori zamisliv scenario. ¶

J. GLIGORIJEVIĆ

Po meri poslodavca

Ideja za uvođenje dualnog obrazovanja za početak u zanatske trogodišnje, potom i u četvorogodišnje škole, nije potekla od vizionarskog rukovodstva, već od nemačkih i austrijskih investitora. Naime, investitori ovde imaju san-snova uslove za sticanje profita – niske nadnice, Zakon o radu tipa "kome se ne sviđa, tamo su vrata", masne subvencije, jedino što, četvrt veka po urušavanju one kako-tako uređene zemlje sa prilično razvijenom industrijom i dobrim obrazovnim sistemom, manjkaju obučeni radnici. U stvari, manjkaju i inženjeri: jedino menadžera imamo na pretek

Otkad je ta ideja lansirana pre dve godine, dualno obrazovanje je sastavni deo svakog premijerovog govora kad otvara neku fabriku: "Potrebne su reforme u prosveti, jer nema dovoljno ljudi koji hoće da rade u proizvodnji: fabrike ne mogu da nađu ljude koji hoće da rade u proizvodnji i to je problem." U pravu je Vučić: nema dovoljno ljudi koji hoće da rade u proizvodnji, ali ne zbog toga što nisu dovoljno obučeni, nego zbog loših uslova rada, neodređenog radnog vremena, neplaćenog prekovremenog rada, vikenda koji to nisu i nadasve malih plata. Kako će to da popravi dualno obrazovanje zaista je enigma. Sa druge strane, lako je moguće da premijer i ne razume o čemu je reč.

NEMAČKI PRECIZNO

Kako god, projekat, odnosno studiju izvodljivosti "Dualno srednje stručno obrazovanje u Srbiji" izradila je nemačka državna kompanija GIZ (Nemačka međunarodna saradnja). Kao najpogodniji za sam početak primene ove studije određen je trogodišnji obrazovni profil "trgovac".

Ovaj obrazovni profil odabran je zato što je pre četiri godine izrađen potpuno nov obrazovni plan i program. Po tom programu deca sada uče preduzetništvo, nabavku, distribuciju, tehniku prodaje i uslugu kupcima, poslovnu komunikaciju, psihologiju potrošača, sa sve praktičnom nastavom, baš onako kako predviđa "Dualno srednje stručno obrazovanje u Srbiji", ali pre nego je o dualnom obrazovanju uopšte reči bilo.

U ovom polugodištu svih 109 učenika prvog razreda beogradske Trgovačke škole imaće praktičnu nastavu u pet kompanija – Delezeu, Univerexportu, Merkatoru, VIP-u i DM-u. Sva ta deca išla su na praksu i u prvom polugodištu, po onom novom obrazovnom planu, manje-više u tim istim kompanijama, ali to je bilo "po starom", a ovo sad je nešto novo: decu na praksi "duže" sertifikovani instruktori – zaposleni u tim kompanijama, koji su prošli specijalnu obuku u Privrednoj komori, a praksa se odvija po nemački precizno zacrtanom planu i programu od koga se ne odstupa.

Na maloj svečanosti sa mnogo kamera, u Delezeovom supermarketu Alonso, učenicima prvog razreda Trgovačke škole uručeni su ugovori o izvođenju praktične nastave. Svečanosti su prisustvovali ministar trgovine, turizma i telekomunikacija Rasim Ljajić, predsednik Privredne komore Srbije Marko Čadež, zamenica ambasadora Austrije Sabina Krosenbruner i potpredsednica Delezea Srbija za ljudske resurse Sanja Jevđenijević. Ministar Ljajić izjavio je da je taj događaj najbolja prilika za obrazovanje mladih, da se na praktičnom primeru pokažu sve prednosti dualnog sistema koji se uvodi u Srbiji. "To je najbolja veza privrede i obrazovanja i uspešan model saradnje raznih sektora, akademske zajednice i privrede na dobrobit mladima, da lakše dođu do posla", rekao je ministar.

"Današnjim uručivanjem ugovora počinje najvažnija faza projekta koji sprovodi Privredna komora Srbije, uz austrijsku podršku i u saradnji sa privredom, nadležnim ministarstvom i školama. Zahvaljujući tom partnerstvu đaci će se, po dualnom modelu, pripremati za poslove trgovca, zanimanja za kojima su potrebe iskazale same kompanije. Tako će svih 109 učenika prvog razreda Trgovačke škole u Beogradu, osim u školskim klupama, neophodna znanja i veštine sticati u Maxi supermarketima, kao i u drugim trgovačkim firmama", izjavio je tom prilikom Marko Čadež.

DVE NEDELJE TRANZICIJE

"Kada je počelo ovo polugodište, prve nedelje naša deca nisu išla na praktičnu

Dualni sistem obrazovanja u Austriji

Posebnost austrijskog obrazovnog sistema predstavlja uska povezanost privrede i obrazovanja. Ovakva vrsta obrazovanja, usko povezana sa praksom, korisna je ne samo za učenike u privredi, već i za apsolvente viših zanatskih škola, fakulteta i univerziteta. Škole za sticanje zanimanja uz praktični rad i više zanatske škole primenjuju dualni sistem školovanja, koji u stvari predstavlja kombinaciju teorije i prakse. Nastavni planovi i težište obrazovanja prilagođavaju se zahtevima privrede, u preduzećima se učenici u privredi stručno obrazuju ili u njima polažu praksu. Rezultati istraživanja i razvoja dobijeni u zajedničkim projektima koje organizuju škole i privreda, kao što su, na primer, diplomski radovi ili projekti u okviru volonterskog rada u firmama, primenjuju se u praksi.

Ovakva kombinacija obrazovanja se širom Evrope smatra uzornom i predstavlja ključni faktor uspeha privrede u Austriji. Austrijski investitori posebno cene profesionalnu stručnost i dobro osnovno znanje zaposlenih.

IZVOR: ABA – Invest in Austrija

TRŽIŠTE RADNE SNAGE: Šta čeka mlade
Foto: Milovan Milenković

nastavu – ta nedelja je bila rezervisana za pripremu: najpre je potpisan ugovor između kompanija i škole, pa ugovor između kompanije i roditelja naših učenika", objašnjava za "Vreme" tranziciju sa starog na novo Zoranka Rebić, direktorka Trgovačke škole. Nakon toga, kaže, deca su morala da prođu i obuku zaštite na radu, pa protivpožarnu zaštitu... Onda je druge nedelje krenula praktična nastava po rasporedu časova.

"Prethodnog dana bili su u Alonsu, tamo je bilo snimanje, slikanje sa pomoćnikom ministra, pa sa ministrom Ljajićem i tako dalje. Dobili su poklončiće – majice i ruksake, što je na njih tako pozitivno delovalo da vam ja ne mogu to opisati. Sledećeg dana prva grupa je bila na praksi po novom modelu, tamo ih je primio njihov instruktor, dao im je zadatak – 'pogledaj sada šta ja radim', pa je dete pratilo instruktora, pa je instruktor posle toga pratio dete... Deca su došla u školu zadovoljna i došla su u većem broju nego inače – štaviše, nijedan učenik nije izostao sa nastave. Koja transformacija! Želim da verujem da će tako ostati. Atmosfera je prosto postala drugačija", sa sjajem u očima govori direktorka.

Za svoj angažman svakom učeniku sleduje i novčana nadoknada – 5000 dinara po učeniku/praktikantu mesečno. Ova nadoknada, odnosno njena visina, izazvala je nemali broj komentara tipa "mamu im kapitalističku, decu da eksploatišu". Međutim, stvari potpuno drugačije stoje: deca u prvom razredu imaju praksu jedanput nedeljno u trajanju od šest sati, dakle ukupno 24 sata mesečno. Kad se onih 5000 podeli sa 24 dobija se satnica od 208 dinara, u stvari više nego što mogu da očekuju kad školu završe i zaposle se.

JOŠ SAMO ZAKONI

Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije Mladen Šarčević je na okruglom stolu "Obrazovanje i tržište rada" najavio da će za mesec dana biti objavljen paket zakona koji treba da reformišu obrazovanje – Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, o predškolskom, osnovnom i visokom obrazovanju, inspekcijskom nadzoru i nacionalnom okviru kvalifikacija.

"Moramo da gledamo u zemlje poput Nemačke i Švajcarske u kojima je među nezaposlenima najmanje mladih ljudi. Mi ćemo biti jedna od retkih zemalja koja će u proces uvođenja dualnog obrazovanja ući uz definisani zakonski okvir kako bi ceo proces bio sinhronizovan", objasnio je Šarčević i dodao da je najvažnije omogućiti mladim ljudima da sa 15 godina imaju posao i zaradu, ali istovremeno im ostaviti mogućnost za usavršavanje i dalje obrazovanje, sve do doktorata. "Nije realno da svi budu majstori, ali ni da svi budu doktori nauka. Potrebno je edukovati decu i roditelje da shvate da svrha učenja nije diploma, već posao." ¶

ZORAN MAJDIN

Šta pričaš ti?

"To znači da bi već u srednjoj školi deca trebalo da saznaju šta je to rad, šta je to posao. Ja sam išao u Zemunsku fabriku satova Insa i tada sam naučio šta je nešto što moraš da uradiš i kako to da uradiš. Današnja deca pojma nemaju. Moj sin pojma nema. Kad mu spomenem vodomer, kaže 'Šta pričaš ti'. E, to želimo da promenimo", rekao je Aleksandar Vučić na Kopaonik biznis forumu pre dve godine, kad je najavljivao ovaj "epohalni" zaokret u obrazovnom sistemu.

Pobednici i poraženi

Bojim se da je problem naše stvarnosti, kako je vidim pod duboku starost, što ne znam ko su pobednici poslednjih nekoliko decenija, ali znam ko su poraženi

Piše: **Ivan Ivanji**

Francuski maršal Filip Peten, heroj Prvog svetskog rata, koji je pristao da igra ulogu francuskog predsednika vlade pod nemačkom vlašću, zbog veleizdaje je osuđen na smrt 14. avgusta 1945. godine, nekoliko meseci posle završetka Drugog svetskog rata u Evropi. De Gol mu je smrtnu kaznu preinačio u doživotnu robiju, umro je 1951, u svojoj 95. godini, u zatvoru. Vidkun Kvisling, čije se prezime pretvorilo u pojam izdajice, norveški premijer pod Hitlerovom komandom, osuđen je na smrt zbog veleizdaje i streljan 24. oktobra 1945. godine. Predsednik vlade Srbije pod nemačkom okupacijom Milan Nedić skočio je kroz prozor i ubio se. Jugoslovenske komunističke vlasti koje su iz rata izašle kao pobednici nisu imale nikakav razlog da ga bace kroz prozor, umesto da ga nakon sudskog procesa osude na smrt. Peten, Kvisling i Nedić bili su na strani poražene nacističke Nemačke. Za razliku od Srbije, u Francuskoj i Norveškoj nikome na pamet ne pada da traži rehabilitaciju nacističkih saradnika.

Ja ovde pitanju odnosa pobednika prema poraženima prilazim na mnogo nižem nivou, tražim arhetipove koji su bliži svakidašnjici. Posmatram sudbinu kćerke jednog od pomoćnika ministra Nedićeve vlade i razmišljam o zločinu i kazni na našim meridijanima, o tome da čak nije suština kakva je bila namera kada se ubijalo i kakve su bile posledice po ubice i njihove naredbodavce, nego kako i koliko greh roditelja utiče na potomke poraženih i kako žive, kako se ponašaju deca pobednika.

Čini mi se da pod starost svako pomalo živi u prošlosti i preispituje šta je radio kao mlad, u čemu je grešio, čega bi trebalo da se stidi. Neki se ispovedaju sveštenicima crkve čiji su pripadnici ili odlaze psihijatrima, što je za mene gotovo isto; drugi razmenjuju misli u kafanama ili na penzionerskim klupama; manji broj piše; većina voli da ćuti. Voleo bih da znam ko sve danas kod nas spava mirno, a ko se noću nemirno prevrće zbog griže savesti zbog svoje uloge tokom jugoslovenskih ratova devedesetih godina prošlog veka.

U poslednje vreme pretražujem svoju nesređenu biblioteku, nalazim knjige koje odavno, ponekad nekoliko decenija nisam imao u rukama, uzmem ih ponovo, listam, čudim se primedbama koje sam zapisivao na margini stranica. Što je napisano nije se, naravno, promenilo, ali moj stav prema pročitanom i te kako jeste, jer se ja menjam. Tako sam Tomasa Mana nekada do te mere obožavao da se nisam usudio da mu priđem kad su hteli u Hamburgu da me predstave tom starcu, zatim sam ga pomalo prezreo kao skrivenog homoseksualca u *Smrti u Veneciji*, posle opet otkrio genija u *Josipu i njegovoj braći*, a nedavno se smejao koliko su mi se *Budenbrokovi* činili staromodni, pa čak i njegov jezik za današnje pojmove prevaziđen.

PROZRACI

Ponovo sam naleteo i na knjigu *Prozraci* Svetlane Velmar-Janković, koju sam prvi put pročitao čim je izašla 2003. godine u našem tada zajedničkom izdavačkom preduzeću, Stubovima kulture. Ona u *Reči unapred* piše: "Molim čitaoca da svako od ovih sećanja primi kao treperenje jednog prozraka što lebdi nad mnoštvom nezapamćenih činjenica i nestalih prizora moga postojanja." To je dobro, to upozorenje važi i za sve autobiografsko koje sam ja tajno uneo u svoje pisanije ili otvoreno priznavao.

Iste godine kod istog izdavača izašao je moj roman *Balerina i rat*, koji se bavi istim vremenom koje ona opisuje, ali iz suprotne perspektive, pa sam joj predložio da organizujemo zajedničke književne večeri i da diskutujemo sa stanovišta poraženih i pobednika posle završetka Drugog svetskog rata, u ime onih, koje su oterali iz njihovih vila i stanova, i onih, koji su se useljavali na Dedinje. Svetlana to nije prihvatila.

Da bih objasnio svoj današnji stav, moram da ispričam kako sam ja vrativši se

NA POGREŠNOJ STRANI ISTORIJE: Vidkun Kvisling, Filip Peten, Milan Nedić i Vladimir Velmar–Janković

iz koncentracionog logora živeo kao "pobednik" u vreme Svetlanine najveće patnje kao devojčice iz porodice poraženih. Njoj i njenoj porodici ne samo da su oduzeli sve nego su je dan posle oslobođenja zajedno sa nepokretnom, bolesnom majkom izbacili na ulicu usred zime. Ja sam te jeseni još bio u logoru u Nemačkoj.

Vrativši se iz logora upisao sam se u novosadsku srednju tehničku školu da bih što pre postao samostalan, živeo od 1500 dinara mesečno, stan plaćao 400, menzu za ručak i večeru 1200 dinara. Razliku sam nadoknađivao tako što sam u slobodno vreme kao srednjoškolac radio kao tehnički crtač za tri dinara po satu. Istovremeno sa diplomskim ispitom oženio sam se sa drugaricom iz razreda, oboje smo postavljeni za nastavnike u beogradskoj srednjoj tehničkoj školi. Otputovali smo u Beograd na pedagoški kurs, ali nismo imali pojma gde da stanujemo, gde da spavamo, o tome ni država ni Partija nisu brinuli. Nisam odmah shvatio da je to strašan problem, hodao sam ulicama, gledao fasade zgrada i naivno razmišljao da li da krenem od stana do stana, zazvonim i pitam da li se slučajno izdaje neka soba. Na mnogim beogradskim fasadama još je stajao natpis ruskom ćirilicom otprilike kao što su u naše vreme iškrabani grafiti – *Проверено, мин њет*. Sovjetski inženjerci su odmah posle oslobođenja prolazili od kuće do kuće i proveravali, ali još niko nije stigao da nanovo ofarba fasade.

Svetlanin otac Vladimir Velmar-Janković bio je pomoćnik Nedićevog ministra prosvete, Velibora Jonića, koji je kao izdajnik osuđen na smrt i streljan 17. jula 1946. godine. Vladimir Velmar-Janković sigurno ne bi izbegao sudbinu Jonića i Kvislinga, da nije uspeo da pobegne. Njegova ćerka piše o svojim mukama prvih posleratnih godina, kako se njena porodica, porodica narodnog neprijatelja, potucala od nemila do nedraga. Uzimam je kao primer poraženih posle Drugog svetskog rata. Za razliku od mnogih, koje su proganjali samo zbog toga što su bili bogati ili, kako smo to tada nazivali, što su bili reakcija, biti pomoćnik ministra u kvislinškoj vladi ipak je nešto drugo. Međutim, da li je krivica smela da se prenese i na članove porodice, na maloletnu decu? Ja sam onu vlast, koja je to činila, priznavao kao svoju. Da li je opravdanje što sam bio isuviše mlad, pa nisam shvatao?

SUROVA VREMENA

Iz današnje perspektive ne vidim da sam ja, žrtva režima kome je služio Velmar-Janković, materijalno živeo bolje od Svetlane, iako sam se smatrao pobednikom i bio srećan. Bio sam iz imućne građanske porodice, baš kao i ona. Imali smo poslugu kao Velmarovi, imao sam guvernantu kao Svetlana, pre rata smo išli na more na letovanje, što tada još nisu činili mnogi. Ja sam izgubio roditelje, ona nije. Zašto me to danas muči dok ponovo čitam njenu autobiografsku knjigu, napisanu onim divnim srpskim jezikom zahvaljujući kome je s pravom postala jedan od najznačajnijih književnih glasova svog vremena?

Ona opisuje kako jedan komesar kontroliše njenu porodicu i kaže njenoj mami gotovo izvinjavajući se: "Šta ćete, gospođo, to je revolucija!" To bih i ja rekao da sam bio na njegovom mestu. Da li sam zbog toga kriv?

Zašto pišem o Svetlani Velmar-Janković i sebi? Zbog toga što u nama vidim arhetipove koji lutaju kroz određeno vreme. Slično bezbrižno detinjstvo, ali posle toga životi na suprotnim stranama tragičnih dešavanja.

Nisam bio razmažen. Tek naknadno razmišljam o tome da je tada, pre šezdesetak godina, bilo i te kako razmaženih, koji su patili zbog toga što su im nešto oduzeli. Naravno da sam znao za eksproprijacije, nacionalizacije, "otimanje" i nisam imao ništa protiv. Što bi se reklo na hrvatskom, dapače. Pa i meni, mojima su sve oduzeli iz bogato opremljenog stana, našao sam se bukvalno na ulici i nije mi palo na pamet da zahtevam da mi se nešto vrati, odnosno da mi neko nešto nadoknadi.

Decenijama posle oslobođenja čitam o smrtnim presudama "saradnicima okupatora i njihovih slugu", pa i nevinih građana optuženih zbog koječega. Mogu samo da konstatujem dve stvari: u onom prvom naletu posle oslobođenja još sam bio – i biću još pola godine – u logoru, ali ne znam šta bih radio da sam bio u zemlji, da sam se već bio vratio i da sam bio malčice stariji. Iskreno: ne znam. Da li bih se svetio kome stignem? Može biti. Da li bih pucao kako bi mi naredili? Ne mogu da isključim. Kao starac mogu da se nadam da ne bih. Mogu mirno da kažem da ja nisam nikog čak ni poznavao ko je stradao od "mojih". Znači li da sam se družio sa pravim ili sa pogrešnim ljudima? Prvih nekoliko godina posle oslobođenja još su vladala surova vremena.

ŽIV

Rekoh da nisam bio razmažen. Zašto to naglašavam? Sa svojom prvom suprugom Lidijom sam spavao na madracu kod nekih njenih rođaka u Ulici Teodora Drajzera preko puta garde. Posle smo dosta dugo noćili u jednom bajagi nastavničkom kabinetu zgrade određene za srednju tehničku školu blizu ulice Krunske, Moskovske, Proleterskih brigada – svaki čas je menjala ime. Ne znam gde sve nismo spavali, na kraju kao podstanari u sobici dva i po sa dva i po na Voždovcu. Mahinalno pišem "spavali", ne "stanovali", pa posle analiziram, logična omaška: to je bilo samo "prespavati noć", nikako još "stanovati" u normalnom smislu te reči, godinama nigde nismo stanovali, formalno bilo nam je možda gore nego Svetlani. O loženju zimi ni govora. O doručku ni govora.

U menzama, gde smo i nadalje ručavali i večeravali, sekli su nam odsečke sa kartica za namirnice. Često je bilo praziluka sa nekakvim mesom. Tada sam pio samo vodu iz vodovoda i jogurt. Jogurt se u mlekarama prodavao iz kanti od 25 litara, svako je morao da donese svoju posudu u koju bi se merilo kutlačom. Nikad »

Foto: Inge Werth

Foto: Željko Jovanović

ARHETIPOVI JEDNOG VREMENA: Ivan Ivanji i Svetlana Velmar–Janković

više jogurt neće imati tako dobar ukus, umeo sam da ga popijem ceo litar. Jednog dana su zabranili da se tako prodaje "iz higijenskih razloga".

Mleko se prodavalo u staklenim bocama. Ujutro bi kamioni na određena mesta ostavljali sanduke sa bocama mleka, studenti bi ih raznosili i stavljali pred vrata naručilaca. Veoma se retko događalo da se ukrade mleko sa ulice ili u stepeništima. Danas bih ironično rekao, krasti nije bilo *in*. Ipak, nisam imao utisak da mi bilo šta nedostaje. Podsvesno je valjda još nadvladavao trijumf što sam živ. Samo zbog toga što sam bio mlad? Ne umem da objasnim, posmatrajući današnje dvadesetogodišnjake nisam siguran da su danonoćno srećni samo zbog toga što su mladi.

ODLUKA

Nisam ni razmišljao o tome da mnogi žive drugačije. Ostali su im stanovi, u kojima su se rodili ili u kojima su prohodali. Imali su žive očeve i majke, babe i dede. Brige su im bile drugačije, pogotovu ako su se bojali ovih novih, ovih komunista, koji su im uzeli trgovinu štofovima, fabriku makarona, a možda nekog kaznili, zatvorili, ubili. Svemu bi tome bilo mesta u izveštaju o "onom vremenu", ali mene se nije doticalo. Da li to sa današnjeg stanovišta sebi da pripišem kao greh? Neću da prepričavam šta danas mislim o nečemu što sam kasnije pročitao, nego da položim računa o svom životu, mislima, osećanjima. Gresima? Gresima onog dela pobednika, kojima sam ja pripadao? Ako sam se družio ili počeo družiti sa ponekim od "njih", ja se ne bih udubljivao u tkivo "njihovog" života. Nisam razmišljao ni o onima čiji su očevi bili "naši", ali ostali živi. Lažem, ponekad bih pomislio da je moj tata otišao u partizane – a gde bi drugde kao Jevrejin mogao da ode, a da ostane živ – bio bi po činu najstariji sanitetski oficir jugoslovenske armije, sanitetski general, imali bismo vilu na Dedinju.

Da li sam znao da drugi imaju probleme? Naravno da sam znao. Pa? Pa, ništa. Nije mi smetalo što sam video da neki pobednici imaju privilegije. Iskreno sam mislio da je "veća stvar" bila boriti se protiv fašizma, nego samo biti njegova žrtva. Reč "žrtva" ne volim. Žrtvuješ bogovima ili demonima. Kojim idolima bih ja bio žrtvovan? Ali ne znam pogodniju reč. Hoću da kažem, mirio sam se sa situacijom u kojoj sam se našao. Sa svojom sopstvenom, i sa društvenom. Ko naknadno želi da osudi takav stav – šta mu ja mogu, to je njegovo pravo.

Nisam promenio mišljenje i emocije u odnosu na "Prozrake" Svetlane Velmar-Janković ni posle šesnaest godina. Imamo iste "buržujske" korene, ali život je mene postavio na drugu stranu barikade. Život? Ne, to je posle rata bila moja svesna odluka i ne kajem se zbog toga.

KLASNI NEPRIJATELJI

Država Izrael nagrađuje kao pravednike ljude koji su spasli jevrejske živote. Pravednik ni u kom smislu nisam bio, nisam imao prilike da budem. Nisam sebi stvarao prilike da to budem? Da li je propust takođe greh? Bio sam bezrezervno za onu Jugoslaviju sa Titom na čelu. Nikada od te države nisam dobio nijedan orden, nijednu nagradu. Pa nisam bio ono što sam bio radi ordenja i nagrada, ordenje sam dobijao od Nemačke i Austrije, najlepši je nosila oko vrata naša prva pudla Tea.

Svojevremeno sam preveo dugačku "Pesmu o klasnom neprijatelju" Bertolta Brehta, u kojoj kaže da je mrzeti klasnog neprijatelja prirodno kao što je činjenica da kiša pada sa neba, a ne penje se u visinu. Brehtov otac bio je vlasnik fabrike papira, pripadao je istoj klasi kao Svetlana i ja, ali se nedvosmisleno stavio na stranu ugnjetenih. Da li se li još slažem sa tom Brehtovom pesmom? Pa kiša zaista ne pada uvis, ali pošto se srodi sa rekama, jezerima i morima, ipak se ponovo penje ka nebu kao para, pretvara u oblake da bi ponovo pljusnula kao kiša.

Da se vratim na arhetipove, Svetlanu i sebe. Velmar-Janković je stao na istorijski pogrešnu, gubitničku stranu i povukao sa sobom i svoju porodicu u nesreću. Strana na koju sam ja stao i ostao u međuvremenu danas mnogi u mojoj zemlji smatraju pogrešnom. Ratovi su me ponovo stigli kad sam imao više od šezdeset godina, ali umesto da učestvujem, ja sam se sklonio u stranu, poneko može da me prekoreva da sam našao "rezervnu domovinu" – Austriju. Mislim da to nije istina, jer nikad nisam rekao da sam emigrant, nikad se odrekao svoje rođene zemlje, često smo tih godina dolazili u Beograd i govorili i osećali da "idemo kući", a ne znam da li je dovoljno opravdanje za to što sam neko vreme živeo udaljen od novog Zla, što sam bio star i što su mi se javljala sećanja na progone i logore. Dovoljno je da istaknem da o tome razmišljam.

Nekoliko godina posle svetskog rata Titova vlast je prestala da proganja porodice poraženih, njihova deca su zauzela mesta koja su po svom daru zaslužila, Svetlana je s pravom bila jedan od najuglednijih glasova svoje književne generacije.

Bojim se da je problem naše stvarnosti kako je vidim pod duboku starost, što ne znam ko su pobednici poslednjih nekoliko decenija, ali znam ko su poraženi. Da li su zaista pobedili bogataši koje nazivamo tajkunima? Političari koji se grčevito i uspešno drže vlasti? I jedni i drugi? Lako je utvrditi ko su poraženi – svi oni koji svakoga dana žive sve gore. Njihovu decu niko ne tera u logore, ali dobrovoljno odlaze, "beže" bilo kuda gde misle da će im biti bolje. Ponekad, ipak, pomislim da znam šta je rešenje, samo što ne vidim da smo mu blizu: prevazići neprijateljstvo pobednika i poraženih, ali pod uslovom da se prizna šta je bio zločin i koja mu je bila primerena kazna. ¶

Novi MINI Countryman

MINI Srbija premijerno je predstavio novi model Countryman na promociji u okviru MINI salona u Radničkoj ulici u Beogradu

Model Countryman zauzima jedinstveno mesto među konkurencijom zahvaljujući veoma prepoznatljivom dizajnu, aerodinamički optimalno oblikovanoj karoseriji i izvanrednoj lakoći vožnje.

Izgled automobila **potpuno je redizajniran** tako da su primetna brojna **poboljšanja u pogledu prostora, funkcionalnosti, sportskih i premijum karakteristika**. U čitavoj istoriji MINI brenda dugoj 57 godina, novi Countryman sa svojim snažnim proporcijama predstavlja **najveći model dosad**. Čak 20 cm je duži i približno tri cm širi od prethodnika, dok je međuosovinsko rastojanje produženo za 7,5 cm, što je dovelo do povećanja prostora za pet sedišta standardne veličine kao i povećanja prtljažnog prostora na 450/1390 l zapremine.

"**Novi MINI Countryman je porastao, ali je zadržao tipične MINI proporcije**", izjavio je Julius Schleppkotten, direktor MINI Countryman projekta.

Jedinstveni dodatak je Picnic Bench, tzv. piknik klupa, koja se sklapa unutar prtljažnika i ima mesta za dvoje. Kao dodatna mogućnost nudi se Komforni pristup vozilu, koji omogućava otvaranje i zatvaranje prtljažnika bez korišćenja ključa. Novi Countryman prvi je MINI model koji opciono nudi centralnu instrument tablu sa ekranom osetljivim na dodir, elektropodesiva sedišta vozača i suvozača, kao i MINI Country Timer funkciju za zabavnu vožnju po zahtevnom terenu.

Sa novim modelom stiže i potpuno nova tehnologiju agregata.

Modeli Cooper SD i Cooper SD ALL4 dolaze sa 2.0l agregatom od 190 KS i imaju osmostepeni automatski menjač kao standard, a svi modeli opciono mogu imati pogon na svim točkovima ALL4 .

U početku, Countryman će biti dostupan u četiri varijante – dva benzinska (1.5 sa 136 KS i 2.0 sa 192 KS) i dva dizel agregata (2.0 150 KS i 2.0 190 KS) poslednje generacije, svaki sa MINI TwinPower Turbo tehnologijom i kombinovanom potrošnjom goriva od 4,4 – 7,0 l/100km, uz kombinovanu emisiju CO^2 gasova od 49 do 159 g/km.

Model MINI Cooper S E Countryman All4 prvi je model u gami MINI brenda koji će od marta ove godine biti dostupan sa hibridnim pogonom, kao predstavnik nove generacije motora i transmisije. Kombinuje benzinski motor od 136 KS i elektromotor. Kombinovana snaga sistema je čak 224 KS i sa ovom pogonskom grupom Countryman od 0 do 100 stiže za 6,8 sekundi. Novi MINI Cooper SE može preći do 40 kilometara sa jednim punjenjem baterije.

Osnovna cena novog MINI Countryman Cooper modela, koji polako osvaja segment kompaktnih premijum automobila, kreće od 25.990 evra, dok je za **promotivni period do kraja marta obezbeđena cena od 24.990 evra.**

Više informacija o novom modelu potražite na sajtu ***www.mini.rs.*** ¶

Noć je tamna, a ja zakasnio...

Iz stolice se iskobelja Dvojka, počeša iza oba uveta, protrlja resice, vidi gde se nalazi, proba ustane, smandrlja se nazad, dohvatiše ga dvojica, i dok je ovaj batrg'o nogama, izneše napolje

Već 18. godina se, po zamisli etnologa i novinara Mila Nedeljkovića, u Šumadiji organizuje takmičenje u Otmenom ispijanju vina. Svake godine na Čisti ponedeljak, prvi dan Uskršnjeg posta. Već duže vreme domaćini ove viteške manifestacije, u slavu vina, budu gazda Rade Simić i njegov restoran "Jezero", koji je nadomak Topole.

Dakle, "Jezero", velika sala za svadbe i druge proslave baš utegnuta za megdan ispijanja vina. Napred, u čelu sale, na takoreći podijumu, spojeni stolovi zastrti mladenačkom belom svilom. Na spojenim stolovima pet kartona sa brojevima, toliko organizator planirao takmičara. Ispred takmičarskih stolova, na plavom itisonu, zalepljena bela traka, po kojoj će, umesto po gredi, takmičari hodati. U levom ćošku sale muzika, desno pres astal zastrt u žuto, po sredini sto za Časni sud. Na čeonom zidu, obloženog lamperijom, umetnost karakteristična za ovo podneblje, dve tepih staze koje vuku na zeleno, desnu stranu drže ustanički bakrorez i uramljeni akvarel na kome su ždralovi u letu.

LEPOTA DRUŽENJA

Pevaljka iz levog ćoška – visoka, raspuštena crna kosa, koja poterana uzbrdo, kratka crvena suknja, nediskretno razrezana na levu stranu, na desnoj ruci sat – desnom prihvati mikrofon, Jedan, jedan, dva, test, proba... Ponovi, Jedan, jedan, pet, šest, naštimovaše se. Javi se muzika, instrumentalno, oniži pevač pređe na pos'o, *Polomio vetar grane...* mikrofona se prihvati umetnica, *Radije ću sedeti u kući...*

Napuni se sala, umetnica je drmusala *Ja te pesmom zovem...* voditelj Pija Majstorović nazva svima dobro veče, podseti da je ovo 18. manifestacija po redu, pošto se kasnilo, pozva sve koji se predomišljaju da se prijave za takmičenje... Pevaljka pređe na *Eh, kad bi me majka ponovo rodila...* Pija predstavi Časni sud, takmičare, Vladimira iz Aranđelovca, jednog iz Topole, koga jedva dozvaše iz sale, Milenka iz Donje Šatornje, Zorana iz Topole.

Pija najavi da će dosadašnji pobednici, na čelu sa gazda Rade, za Viteškim stolom, izlomiti slavski kolač, kad se to obavi, pročitaše pravilnik takmičenja, glavno je pijenje vina... Na red dođe zakletva, digoše se takmičari, Zaklinjem se na ovom časnom skupu... da ću kao dosledni ljubitelj dobre kapljice... da ću se nadmetati samo dostojnim sredstvima... i da ću se svim silama truditi da se božanska čarolija vinskog napitka preobrati u radost i lepotu druženja... tako mi bog pomogao...

Časni sud komandova takmičarima da sednu, isteraše pred njih kolica sa vinom, trojica odabraše "roze", četvrti uze "crnjak". Ofarbata jedinica je bila u sivoj dukserici sa "Sport" natpisom, Dvojka u crvenoj jakni sa sivim kačketom, trojka, raniji pobednik Milenko, je svemu prišao u sportskoj garderobi, Četvorka je, na kraju stola, bila legitimisana pirgavom duksericom.

Pija predstavi muziku, umetnicu Natašu, ova se lati mikrofona, *Opilo nas vino, crveno i belo...* Dok su se takmičari aklimatizirali, Dvojka smače crvenu jaknu, odma' udari po "rozeu". Milenko ode u publiku razmeni evre za dinare, kako bi im'o za muziku, odma' zakiti umetnicu, koja je bila na *San me mori, glava me boli...* Stiže 'rana za sto, predjelo, roštilj, salata, svi zatražiše i salatu od kiselog kupusa, dok se to raspoređivalo Dvojka još ubrza, istrese ostatke vina direktno iz flaše, smandrlja se u stolicu, iskrivi u desnu stranu.

Umetnica se pope do Milenka i gospodina u pirgavoj dukserici, Milenko na *Tebe sam volela, tebe i nikog više,* dade crvenu paru, Dvojka ko da se na trenutak prenu iz sna, samo uspe da mlatne glavom u desnu stranu, još više upade u stolicu. Dođe na red govorenje zdravice, Jedinica, koji zatače naočare na vr' glave, bi kratak, Dragi gosti, dobro došli... Dvojku preskočiše sa ovu disciplinu, Milenko pokaza da načitan, Ko može da bude sam, samoća ne smeta, i Četvorka bi na visini, Dok se pije rujno vino, biće i nas...

Pevaljka, bome vrcajući zadnjicom, utegnutoj u crvenu suknjicu, nastavi da koncertira "Za sve takmičare, za sve goste", kad bi *Nema ćara od bećara,* Jedinica ode u publiku po torbicu sa novci, krenu *Žute dunje mirišu, devojčice uzdišu,* bi i "*Mala soba tri sa tri",* Milenko sve sa crvenom parom upade u umetnicu...

Za sve to vreme Četvorka je radila svoj pos'o, pio je iz dve čaše, i strogo vodio računa, svaki čas nivelišući, da u svakoj čaši bude ista količina vina. Pevačici se ote *Sneg je pao na orove grane/ gde ću noćas i na koju stranu...* Dvojka ko da se promeškolji, još više upade u stolicu,

NADASVE OTMENO: Dvojka (levo) eliminisana u kvalifikacijama; trojka, pevaljka i četvorka; jedinica ovenčana kolajnom (dole)
Fotografije: D. Todorović

u publici krenu glasno kijanje, Milenko, ustajući, objavi Jedinici da je on četiri puta bio pobednik.

SITNA SLAMA

Žiri zadade zagonetku, neki rešiše donekle, žiri priznade odgovore, iz stolice se iskobelja Dvojka, bez kačketa, pogleda oko sebe sa veliko iznenađenje, počeša se iza jednog, pa iza drugog ušeta, protrlja desnu resicu, sa pesnicom ispod podbratka, pređe u stav razmišljanja.

Mikrofona se dohvati muški umetnik, pa mu ga on dade, *U šumici kolibica mala/ pred kolibom radio stanica/ iz Londona javlja se kraljica/ čiča Dražo neprodana dušo/ kralj je Pera tvoje reči slušo...* Jedinica i Milenko složno digoše ruke, i Dvojka otvori oči, vidi gde je, nekako ustade, obori sve sa stola, vratiše ga u stolicu, on stavi palac usta, glava mu pade na desnu stranu...

Pevačica jopet zategnu suknjicu, pređe na numeru, *Noć je tamna, a ja zakasnio...* i Časni sud uze snimi umetnicu, Jedinica i Milenko, šesnaesti put, zajedno, odoše u nus prostorije poradi sebe. Dvojica uzeše iznesu obeznanjenu Dvojku, žiri zatraži aplauz za takmičara, ovaj je, dok su ga nosili, batrgo nogama.

Dođe na red pevanje pesme, Jedinica ustade, *Ja sam noćas mnoge žene sreo,* kod Milenka se dade razumeti, *Vino staro, krčmarica mlada,* Četvorka je pokušavala da se dogovori sa muzikom, ovi nikako da uhvate melodiju, nađoše se na, *Za kafanskim stolom uzdišem i pevam...* Kad otpeva, vaspitano, svima klimnu glavom.

Pevačica se iznova pope do Jedinice i Milenka, pade, *Sitna slama, suva pleva/ ja je ljubim, ona peva,* Milenko je baldisavo, ni Jedinica nije zaostajala u davanju komplimenata pevačici, umetnica je sve češće zatezala crvenu suknjicu. Četvorka je bila u svojoj priči, strogo je vodio računa, presip'o i dosip'o, da mu u obe čaše bude ista količina vina.

Milenko se skide u majicu, kucnu se sa Jedinicom, prvi regulisa drugu flašu, naruči samo za jednu Milanku, *Idem putem, putem, šubara me kvari, kvari...* Opet dadoše mikrofon Njoj, ona pozdravi sve takmičare, i sve goste, na red dođoše i brzalice. Dva puta da ponove, Pop popurac obesio knjigu o klinac. Jedinica dva puta ponovo Okurac, Milenko bi koncentrisan, Klin o klinac, povika, Je l' dobro, Četvorka bi ispravan, žiri sve pohvali, svima okačiše plavu lentu Viteza dobre kapljice.

Bi ponovo *Sneg je pao na orove grane...* Jedinica i Milenko, na *Gde ću noćas, i na koju stranu,* uzeše da se bodu glavama. Kad nazdraviše preko ruke, Milenko nastavi da pije preko svoje ruke, ode sa čašom na Liniju za odanje, krenu napred, i unatraške. Muzika pređe u publiku, *Gde si deda sakrio kokardu, kad je Čiča raspustio gardu...* Pređoše na disciplinu hodanja po liniji, što predstavljala gredu, svi iskoračaše ...

Časni sud najavi finiš, ispijanje vina, u tišini, narednih deset minuta. Jedinica i Milenko zajedno odoše u nus prostorije, zadržaše se, vratiše. Četvorka je pokušavala da dozove muziku, nekako se sporazumede sa žiri, dadoše mu mikrofon, objavi da ne zna propozicije, želeo bi da njegova nagrada ide u humanitarne svrhe, ženi sa malo dete...

Žiri objavi, još pet minuta, Jedinica, na povike iz publike, uze forsira, očas posla smlati treći litar. Kad je Milenko opazio da ga Jedinica u finišu ušila, bi kasno, žiri izmeri, Jedinica tri popijena litra. Milenko ost'o na 2,5. Dok je Časni sud zbraj'o ostale bodove, Jedinica, u mlazu, iz tri puta, povrati sve što na brzaka popio, Milenko je ljutito širio ruke, pokazivao na presamićenu Jedinicu, vikao, I'te u kurac.

Jedinici okačiše pobedničku crvenu lentu, darivaše ga sa 100 evri, svima po karton vina. Milenko je i dalje nezadovoljno mlatio rukama, na red dođe publika, umetnica, uz opšte odobravanje, pređe na numeru, *Alaj bi se šikicala, al mi ne da nana...* ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Svetski rekord po broju lansiranih satelita

Indijska agencija za svemirska istraživanja (ISRO) postigla je 15. februara ove godine istorijski uspeh sa uspešnim lansiranjem rekordna 104 satelita u jednoj misiji

U svom 39. letu polarno satelitsko lansirno vozilo (PSLV-C37) uspešno je lansirano 15. februara 2017. iz Svemirskog centra (SHAR) Satiš Davan u Šriharikotu, u državi Andra Pradeš, noseći 714 kg težak indijski satelit za zemaljsko posmatranje "Cartosat-2" i 103 prateća satelita. Od 103 prateća satelita koje je raketa PSLV-C37 ponela, dva su satelita indijske svemirske agencije ISRO: INS-1 (težine 8,4 kg) i INS-2 (težine 9,7 kg), koji predstavljaju indijsku savremenu tehnologiju. Preostali 101 satelit pripada međunarodnim klijentima, iz SAD (96), Holandije (1), Švajcarske (1), Izraela (1), Kazahstana (1) i UAE (1). Ukupna težina 104 satelita koje je ponelo polarno satelitsko lansirno vozilo PSLV-C37 iznosila je 1378 kg. Ovo je ujedno 38. uzastopna uspešna misija za lansirnu platformu PSLV.

Ova misija sadržala je mnoštvo tehničkih izazova poput prenošenja velikog broja satelita u jednoj misiji, i sve to u vremenskom roku koji su klijenti zahtevali. Osim toga, osiguravanje adekvatnog rastojanja prilikom razdvajanja 104 satelita i puštanja u orbitu, kao i njihovo dalje kretanje u orbiti bio je vrlo složen izazov.

Indijska agencija za svemirska istraživanja (ISRO) osnovana je 1969. sa ciljem pružanja usluga u vezi sa svemirskom tehnologijom i postizanjem nezavisnosti zemlje u ovoj oblasti. Tokom godina agencija ISRO potvrdila je svoju ulogu kroz pružanje usluga različitih svemirskih tehnologija običnom čoveku, kao i čitavoj indijskoj naciji. Agencija ISRO je vremenom izrasla u jednu od šest najvećih svemirskih agencija na svetu. Ona je zadužena za upravljanje velikom količinom komunikacionih satelita (INSAT) i satelita za daljinsko nadgledanje (IRS), koji zadovoljavaju potrebe za komunikacijom i opservacijom predela širom planete. ISRO razvija i nudi specifične satelitske proizvode i opremu koji se, između ostalog, odnose na: emitovanje sadržaja, komunikacije, vremensku prognozu, upravljanje prirodnim nepogodama, geografske informacione sisteme, kartografiju, navigaciju, telemedicinu, kao i usluge obrazovanja na daljinu. Razvoj i primena polarnog satelitskog lansirnog vozila (PSLV) i geosinhronizovanog satelitskog lansirnog vozila (GSLV) predstavljaju značajna dostignuća u izgradnji neophodne infrastrukture svemirskih tehnologija u Indiji. ¶

LJUBOMIR ŽIVKOV

Osramoćeni avion

Nije li Vučić otelotvorenje onog oca kod Duška Radovića koji na roditeljskom sastanku zavapi: "Dajte vi meni neko dobro dete, pa ćete videti kakav sam ja roditelj!"

Da mi na robiji, daleko bilo, čuvar ponudi Ustav ili "Politiku", rekao bih da ću radije medirati ili uraditi koji sklek. A ipak sam odškrinuo Ustav, jer mi u glavi još stoji definicija Skupštine SFRJ kao najvišeg organa vlasti i društvenog samoupravljanja, pretpostavio sam da je prvi deo rečenice blagoprepisan, a da je samo ovaj o mrsk. samoupravljanju bačen na smetl. istorije.

Nisam imao sreće sa Skupštinom, na svakim izborima bivao bih do nogu potučen, trpio sam izabranike narodne volje, ali sam, sve tako poražen, još uvek držao da je to najviši organ vlasti, dok su Predsednik Republike i Vlada (umalo ne rekoh Izvršno veće! Tada se pazilo da ni u jeziku tome izvršnom organu ne pripadne ništa što bi mirisalo na vladavinu, vlast i vladanje, da, zato se nije ni zvala Vlada, nego Veće!) Skupštinini operativci, takoreći terenci. Predsednik danas i ne toliko, jer stanovništvo (po merilima meni nedokučivim) bira baš njega, ali Vlada mi se svakako činila, naročito dok bejah student, kao nešto što proizilazi iz odnosa snaga u Skupštini, te stoga odgovara, pomaže i služi Skupštini. Učili smo i da izvršna vlast ponekad prigrabi više moći nego što joj Ustav daje, ali smo i mi i naši profesori bili složni da se na tu predvidljivu anomaliju mora budno motriti.

Malo sam svenuo pročitavši da Narodna skupština jeste doduše najviše predstavničko telo, ali ustavotvorac beše izvrdao da je nazove najvišim organom vlasti; nosilac je ona ustavotvorne i zakonodavne vlasti: nema dakle premoći koje se ja sećam. Ali nije ni Vlada određena kao središte svemoći, a zar ne odlučuje potonja o svemu? Od toga hoćemo li u Evropu, hoće li večiti rivali Zvezda i Partizan ostati večito na državnim jaslama tj. na kolektivnoj grbači radništva, pa do toga hoće li neko ubistvo biti razrešeno u ponedeljak.

Predsednik Vlade ne kaže, barem ja nisam nikad čuo ni pročitao, da će ministrima predložiti to i to. Mogli bi ministri da se oko nečega dobrano i pokarabase, da se ne slože čak ni sa premijerom (oprosti mi, Bože!), koji naravno da saziva sednice, predsedava, predlaže, utiče svojim autoritetom, ali ne odlučuje valjda o svemu stalno sam... Predsednik vlade obraća nam se kao faraon, ja ću uvek ovo, ja nikada neću ono, čovek kaže: "Ne dam im Srbiju, nisu je ničim zaslužili!" To je stav ne ni većinskog vlasnika, nego jedinog, neprikosnovenog veleposednika. Čekamo svi ponedeljak ujutro da nam kaže hoćemo li birat nove narodne poslanike, ili će i ovi moći da posluže... Ko može da zamisli premijera Cvetkovića kako drži i stanovništvo, i predsednika Tadića, i Narodnu skupštinu, i Tanjug, u neizvesnosti hoće li biti parlamentarnih izbora? Ovde svi čekamo kako će preseći inokosni neispavani pojedinac! Ko može zamisliti Cvetkovića kako Borisu Tadiću zabranjuje da se kandiduje za predsednika? – "Ali, zašto, Mirko, pobogu, čoveče!" – upitao bi zaprepašćeni lepojko, a Mirko bi njemu: "Zato što ću ja pobediti u prvom krugu, a ti bi, daj Bože, pobedio tek u drugom!" – Pa, dobro, je li raspodela moći iz zlatnog Tadićevog doba nešto na šta bi sve buduće vladajuće grupice trebalo da se ugledaju?! – Naravno da ne, i Tadić i Vučić prigrabili su mic po mic više moći nego što ijednom pojedincu po ustavu pripada, jedan bez pitanja troši moj novac na gradnju škole u drugoj državi, drugi, protivno mojoj volji i mome svetonazoru, iz državne kase pokriva dug Partizana, jedino što je Tadić bio prema nama blaži, ipak je pedagog i psiholog, dočim novi vladar, kome je vokacija dugo bila navijač, potom aparatčik, nema o nama lepu reč: lenji smo, sebični, stalno smo u foteljama i ligeštulima, dok on izgara li izgara. Kivan je što mu sudba što nije dodelila Nemce za podanike, ili Japance, ili Kineze, nego mu zapadosmo mi i, zaista: "Ne bilo bolje da Vlada raspusti narod/I da izabere drugi?"

Tek sam večeras smogao snage da pogledam slavni predizborni film.

Da je to u potaji montirao Vučićev najljući takmac, delo bih ocenio kao drugorazrednu karikaturu, kao pamflet koji tvorcu ne služi na čast, ali koji će možda odvratiti ponekog idolopoklonika i makar svakog stotog naprednjaka od nakane i zadatka da glasa za Vučića u prvim jutarnjima satima. Film bestidno veliča jednonačalije, glavni junak poistovećuje poludeli avion sa našom državom, poverenom dvojici ljudi, njemu i Tomi, a treba nam jedan, jer je i dvovlašće pogibeljno, a kamoli trijumvirat, ili eklesija, i jedino što može nadmašiti ovo remek-delce sedme umetnosti i samoljublja jeste neviđeni film u kome je reklamiran nesuđeni predsednički kandidat Toma: je li on imao isto sedište, i isto tako je blaženo spavao dok su svi unaokolo dobijali ko fras, ko infarkt, ko morsku bolest, ili bismo gledali dokumentarac iz predsedničkog aviona gde kopilot prosipa nes-kafu preko pilotske da kažem miksete, što je možda i nadahnulo pametnjakoviće iz Vučićevog izbornog štaba da onako osramote avion nacionalne kompanije iznajmljen za dvesto do četiristo evra*.

*Nikad ne bih, ni za 400 evra, dao škodu da je snimaju kako ludački ševrda auto-putem iznad Morače dok se na zadnjem sedištu ne probudi Spasitelj: prema mojim prvim proračunima Air Serbia će samo ove godine zbog antireklame izgubiti 1234 putnika, tj. 345.000 evra, plus aerodromske takse, kome god ove išle. ¶

Povodom neprolaznosti

Kako parodirati pa

O čemu bi pisao i šta bi ismevao Stanislav Vinaver ovog prvog marta, na dan kad je

Ima li nešto važnije od izbora koji su pred nama, a izbori su i pred drugima, recimo Francuzima i Nemcima? Važni su i izbori koji su za nama, oni su nam doneli ovo sa čim živimo, a ako opet pogledamo oko sebe, tu su i Bregzit i Tramp. Koliko je, međutim, umesna ili neumesna pozornost da se glavni promoter Bregzita zove – za Britaniju krajnje atipično, slovenski – Boris, a da Trampovo ime, štogod da predsednik Tramp učini, ipak niko ne bi trebalo da prevede sa engleskog? Sve je to kao neka čudna parodija koju niko nije napisao nego je nastala sama od sebe. Možemo li se u vreme bez smeha, pa čak i osmeha, nasmejati ovako čudnim i beznačajnim slučajnostima?

Teško da bismo se baš mnogo šalili sa nizom politički važnih imena, iako recimo Angela ne bi baš ličila na anđela, dok gospođa Tačer ne bi opravdala svoje prezime ni koliko sadašnja britanska premijerka, gospođa Mej. U nizu imena koja odlučuju o životima i sudbinama ima i krajnje smešnih, ili pretećih kao što su nazivi svakovrsnog zverinja. Jedan čudesan čovek, veliki stvaralac ponudio je sasvim drugačiji niz imena, takav da niko bez osmeha neće moći da ga ponovi. Ko se nasmeje neće se spasiti mnogih zala ovoga sveta, ali bi mogao da uprkos svemu oseti vedrinu života. Bolje je kad ima u njemu i nešto duhovito.

Niz je sastavio Stanislav Vinaver u svojoj čuvenoj knjizi parodija, jednom od najboljih događaja u istoriji srpske kulture. Gonjen najfinijim demonima koji šalu i humor pretvaraju u cinizam višeg reda, Stanislav Vinaver navodi kako su se veliki pesnici pre više od deset hiljada godina, navodno u vreme nastanka sveta po jednoj hrišćanskoj računici, zvali: "Aka, Maka, Faka, Tentobaka, Muma, Tuma, Tabuma, Bumbuma, Sinta, Finta, Paraminta, Tegda, Regda, Tadra, Garda, Avangarda, Tek, Metek, Pek, Krek, Kerefek, Rrrrr, Dan, Bogdan, Kan, Tuta, Muta, Guguta, Ggggg, Llll, Uuuuu, Ppppp, Oooo, Sssss, Ttttt." Uz neka od ovih šaljivih imena Vinaver dodaje još i razjasnice, komentare i polemičke note, a svako će odmah primetiti kako se šali i na račun svoje Avangarde i profesora Bogdana Popovića, koji ju je osporavao u ime jedne ranije estetike. Osim što direktno kaže *finta* i *kerefeka*, što će svako razumeti, na kraju treba sva jednoslovna imena pročitati kao jednu reč. Ukoliko uzmemo po jedno slovo tih vajnih imena kao što je Ggggg, Llll, Uuuuu... dobićemo – GLUPOST. Bez nje ništa ne biva, a kako je Vinaver pisao u *Mislima*, nema te gluposti koja nije dobra bar za nešto.

Ako ste se nasmejali od srca, pogledajte koliko je Vinaver dok se šali pronicljiv i potresno sistematičan i koliko njegova duhovitost zavisi od promišljenosti i toga kako priprema konačni efekat. Najbolja šala ima svoju logiku, biti duhovit to upravo i znači imati duha. Detalj iz neponovljive Vinaverove *Pantologije* (parodičan naziv pantologija je naravno dobijen od antologija), kao da je uvod u njegove neponovljive prevode Rableovog *Gargantue i Pantagruela* i Hašekovog *Dobrog vojnika Švejka*, ili Vijonovih stihova. Redak i ozdravljujući humor progovorio je u ovom čudesnom čoveku neponovljive kulture, koji je prošao dva svetska rata i ratno zarobljeništvo, upoznao dve strane totalitarne države, nacističku i boljševičku, doživeo dve domaće diktature, kraljevsku i komunističku, pretrpeo sva osporavanja i opet ostao jedinstvena pojava. Komičko izvrtanje, parodično izokretanje, cinično podrugivanje i vedro ismejavanje su znak oštrog, pronicljivog kritičkog mišljenja koje nije bilo kobno nego duhovito, što je jedna od najređih osobina u nas.

VINAVER: Karikatura Zuke Džumhura

Treća generacija

Od otvaranje Univerzitetske biblioteke 1926. godine, kadgod je bio u Beogradu Stanislav Vinaver je, uglavnom ponedeljkom, sa svojim čuvenim koferom u ruci, trideset godina dolazio u Odeljenje nabavke da pregleda nova izdanja koja su u to vreme redovno stizala iz sveta. Vratio bi knjige koje je pročitao ili ih konsultovao, pregledao časopise i nove publikacije, natrpao koliko je u legendarno koferče moglo da stane i vraćao se natrag ka Cvetkovoj pijaci, svojoj kući.

Posle njegove smrti, u Univerzitetsku biblioteku dolazila je redovno, da u Profesorskoj čitaonici istražuje, Vinaverova snaha prof. dr Nadežda Vinaver, koja i danas sedi za istim stolom na kojem se smenjuju knjige i nikada ne popušta pažnja. Otmena gospođa Vinaver kao da je duša biblioteke. Njeno poslednje istraživanje, o ustaškom logoru smrti u Jasenovcu, potresno je svedočanstvo o genocidu i tome kako se gubi i poništava istorija. A istorija porodice Vinaver u biblioteci se tu ne završava. Na novouređenom spratu Univerzitetske biblioteke njena ćerka prof. dr Milica Vinaver Ković otvorila je uz podršku Rektorata Univerziteta u Beogradu frankofoni centar, deo regionalne mreže za upoznavanje i širenje frankofone kulture u kojem se redovno održavaju izvanredni programi za sve zainteresovane, a pre svega za studente i istraživače beogradskog univerziteta. Njenim lepim trudom i umešnim vođstvom ova nova institucija već je postigla zapažene rezultate, a Univerzitetska biblioteka ostala domaćin i trećoj generaciji Vinavera.

rodiju

rođen pre 126 godina

Foto iz porodične zaostavštine

Vinaver je pisao pesme, priče, kritike, manifeste, eseje, putopise, publicističke tekstove i reportaže, vesti i izveštaje, polemike, studije, pamflete i prevodio sa više jezika. U svemu je ostavio vidan i veliki trag, pa opet kao da se nije usadio u naše pamćenje čak ni poslednjih godina kada je najzad dobio reprezentativno izdanje sabranih dela (priredio Gojko Tešić u Službenom glasniku) i novi zbornik kritičkih ogleda (uredio Predrag Petrović, objavili Institut za književnost i Biblioteka šabačka). Vinaveru bi se, naravno, imalo šta i zameriti, pre svega da je književnoistorijski značaj njegovih književnih dela nadmašio njihovo čitalačko trajanje, a naša je istorija književnosti i kulture vezana za trajnost dela u čitanju, a ne u poštovanju i pamćenju. Napokon, novinar i komentator, kritičar i polemičar, esejista i znalac, kao da je raznorodnim svojim radom još više ostavljao u senci ono što je moglo biti najvažnije. Poznavalac muzike, slikarstva, pozorišta i filozofije oslobađao se tereta znanja na način koji su teško mogli da prate oni koji nisu znali ni dovoljno, nekmoli da su hteli da prevaziđu znanje kao Vinaver. Umeo je Vinaver i da naškodi svome delu, kao kada je politički intoniranim zapisima o sovjetskoj Rusiji, koju je slikovito nazvao zemljom koja je izgubila ravnotežu, možda otežao da se vidi kako su njegove *Priče koje su izgubile ravnotežu* uz Isidorine *Saputnike* uoči Prvog svetskog rata bile znak preokreta u srpskoj književnosti. Njegova pozna zbirka pesama *Evropska noć* previše je ostala okrenuta unatrag da bi mogla da pokaže kako je Evropa u sve dubljoj noći i posle ratnih trauma – što je Niče znao i pre oba rata, a vredelo bi znati i danas dok mislimo da će se naš mrak u njoj razvejati sam od sebe. U konačnom ishodu, Vinavera je izneverio dar koji je imao. Veliki je paradoks da se njegova književna imaginacija nije jezički ostvarila. Reći to za najvećeg majstora jezika je riskantno, ali njegov smisao za jezik upravo ga je udaljio od one jezičke kristalizacije u kojoj umetničke vrednosti dobijaju svoju večnost. Vinaver je bolje poznavao jezik i više se poigravao njime nego što je nalazio savršenstvo u njemu – to književnost ne oprašta ni onome ko sve zna i sve može. Tako se desilo da je glavno ostavio nedovršenim, pa je ispalo da je sve što je radio bilo pomalo sporedno. I koliko god mu je sve sporedno išlo od ruke i po volji, stalno se čekalo i nije dočekalo da uradi i ono glavno: da da delo koje se ne može i ne sme zaboraviti.

Od svih njegovih bogatih i vrednih nastojanja nezaboravna je ostala *Pantologija*, knjiga parodija u tri navrata, u kojoj ono što Vinaver piše zavisi od tuđih dela i pesama, od onoga što se parodira koliko i od same parodije. U parodiranju, pesnik postaje delom biće onoga što se parodira. Ako bi o Stanislavu Vinaveru trebalo kazati nešto sasvim jedinstveno, ali tako da se ne nabraja sve što on jeste i nije, taj dvostruko neverovatan niz, možda bi vredelo reći da je on bio najveći pesnik tuđeg stiha. Jer, kada zatvorimo oči i pustimo da kao neki sentimentalni i potresni film pred nama proteknu Vinaverova čuda, čini se da posle svega ostaje jedna knjiga koja nema premca u srpskoj književnosti, ali ima ponekog naslednika, u parodijama Miodraga Raičevića iz njegove *Muze vetrova* ili gargantuovskoj erotomaniji Save Damjanova.

Svet u kojem živimo i mnogi procesi u srpskoj kulturi izgledaju kao da su parodije, a ne bi to hteli da budu. Kako parodirati parodiju, da li je to moguće i mora li da završi kao kardinalni cinizam, teško je i više nego ozbiljno pitanje. Smeh i dobroćudna duhovitost su nam, međutim, neophodni. Zato nam Vinaver toliko nedostaje da svojom ozbiljnom šalom i parodijom izbriše na trenutak težak utisak nedostojnosti i neželjenih parodija u koje se pretvorila stvarnost. ¶

ALEKSANDAR JERKOV
(autor je direktor Univerzitetske biblioteke u Beogradu)

Divljaci, tramvajci, donžua

Beogradski pozorišni život u februaru ponudio je nekoliko očekivanih zgoditaka, ali i prijatnih osveženja i iznenađenja

Dve premijere, jedno gostovanje i jedna vožnja tramvajem: i nije tako loše za najkraći, mada ne i najokrutniji mesec. Razume se, bilo je toga još, ali nemoguće je sve ispratiti, a ovo je samo jedan em subjektivan em nepotpun pregled (hajde da se pravimo da bar teoretski mogu da postoje i drugačiji) beogradskog pozorišnog života(renja). I to hronološki.

Foto: Imre Szabo

Foto: Igor Mandić

Počnimo, dakle, od tramvaja, onog koji vozi na liniji broj 6, Tašmajdan-Ustanička; dakle, skoro celom dužinom Bulevara revolucije (koji se sada kanda nekako drugačije zove, neka pamti ko mora). E, u jednom se takvom vozilu, jednom od onih starinskih, uskih a podugačkih, odigrava ambijentalna predstava *Tramvaj zvani samoća*, u režiji Stevana Bodrože i produkciji UK Vuk Karadžić. Radi se o četiri labavo povezane dramske celine, čije su autorke četiri mlade dramaturškinje: Galina Maksimović, Mina Ćirić, Neda Gojković i Maša Radić.

Gledaoci ulaze u tramvaj jedno po jedno, producentkinja "Vuka" ih po nekom svom planu raspoređuje, ostavljajući praznim mesta koja će biti potrebna glumcima. Stajanja, dakako, nema; sve to ograničava brojnost publike na najviše tridesetak ljudi po izvođenju, ali drugačije ne bi išlo. Tramvaj kreće niz Bulevar, u njega uleću akteri prve priče, autorke Galine Maksimović, sredovečni otac i ćerka od dvadesetak godina koji uspaničeno traže dementnu majku tj. baku, a koja voli da se vrzma po tramvaju na ovoj liniji. Potraga za njom neće uroditi plodom, zapravo, u rediteljevoj eliptičnoj organizaciji predstave ona (baka) će nam se ukazati na samom kraju, nakon preostalih pripovezao"; on je sportski novinar, ona je... pa, zapravo njegova žena, to je ovde jedino važno; jedna od onih koje se "udaju i to je to"... Posle, sve po redu... Eh, da, važno je napomenuti: prvi je januar uveče, polupraznim se tramvajem klatare ljudi još pomalo mamurni od tzv. novogodišnjeg slavlja, neki u potrazi za "reprizom". Uroš i Brana vuku neke kese iz prodavnice i ćeretaju; iz njihovog dijaloga autorka ča, zaokružujući svoj život i naše tramvajsko-gledalačko putovanje. Kako god, otac i kći imaju ozbiljan komunikacijski problem, a svako krije svoje mane i liže svoje rane negde po strani, ali ono drugo svejedno sve prozire: istine koje bacaju jedno drugom u lice pred nama, *slučajnim tramvajskim saputnicima*, istovremeno su i posve obične i tipične, nešto čemu i u "pravom" tramvaju možemo prisustvovati, i dovoljno dobro napisane da od Dejane i Mihajla čine punokrvne dramske likove, razvijene onoliko koliko je moguće u ovoj "skicoznoj", omnibus formi. Otac i kći su *zajedno sami*, i utoliko su tek prvi od parova u ovoj predstavi za koje se to može reći. Kada na jednoj od usputnih stanica izjure iz tramvaja tragajući dalje, među putnike ulaze Uroš i Brana, mladi bračni par, jedan od onih za koje se uzalud pitaš "koji li ih je udes (Mina Ćirić) nam daje vešto, besprekorno dozirano, sve informacije koje su nam o njima potrebne. Onda u tramvaj ulazi Ljilja, simbolička suprotnost Uroševa: sama, slobodna, pomalo boemska figura; i da, Uroševa "bivša", jedna suštinski neostvarena životna mogućnost. Sledi jedan od onih susreta u kojem dvoje ne znaju kud bi od sebe, a trećem razložno izgleda da je suvišno u "kadru". Za trenutak se čini da će svi zajedno da odu na Ljiljinu žurku "sa starim društvom" (kojem samo Brana ne pripada), na kraju Brana "velikodušno" odlazi kući, Uroš i Ljilja ostaju sami (mislim, ako ne računamo nas, saputnike...), svakovrsne su *iskre* u vazduhu, ali se na koncu *ne dogodi ništa*, u svakom mogućem smislu, jer se Uroš zapravo još jednom slomi pod sopstvenim kukavičlukom. E, to ključno, a stalno "nedogađanje" Mina Ćirić hvata sjajno, kao što i inače

nci, Amerikanci...

uspeva da izbegne pretenciozne viškove u dijalozima, a glumci je odlično prate. U trećoj priči, koju je napisala Maša Radić, polusestra iz Splita dolazi kod polubrata u Beograd, na treće venčanje zajedničkog im oca, lovana nepoznate provenijencije. Priča je intrigantno postavljena, pa gledalac (i čitalac) nekako i zaboravi da je govoru ove Dalmatinke – i na papiru i u predstavi – potrebna ozbiljnija lektura da bi delovao autentično, ali se na kraju pomalo slupa u stereotipima, ne naposletku onim "nacionalnim" i mentalitetskim. Završna priča Nede Gojković zanimljiva je stilska vežba na temu generacijskih zjapova i nerazumevanja, granica između slobode, solidarnosti i samoće, one koja svemu prethodi i sledi, kao i u drugim trima pričama. Vezivna nit svih delova predstave je lik Jurodivog (odlični Željko Maksimović), tramvajskog poluklošara koji ulazi u interakciju sa svim akterima predstave, i funkcioniše kao neka vrsta rezonera ili hora, a pomalo i Vergilija ovog zanimljivog, osvežavajućeg eksperimenta koji najavljuje novi, obećavajući talas dramskog "ženskog pisma". Vredelo je otklackati se uz i niz Bulevar, pa još malo sa strane...

PREMIJERE I GOSTOVANJE: Scene iz predstava *Tramvaj zvani samoća*, *Detroit*, *Divjak*, *Don Žuan*

Foto: Nenad Petrović

Detroit je vrlo zapažen komad (iz 2012.) američke autorke Lise D' Amur, a u Ateljeu 212 postavio ga je Oleg Novković, kao svoju prvu pozorišnu režiju. Ovaj je grad postao jednim od simbola propasti industrijske Amerike, a kriza nakon 2008. sve je to još dodatno pogoršala. U jedan takav *neighborhood* koji pamti i bolje dane (scenografija Marije Jevtić je odlično rešenje koje nadilazi puku ilustrativnost) doseljava se bračni par (za)lečenih narkosa, likova sa društvene margine, a prve su im komšije (i vršnjaci) par koji je takoreći do malopre sanjao svoj srednjoklasni *American dream*, ali se u međuvremenu prilično sljuštio: jedan otkaz – i sve je otišlo niza stranu. Autorka ih sučeljava isprva lagano, neosetno, naposletku ogoljeno, gotovo brutalno; koprene iluzija o sebi i svetu padaju jedna po jedna, a "svet", uostalom, iz njihove vizure ne nudi mnogo materijala za nadu. Lisa D' Amur dramaturški besprekorno "hvata" bluz generacija koje će, kako se to kaže, "prve biti siromašnije od svojih roditelja", tek diskretno lamentirajući nad svetom koji je ispao iz zgloba. Oleg Novković je postavlja bez mnogo rizika, ali i bez bitnih okliznuća, a mlada glumačka ekipa (Ivana Vuković, Uroš Jakovljević, Jovana Stojiljković i Dejan Dedić) već na premijeri pronalazi pravi ton. Ne znam koliki je "hit" potencijal ovakve predstave, ali ona svakako zaslužuje dobar i što duži scenski život.

Na istoj smo sceni Ateljea 212 ("maloj", podrumskoj) gledali gostovanje Teatra SiTi iz Ljubljane s uprizorenjem *Divljaka* Erlenda Lua (režija Aleksandra Popovskog, dramatizacija Simona Semenič i Milan Marković Matis), u čemu ćete verovatno odmah prepoznati, dakako, dragi nam lik Doplera, infantilnog koliko i neodoljivog begunca od građanskih i buržoaskih životnih konvencija i vaskolikih pritisaka ideologije "izvrsnosti" i tiranije "uspeha", na čijoj strani moramo biti, ali u čijem tobože radikalnom "odmetništvu od civilizacije" ima neke nepopravljive nesolidnosti... Popovski i dramaturzi su, pokazaće se, dobro znali šta rade kada su Doplera, tj. *Divjaka* (što znači "divljak", ali je u Sloveniji "domaće" prezime) iz okoline Osla prebacili u okolinu Ljubljane i, uopšte, *poslovenčili* ceo kontekst priče, a da je to ni na koji način nije "razdoplerisalo"... Lu je kod nas odavno kultni pisac, a Dopler njegov najdraži junak; upravo u Ateljeu, uostalom, igra se dramatizacija *Volvo kamiona*, koji su nastavak romana *Dopler*, pa je i ovo gostovanje bilo zgodno za poređenje. koje, ako ćemo već tako, svakako ide Ljubljančanima u korist jer se radi o urnebesno razigranoj predstavi, dobro promišljenoj i razgaljujuće izvedenoj lekciji iz upotrebe inteligentnog humora na savremenoj sceni, humora koji ne služi zanesvešćivanju prostote nego je dubinski komentar egzistencijalnih procepa koje nepodnošljivo lako prepoznajemo kao svoje sopstvene. I satiričnih žaoka koje i kad su duboko "lokalne; tj. uronjene u slovenački kontekst, imaju nedvosmislen univerzalizujući naboj. »

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

REPERTOAR
MART **2017.**

Scena „Ljuba Tadić"

1. Sreda u 20.00	DON ŽUAN
3. Petak u 20.00	NORA!
4. Subota u 20.00	ŠVABICA
5. Nedelja u 20.00	DON ŽUAN
6. Ponedeljak u 20.00	UOBRAŽENI BOLESNIK
7. Utorak u 20.00	SUMNJIVO LICE
8. Sreda u 20.00	HAMLET
9. Četvrtak u 20.00	METAMORFOZE
10. Petak u 20.00	GOSPOĐICA
11. Subota u 20.00	HAMLET
12. Nedelja u 20.00	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
13. Ponedeljak u 20.00	TAKO JE MORALO BITI
14. Utorak u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
15. Sreda u 20.00	UNOSNO MESTO
16. Četvrtak u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
17. Petak u 20.00	UOBRAŽENI BOLESNIK
18. Subota u 20.00	HAMLET *
19. Nedelja u 20.00	GOSPOĐICA *
20. Ponedeljak u 20.00	POD ŽRVNJEM
21. Utorak u 20.00	OTELO
22. Sreda u 20.00	POD ŽRVNJEM
24. Petak u 18.00	POD ŽRVNJEM
25. Subota u 20.00	UNOSNO MESTO *
26. Nedelja u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
28. Utorak u 20.00	DON ŽUAN
29. Sreda u 20.00	TARTIF
30. Četvrtak u 20.00	ŠVABICA
31. Petak u 20.00	DON ŽUAN

JDP titluje predstave na engleski jezik (•)

Studio JDP

7. Utorak u 20.30	HISTERIJA
10. Petak u 20.30	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
14. Utorak u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House", predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)
15. Sreda u 20.30	U AGONIJI (nezavisna produkcija „Beoart 2015")
17. Petak u 20.30	DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI (nezavisna produkcija „Radionica integracije")
20. Ponedeljak u 20.30	U AGONIJI (nezavisna produkcija „Beoart 2015")
24. Petak u 20.30	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
26. Nedelja u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House", predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)
28. Utorak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
29. Sreda u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)

Gostovanja

23.	HOTEL SLOBODAN PROMET Centar za kulturu Lazarevac

50% POPUSTA
za kupovinu ulaznica na dan predstave

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Vaš lični blagajnik
069 26 44 447

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Beograd
www.beograd.rs

Raiffeisen BANK

Glumački trio Uroš First, Primož Pirnat (kakav je to Bongo, bogo moj!) i Katarina Čas je briljantan i neodoljiv a da se ni na časak ne ulaguje publici onako kako je kod nas već postalo manir. Ko nije bio (a čini mi se da su bar pola publike činili beogradski Slovenci...), treba da se kaje!

Uzgred, iste je večeri u BDP-u gostovao Makedonski naroden teatar s Bergmanom, pa ko nije bio u Ateljeu, možda je bio tamo; eto, dva najrelevantnija februarska gostovanja – iste večeri, u istom terminu; bravo, majstori, izem vam "koordinaciju"! Valjda bi ona trebala da služi još nečemu osim preraspoređivanju vaših "kućnih" glumaca?!

Na koncu: Molijer, Don Žuan, Gorčin Stojanović, Jugoslovensko dramsko pozorište. Pred premijeru sam, "posle sto godina", čitao Don Žuana i bio sam – priznajem svoj greh – skeptičan, pitajući se koliko ima smisla postavljati ovaj komad sada i ovde, strepnja mi je bila dublja od nade, naročito s obzirom na najave da nekog osobitog osavremenjivanja nije bilo. Sam se reditelj pozivao na famoznu Don Žuanovu pohvalu licemerju – u čijim bi delovima neki zlobnik savremenik uistinu imao šta i koga prepoznati... – kao na sasvim dovoljnu meru ovovremenosti jednog svevremenskog teksta i, uostalom, lika i motiva na kojem je nastala, jer je motiv Don Žuana i "donžuanizma", dakako, još mnogo stariji od Molijera...

Dobro pozorište je tu, između ostalog, i zato da (s)krši naša predubeđenja i da poništava našu – načelno sasvim opravdanu – ugrađenu odbojnost prema sigurnosti odviše dobro poznatog terena, u šta "skrupulozno" uprizorenje klasike može tako lako da sklizne. JDP-ov Don Žuan je, međutim, u svih svojih kabastih, a jedva "osećenih" dva sata i kusur, trijumf scenske igre i mašte, minuciozno prostudiranog teksta, do svake i poslednje "žilice" njegovoga značenja današnjem gledaocu, a uistinu bez bilo kakvog nazor i na silu osavremenjivanja tamo gde bi ono pre bilo samovoljno nasilje nad Molijerom nego išta teatarski produktivno. Da bi, pak, u čemu nema baš ničega paradoksalnog, bila dobro iskorišćena svaka mogućnost suvislog umetničkog poentiranja i koketiranja sa tzv. današnjicom, recimo, poput urnebesno domišljate i kontekstualno posve primerene upotrebe muzike, sve do *Divljih jagoda* i *Azre*.

A u isto vreme, rekoh li već, *Don Žuan* se u potpunosti izmiče iz bilo kakve "muzeološke" upotrebe, čisti se od svake moguće zagušljive prašnjavosti koja bi nastala usled nepostojeće ili nedovoljne svesti o kontekstu u kojem se postavlja. Na koncu, ta Molijerova lucidna igra s duplim dnom, ta površinska apologija "vrline" gotovo po uzusima kojima bi svaki biskup ili vladika u publici bili prezadovoljni, a koja je ispod kože zapravo nesmiljeni obračun upravo s takvim tartifstvom miljenika Vrline, taj nimalo plošni prikaz naslovnoga junaka koji je, osvetljen s jedne strane, bezdušnik, cinik, oholi predator i isprazna kreatura, a gledano s druge zapravo neko ko se licemerju i kanonizovanim konvencijama odvažno suprotstavlja ne pitajući za cenu (ali, doduše, ni za "kolateralnu štetu"), i koji rado i ponosno priznaje da veruje samo u to "da su dva i dva četiri a četiri i četiri osam", postavlja sva važna pitanja i ne nudi na tacni ni jedan od onih odgovora koji se u pozorištu, ili bar u ovakvom pozorištu, ni ne mogu naći. Najbolja Gorčinova predstava u matičnom mu pozorištu za dugo vremena, koja će, pretpostavljam, verujem i nadam se, imati dug život na sceni, a i zaslužena "rehabilitacija" Molijera posle onog preužasnog *Uobraženog bolesnika*. Don Žuan Vojina Ćetkovića stamen, samoljubiv kao paun, pomalo drven i voštan, baš kako i treba, dok se sve maske ne strgnu s lica, kada će imati šta da kaže prononsiranoj vrlini... Zganarel Sergeja Trifunovića, a šta drugo nego noseća, olujna snaga predstave, pokretni glumački praznik od prve do poslednje sekunde. Koga još izdvojiti iz odličnog ansambla, a ne ogrešiti se? Svakako Milicu Janevski kao Šarlotu, drusno erotičnu a iznutra krhku, i Gorana Daničića, njenoga izneverenog dragana Pjeroa, te Dubravka Jovanovića kao grotesknu "vitešku" figuru koja kao da je iz Don Kihota banula pred nas. O Sonji Vukićević i Katarini Jovanović, kojima je reditelj osmislio uloge koje su dodatna, snažna osobenost ove predstave, da se i ne govori.

Don Žuan osvaja i "ide dalje", to je srž njegove naravi. Ovaj Don Žuan je, rekao bih, osvojio publiku s namerom da ostane. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Vašar taštine

(Film *Na mlečnom putu*; scenarista, reditelj i glavna uloga: Emir Kusturica; igraju: Monika Beluči, Sloboda Mićalović, Predrag – Miki Manojlović i drugi)

Premijerno prikazan na Venecijanskom festivalu prošlog leta, ali tek nakon lažnih ili istinitih (svejedno!) glasina kako ga ostali veliki igrači iz dotičnog kruga (Berlin, Kan) prosto nisu hteli, najnoviji film Emira Kusturice *Na mlečnom putu* je konačno stigao i pred ovdašnju publiku svečano otvorivši FEST 45. Nema apsolutno ničeg spornog u odluci da baš ovo ostvarenje bude upotrebljeno takvim, ceremonijalnim povodom, jer je po sredi novo delo najpoznatijeg i najuspešnijeg reditelja sa ovih prostora svih vremena koje – sem velike i večito aktuelne teme kakva je ljubav i rat – za svoj ultimativni adut ima i prisustvo jedne od nesumnjivih savremenih, globalnih, kinematografskih ikona (Monika Beluči) u vrhu sopstvene glumačke podele. Protokolarno, dakle, sve je delovalo gotovo idealno: slavom ovenčani autor, zvezda neporecive zavodljivosti, grandiozna, dugo i strpljivo sklapana produkcija u funkciji univerzalno relevantnog i angažovanog sadržaja. Ali, posle više od dva sata dugog, samodovoljnog i često bukvalno zaglušujućeg bioskopskog provoda svi ti argumenti isuviše lako padaju u vodu, a sam film *Na mlečnom putu* se pokazuje preslabim da ispuni nabujala gledalačka očekivanja.

U umetničkom smislu izvesno fatalno okrnjen i bolno dezorijentisan raspadom naše nekadašnje zemlje, Kusturica kakvog danas imamo (sve nakon *Podzemlja*, 1995) nikako ne može da se poredi sa onim Kusturicom koji je osamdesetih godina minulog veka opravdano izrastao u džinovsku vedetu planetarnog autorskog filma, o čemu uverljivo svedoče i retka, uglavnom instantno zaboravljiva dela koja je od tada potpisao (*Crna mačka, beli mačor* 1998, *Život je čudo* 2004. i *Zavet* 2007). *Na mlečnom putu* otud ima i dimenziju više, jer stiže pred publiku i kao njegov konačan povratak celovečernjem igranom filmu, okončavajući stvaralačku pauzu dugu skoro čitavu deceniju, pa sve ono što ovo ostvarenje sobom i u sebi donosi svakako treba shvatiti i prihvatiti kao idejni i poetski iskaz povišeno intimnog karaktera. Vrlo konkretno i nezaobilazno, takvu impresiju dodatno raspiruje i njegova očigledno hotimična odluka da na ovom filmu što intenzivnije i što sveobuhvatnije bude sam svoj majstor, odnosno činjenica da je – protivno dosadašnjoj praksi – ovde na sebe sem rediteljskog preuzeo ne samo i sav scenaristički posao, već i glavnu mušku ulogu.

Utemeljen na prilično jednostavnoj i naivnoj narativnoj konstrukciji o ukletim ljubavnicima u paklenom grotlu neimenovanog, ali prepoznatljivo balkanskog građanskog rata, za koju nam se na samom početku eksplicitno kaže kako su je inspirisale *tri istinite priče i bezbroj maštarija*, Kusturičin novi film – uprkos svemu tome, a i sasvim nalik onome što on već duže radi – sadržaj obilato podređuje formi i pod teretom takve rešenosti gotovo da i ne pokazuje želju za suštinskim razgranavanjem pripovedanja, niti za zidanjem kompleksnosti likova i njihovih međusobnih odnosa, što bi po svemu morala da bude ključna građa kojom *Na mlečnom putu* barata. Naprotiv, vašarski tašto zagušen nekom vrstom samonikle reinterpretacije magijskog realizma, sav satkan od gusto isprepletane mreže autocitata, parafraza, mitoloških parabola i biblijskih simbola, grešno odan odveć frekventnim i često skroz nepotrebnim, ritmički frenetičnim i melodijski ne naročito inventivnim muzičkim (ponekad i pevačkim) intermecima, ovaj film protiče ometajući sam sebe da prodiše nužnom emotivnom uverljivošću i da time tragične sudbine vlastitih protagonista najzad učini bliskim i važnim auditorijumu kojem se obraća.

Umesto toga, Kusturica nudi jedino spektakularno lutanje od jedne do druge vizuelno ambiciozno orkestrirane sekvence, kolebajući se između koreografske raspojasanosti sleta, panoramske razmahanosti turističke razglednice i složene zahtevnosti pravog dramskog filma, dok istovremeno svoje junake prikazuje i tumači kao puke karikature ili marionete. Nema razloga osporavati ovakvo autorsko i ljudsko opredeljenje i njegove filozofske konsekvence bi, razume se, mogle biti povod posebne analize, no u bioskopu ono za posledicu ima apsurdnu neiskorišćenost i neuverljivost čitave priče, glumačkog ansambla i potencijalnih ideoloških poenti koje je Kusturica želeo ovde da dosegne. Usled toga nije ni neobično da u filmu *Na mlečnom putu* najupečatljiviju rolu ima povelika menažerija nametljivo korišćenih životinja (soko, guske, svinje, kokoške, zmije, ovce, mačke... čak i medved!), da lebdenja, levitacije i ostali znani, nadrealni trikovi iz njegove autorske torbe imaju još manje smisla nego ikada pre, da liričnost fatalne ljubavi ili uzvišenost finalne religiozne kode ne postižu planirani efekat, kao i da je krajnji ishod ovog iscrpljujućeg kinematografskog iskustva ravnodušnost i monotonija. Emir Kusturica verovatno i dalje jeste najveće aktivno rediteljsko ime sa ovih meridijana, ali *Na mlečnom putu* nedvosmisleno ukazuje kako on u zrelom stvaralačkom dobu ima sve manje inspiracije i snage da to ma kome i dokaže. ¶

ALEKSANDAR D. KOSTIĆ

Raznobojna evolucija

Njihov deveti album – odličan *Radio Luboyna* doveo je prvi put u prestonicu Srbije vodeću makedonsku etno-grupu Ljubojna (Luboyna)

Foto: Vlatko Čačorovski

Još od zamiranja snažnih tokova iz '80ih – sastavi Padot na Vizantija/Aporea/Anastasia/Lola V Stain/DD Synthesis, Mizar i Arhangel – u Srbiji je bogata muzička scena Makedonije jedva marginalno praćena. Bernays propaganda retko gostuje u ovdašnjim klubovima, a promakao nam je originalni Foltin, gde je u početku bio kontrabasista i kompozitor Oliver Josifovski. Rođen '73 u bitoljskom naselju Bair mala, u porodici perkusionista, tokom usavršavanja na konzervatorijumu u Sofiji upoznao je Veru Miloševsku, već prekaljenu kroz dečiji pa ženski hor i saradnju s orkestrom čuvenog gajdaša Pece Atanasovskog, odakle se ugledala na ne manje cenjenu Vanju Lazarovu. Ovaj par je 2001. u Skoplju napravio sopstveni bend Ljubojna (kovanica od ljubov i bojna, ljubav i rat), i debi album *Parite su otepuvačka (P.S.O.)* 2005. Oliver je izrastao i u producenta, kao što su sami svoji izdavači (Bairo Zakon Corporation, BZC). Kalorijski CD *Macedonia Fresh* (2008.) je live/unplugged, dok je apstraktno spakovan *Pesna za mojate pesna* (2009.) zanimljivo uglazbio i žonglira poeziju poznatog makedonskog pesnika i pisca Petre M. Andreevskog. Koncertni *In Life* (2010.) pojavio se uz magazin 'Life'. Sledeće godine Ljubojna je svom nazivu počela da dodaje i Brass Fantasy (otud i skraćeno, LBF) jer su dotadašnju postavu (gitara-bas-bubnjevi-udaraljke + klarinet, violina...) dopunili limenom duvačkom sekcijom, a ustalili su se i u velikim dvoranama. Uporedo su puno radili za pozorište, balet i filmove, angažovali se dobrotvorno i ekološki, sve češće pečalbarili, objavili CD u Turskoj... Za proslavu 15-godišnjice nanizali su velike koncerte sa slavnim gostima.

U patiniranoj dvorani Doma sindikata u Beogradu prvenstveno u promotivne svrhe, s ulaznicama po 1.000d. nije bilo ni očekivati više od polu-popunjenosti, ali je ova premijera smesta dokazala da bi se Ljubojna odlično uklopila i u EXIT i u Nišvil, i u Dragačevski sabor, pa i u Beogradski jazz, i Todo Mundo ako ga još imamo.

Insceniran u skladu sa starinskim omotom *Radio Luboyna* – disko-kugla, neoni i lampioni, šustikle (srp. milje, mak. milence) na pojačalima 'Marshall' – koncert je odmah i bez napora uzleteo, jer Ljubojna zrači energiju i toplotu, kao što zelena pijaca u njihovom zavičaju prši bojama, mirisima i ukusima. Postava 10 svirača iza Vere Miloševske isijava radost muziciranja koja smesta odjekuje u publici, a iznad svega briljira gostujuća s truba Džambo Aguševa. Ostali solisti su diskretna stara škola, pomalo arhaičnih kretnji, ali pravo čudo je nenametljivi doprinos trojice svirača tube (eufonijum i sl.), kroz prefinjene aranžmane koji ih svrstavaju uz Dirty Dozen Brass Band. Od ove sekcije Ljubojne mnogo mogu da nauče i neki od najmodernijih predstavnika Guča-trenda, da i ne pominjemo male bregoviće i sve koji to razvlače k'o gnjecavo testo. Kao što je pravi, veliki koncert Ljubojne u Beogradu sad samo pitanje trenutka, tako i Vi koji se eventualno još zamlaćujete s Mostar Sevdah, imate šansu da upristojite svoj ukus za world/etno trend.

Repertoarski Ljubojna pravi bar isto toliki podvig, jer nam neprestano uši i srca puni biserima raskošne makedonske muzičke tradicije (*egejske pesme*), a da ne upotrebi nijednu od desetina najomiljenijih i svima poznatih, neretko izlizanih numera te zemlje. *Kosturčanki*, *Tvojte oči Leno*, *Ogreala mesečina* i slične opojno klize ka euforiji, bend ne mora da forsira brzalice i virtuozne unise nego ih smenjuje ležernim razigravanjima. Ne samo lučonoša svog folklora za XXI vek, Ljubojna je zaista ovovekovna, neosetno ubrizgavajući modernizaciju i pod karakterističnim *naslovima Kratovo via Brazil*, *Galičnik via NY*, *Ohrid via Dolmabače* s aktuelnog albuma gde piše i 'Bitlsi via Bitola'. Od glavnih gostiju na tom izdanju, sunarodnik iz Beograda Vasil Hadžimanov uzdržano je klavijaturama doprineo nekim numerama i uživo, a zatim Vlatko Stefanovski odavno nije bio tako ekonomičan, sažeto demonstrirajući pravo majstorstvo na el. gitari. Njegov/Leb i sol veliki hit *Skopje* s Ljubojnom doslovno dobija novi život.

Posle sat i po, Vera – jedan od onih besprekornih glasova koji se čisti kao zvižduk udenu kroz sva svirački tkanja – na bis akapela izvodi *Moj golube*, pa opet ceo orkestar zaprži; publika na nogama, a teško je pokrenuti ka izlazu. Kad smo kod glasa(nja), Vama je naravno jasno da je sve to bio samo paravan? U stvari, garant ih ujka Džordž platio da dođu i tim neskrivenim, zaraznim uživanjem u muzici destabilizuju ovdašnju predizbornu čamotinju *sigurne pobede u prvom krugu.* ¶

DRAGAN KREMER

DRAGAN ILIĆ

Moja kuhinja, moja ksenofobija

Dame koje sam gledao samo demonstriraju opšti društveni fenomen – prezervacije i ponavljanja prošlosti, jer se svako prihvatanje promene vidi kao izdaja nekakvog nacionalnog identiteta

Kada govorimo o ksenofobiji ili konzervativnosti, obično na umu imamo zatucane frajere, spremne da mlate svakoga ko nije po njihovom ukusu. Ili je špijun, ili peder, ili jednostavno provocira time što nije kao drugi.

Međutim, osim ovog agresivnog oblika, strah od drugog i drugačijeg može imati još bezbroj nijansi i pojavnih oblika.

Nedavno sam mogao da razbijem predrasude o nosiocima predrasuda gledajući na javnom servisu naizgled bezazleni kulinarski šou.

Proteklog vikenda emitovana je na RTS-u prva epizoda serijala "Kuhinja moga kraja". Tu se sedam žena nadmeće u kuvanju, a svrha ovog formata je da promoviše seoski život i njegovo bogatstvo ukusa. Takmičarke su ceo život provele na selu, to su žene u zrelim godinama, a neke od njih su odlučile da se iz grada vrate na selo i tamo žive.

Naizgled, čista pastorala, takoreći seoska gozba, gde žene prikazuju svojim koleginicama i auditorijumu svoju veštinu, lepote svog kraja i običaja.

Na kraju emisije vidimo svečani ručak, ili je to večera (u Srbiji nikada niste sasvim sigurni), gde domaćica servira predjelo, glavno jelo i desert, a njene koleginice je ocenjuju. Ocenjuje se ukus, ali i dekoracija, atmosfera, ukupni doživljaj te seoske trpeze.

Ovakvi formati već su emitovani u komšiluku (u Hrvatskoj) pa smo dobili i srpsku verziju sa predstavnicama svih regiona i nacionalnosti.

U prvoj epizodi, domaćica, inače vojvođanska Čehinja, uz pomoć majke i sestre spremila je goveđu supu, knedličke i buhtle. Kao što je i red, dok je kuvala, ispričala nam je mnogo o svom životu, običajima, vaspitanju, strogoj majci – koja i danas oće da šefuje. Bilo je zanimljivo i poučno.

A onda su stigle gošće i ručak je počeo. Već tokom emisije smo mogli da vidimo da su takmičarke žene koje život nije mazio, da su se pošteno namučile kroz život, a neke od njih nisu uspele da maknu dalje od svog sela.

Mnoge nisu obrazovane, pa je najjači adut nekakvo životno iskustvo, istini za volju stečeno u maloj lokalnoj sredini. To je u psihološkom smislu odličan teren za nastanak svih vrsta predrasuda, jer se vlastito iskustvo stavlja ispred svakog znanja, uz gotovo vidljiv strah od novih iskustava.

Onda smo mogli da vidimo kako izgleda ta "mala" ili svakodnevna ksenofobija, koja se kod naših žena uvek maskira u podsmevanje i polušalu.

Te naše mame i tetke su zajedljivo prevrtale očima, slagale face i kreveljile se na svaki ukus ili jelo koje ne liči na ona iz njihovog kraja. Setite se samo tih komentara – ne bi ja to iznela pred moje kući, ili je l' su to kolači, ili – u životu nisam servirala salatu da nije kiseljena ili barena. Ko je još video presno povrće za salatu?

Tako svekrve kod nas žitarice, musli ili kaše zovu – "ono snajkino trunje".

Međutim, kada je to mali privatni porodični rovovski rat, neka im ga, ovo je ipak malko drugačije.

Kroz hranu se, kažu, najlakše i najbrže upoznaju kultura, istorija i običaji nekog kraja, pa je cilj emisije da se vidici prošire i ukusi obogate.

Međutim, dobili smo šou koji ima potpuno drugi smisao, a on je nadmetanje gospođa u zezanju konkurencije, kalkulantsko podjebavanje, onako po seljački.

Da se razumemo, ne mislim da je ova uskogrudost rezervisana samo za selo, naš mentalitet je dominantno prigradski, suburbani, gde se taj duh male sredine grčevito čuva čak i u milionskom Beogradu. Dame koje sam gledao u suštini samo demonstriraju opšti društveni fenomen – prezervacije i ponavljanja prošlosti, jer se svako prihvatanje promene vidi kao izdaja nekakvog nacionalnog identiteta.

Ako je potrebno dati drugačiji primer tretiranja gastronomske tradicije – Lepi Brka, Gastronomad, u mnogo navrata je putovao po Srbiji i regionu u potrazi za originalnim receptima i ukusima. Posle ih je u svojoj kuhinji modifikovao i spremio na vlastiti način vodeći računa da se osnovna ideja, ili aroma sačuvaju.

Tako nije neophodno da imate ognjište, ili peku, već ih možete zameniti kuvarskom veštinom, a Lepi Brka je pravio svoje verzije i jela iz Indije, ili sa Tajlanda. Balkan nudi bogatstvo uticaja u kulinarstvu i bezbroj ukusa, pa su predrasude poslednja stvar koju možete zamisliti u kuhinji.

U tom smislu, najveći promašaj produkcije emisije "Kuhinja moga kraja" jeste upravo kasting, odnosno izbor učesnica. U ovakvoj emisiji na RTS-u nagrada od 100.000 dinara ne može biti alibi za prikazivanje nekakve borbe koja će u drugi plan baciti osnovnu ideju – da probamo nešto novo! ¶

Pedeset godina sa Plazmom

"Naše kampanje predstavljaju vrednost i jačinu našeg brenda, a jaki smo jer se ne plašimo da idemo uvek korak napred i da probamo nove stvari. Na kraju krajeva – to znači odrastanje", kaže za "Vreme" Aleksandra Savić, senior brend menadžerka u kompaniji Bambi

Plazma keks je hrana za svaku priliku i za svako godište, mini plazma je užina i zanimacija, čoko plazma je slatko zadovoljstvo. Slana plazma je novi ukus kompanije Bambi, plasiran uoči jubileja – 50 godina postojanja Plazme. Pored tolikih brendova iz iste kategorije, Plazma je ostala jedan od najvoljenijih i najprepoznatljivijih brendova.

"Veoma smo ponosni što smo već punih 50 godina omiljeni član svake porodice", kaže za "Vreme" Aleksandra Savić, senior brend menadžerka u kompaniji Bambi. "Plazma vlada našim srcima i upravo ta neraskidiva i posebna povezanost sa potrošačima, uz njen neprikosnoveni kvalitet, čini tajnu uspeha. Na Plazmi su odrastale i odrastaju brojne generacije, jer je ona uvek sa nama kada zatreba i nikada ne zaboravlja naše dragocene trenutke. Uspeli smo da već pet decenija činimo značajni deo porodične i nacionalne tradicije upravo zahvaljujući beskompromisnom kvalitetu, vrhunskim sastojcima, jedinstvenom ukusu i mirisu i prepoznatljivom obliku koji je čine nezamenljivom poslasticom. Kako je vreme prolazilo, tako je i Plazma rasla i razvijala se, ali nikada nismo zaboravili glavni sastojak, a to je ljubav koju dobijamo od naših potrošača i poverenje koje nikada nismo smeli da izneverimo."

Mnogi će reći da Plazmi ne treba reklama, da je već deo kulturološkog koda, čak i tzv. *lovemark*. Plazmine kampanje uvek su bile zapažene – "Ne pušta te da odrasteš", zatim spotovi Crvenkapa i Kauboj. Jubilej brenda prati odlična kampanja i pesma koju mnogi već pevuše. "Naše kampanje predstavljaju vrednost i jačinu našeg brenda, a jaki smo jer se ne plašimo da idemo uvek korak napred i da probamo nove stvari. Na kraju krajeva – to znači odrastanje. Veoma smo ponosni na činjenicu da smo povodom kampanje 'Plazma 50 godina' imali priliku da sarađujemo sa legendarnom umetnicom Biserom Veletanlić, koja je za ovu priliku i otpevala pesmu koja upotpunjuje našu kampanju. Pesma je već zaživela, i drago nam je da će nastaviti svoj život na brojnim proslavama, rođendanima...", kaže Aleksandra Savić.

PLAZMA SLANA

U godini jubileja Plazma je izašla sa inovacijom, tako da je predstavljena nova Plazma Slana, koja osim imena, sličnog pakovanja, ali druge boje, nema mnogo sličnosti sa "tradicionalnom" Plazmom. Mnogi marketinški stručnjaci su ovakvu odluku ocenili kao odličnu, a o slanoj Plazmi se toliko pričalo i raspravljalo i pre nego što ju je većina probala. Prema rečima Aleksandre Savić iz kompanije Bambi, reč je o avanturi stvaranja jednog sasvim novog Plazma iskustva koje će zadržati prepoznatljiv kvalitet svima

"Otkud sada slana Plazma? Ko se toga setio? Možda stručnjaci, možda gastronomi, a možda i jedna mlada žena dok je gledala ljubavni film. Da li je uopšte važno?"
– Jana Savić Rastovac

“Plazma Slana je iznenađenje i za najvernije fanove. Rezultati su odlični i to nam je neopisivo drago. Svako ko je probao našu Plazmu Slanu nije ostao ravnodušan i svako je imao svoj doživljaj, a to je upravo ono što smo i želeli da postignemo”

– Aleksandra Savić

omiljene Plazme i istovremeno postaviti standard u potpuno novoj kategoriji slanog keksa.

“Ovu kampanju smo svakako dobro osmislili i zbog jubilarne godine, ali i zbog nove kategorije u kojoj se predstavljamo. Plazma Slana je način da obogatimo i proširimo Plazma iskustvo i našim potrošačima ponudimo još veći izbor. Otvorili smo vrata brojnim novim kombinacijama i načinima kako se može uživati u Plazmi! Plazma Slana je zamena za obrok, užina, zakuska, posluženje, pomoćnik i verni saputnik! Jer kao što se i zna sve ove godine: Plazma je sve što ti treba”, objašnjava Aleksandra Savić. Prema njenim rečima, potrošači su spremno prihvatili novi slani proizvod. “Naši potrošači su ti koji nama dižu lestvice i teraju nas da budemo sve bolji i bolji i upravo zahvaljujući njima mi i dalje gradimo naš brend i razvijamo nove proizvode. To je razlog što smo uvek sigurni u odluke jer ih donose naši potrošači, a mi ih samo slušamo.”

KAMPANJA IZNENAĐENJA

Jana Savić Rastovac, kreativna direktorka agencije McCann Beograd, prenosi iskustva kreativnog tima agencije koja se suočila sa izazovom promovisanja najpoznatijeg brenda u zemlji, ali sa drugačijim, slanim ukusom. “Ne događa se često da dobijemo priliku da radimo na ovako inspirativnom, ali i veoma zahtevnom zadatku. Ne događa se često ni da nas brif ovako pozitivno iznenadi”, priča kreativna direktorka. “Kao i uvek, u osmišljavanju ideja imamo punu slobodu, ali se vodimo dobro postavljenom strategijom, koja ‘kreativi’ postavlja put, smislene odrednice i važne koordinate. U ovako postavljenim okvirima, možda i suprotno uvreženom mišljenju, rađaju se najbolje ideje.”

Kampanja o slanoj Plazmi bazira se na jednoj bajkovitoj priči i na devojačkim suzama, na emocijama koje se često povezuju sa hranom. “Pokušali smo da damo odgovor na pitanje: Otkud sada slana Plazma? Ko se toga setio? Možda stručnjaci, možda gastronomi, a možda i jedna mlada žena dok je gledala ljubavni film. Da li je uopšte važno?” Pored spota o slanoj Plazmi, u javnosti je već postala popularna pesma Bisere Veletanlić koja prati spot povodom jubileja 50 godina Plazme. “Velika nam je čast da smo imali priliku da u radu na kampanji za 50. rođendan Plazme sarađujemo sa legendarnom Biserom Veletanlić. Niko ne može da planira hit, a ovaj put to i nije bio cilj. Naš cilj je bio da prenesemo pravi osećaj i iskrenu poruku”, kaže Jana Savić Rastovac.

Plazma nagrade

Brend Plazma jedan je od najnagrađivanijih domaćih brendova i dobitnik prestižnih nagrada: Eureka zlatna nagrada, Mond selection u više kategorija, Gold Trade Mark, Najbolji domaći brend više puta, i Najbolji robni brend u protekloj deceniji. Kad se to ima u vidu, nema bojazni za budućnost brenda. “Ponosni smo na svaku nagradu koju smo za sve ove godine dobili. Zahvalni smo što i drugi prepoznaju naš trud i rad i želju da naša Plazma, kao najpoznatiji brend kompanije Bambi, bude sve bolja i odanija na prvom mestu našim potrošačima. Posebno smo ponosni što je brend Plazma važan nosilac imidža kompanije Bambi i jedan od omiljenih regionalnih brendova, i svakom nagradom potvrđujemo svoj neprikosnoveni kvalitet i lidersku poziciju. Nastojaćemo i dalje da opravdamo poverenje koje nam je ukazano negujući tradiciju omiljenog domaćeg brenda”, poručuje Aleksandra Savić, menadžerka u kompaniji Bambi.

ISTORIJA PAKOVANJA

Ako pogledamo istoriju Plazme za ovih pet decenija, možemo da uočimo da su promene na pakovanjima više bile kozmetičke nego suštinske. Prva promena se desila pre desetak godina, pakovanje se promenilo. Pojavila se mini plazma, pa mini mini plazma.

“Sve ove godine Plazma je uvek pratila ne samo želje, već i navike svojih lojalnih potrošača. Pozitivne emocije koje su nam potrošači sve ove godine pružali, bile su polazna osnova za sve buduće promene i inovacije na Plazma brendu. Sve te promene su bile nenametljive i suptilne, ali su Plazmu vodile napred. I očigledno, nismo pogrešili jer smo i dalje jedan od najomiljenijih i najvoljeniji brend kod nas, a i u regionu. Svaka naša inovacija koju lansiramo je prvo dosta dugo pripremana i rezultat je dugih istraživanja i osluškivanja želja naših potrošača. Kako su se menjali stil života i navike potrošača, tako smo i mi išli u korak sa vremenom i nudili nove formate. Savršen primer za to je lansiranje Plazme Mini Mini prošle godine veoma inovativnim načinom komunikacije, koja je Plazma brendu otvorila vrata ka mlađoj ciljnoj grupi i ulazak u potpuno novu kategoriju”, kaže Aleksandra Savić iz kompanije Bambi. ¶

BILJANA VASIĆ

Kulturni fenomen odvojen od sporta

Tokom samog prenosa Super Bowla, gledaoci su pored sporta u prilici da vide i desetine, najčešće produkciono i kreativno superiornih televizijskih reklama

Foto: AP Photo

U Sjedinjenim Američkim Državama prenos finalne utakmice američkog fudbalskog šampionata, ili ragbi šampionata, kako neretko ovaj sport nazivamo u Evropi, nesumnjivo je jedan od najvećih i najvažnijih televizijskih događaja tokom godine. Tokom samog prenosa Super Bowla, gledaoci su pored sporta u prilici da vide i desetine, najčešće produkciono i kreativno superiornih televizijskih reklama putem kojih se najveći američki oglašivači takmiče za pažnju preko sto miliona demografski potpuno različitih gledalaca. Ako u jednačinu dodamo i neverovatno visoke, višemilionske iznose za emitovanje spotova, shvatićete da je u apsolutnom interesu svih oglašivača da auditorijumu ponude najbolji mogući kinematografski proizvod.

Tokom godina, zbog neretke visoke kreativnosti, nepredvidljivosti, humora, specijalnih efekata i korišćenja poznatih ličnosti, Super Bowl reklame su postale svojevrsni kulturni fenomen odvojen od samog sporta, pri čemu ogroman broj gledalaca gleda isključivo nova ostvarenja oglašivača. U poslednjih nekoliko godina, usled toliko oštre konkurencije, oglašivači i agencije iznalaze nove načine za iznenađivanje publike, te pored emotivnih i zanimljivih priča, koriste i poigravanje sa samim medijem za prenošenje poruke, kreirajući ekstremno duge ili kratke spotove, povezujući internet tehnologije sa TV reklamama ili pak politizujući svoje reklamne poruke. Sve ovo su bile tendencije i ove godine, tokom 51. Super Bowla. Bili smo u prilici da pogledamo čitav spektar TV kampanja od izuzetnih ostvarenja koji se graniče sa čistom umetnošću, do mediokritetskih, neuspelih pokušaja koji su se završili potpunim promašajem.

Kao što je već rečeno, politizacija reklamnih poruka nije nepoznata u okviru Super Bowla, ali ove godine, usled očigledne anksioznosti američke javnosti povodom američkih predsedničkih izbora, ogroman broj najgledanijih TV kampanja bio je jasno politički opredeljen poslavši nedvosmisleno antitrampovsku poruku naciji: 84 Lumber, Budweiser, Airbnb, Audi i Coca-Cola, svako na svoj, manje ili više uspešan način, poslali su poruku o drugačijoj, otvorenoj, neksenofobičnoj Americi. Sa druge strane političkog spektra stoji jedna reklama, "A better Super Bowl" za Hyundai, urađena kao kratki zanimljivi dokumentarni film o nekoliko američkih vojnika koji zbog prirode poziva nisu mogli da gledaju ovogodišnji Super Bowl za razliku od većeg dela nacije. Hyundai im je na tehnološki zanimljiv način omogućio da budu korak bliže svojim porodicama tokom trajanja meča, a sama emotivna priča je emitovana samo nekoliko časova kasnije. Sve skupa tehnički i kreativno zanimljiv projekat, i poprilično drugačiji u svom angažovanom izrazu.

Drugu veliku grupaciju reklamnih spotova čine reklame koje su pretendovale na manje ili više sofisticirani ili apsurdni humor. Brendovi Kia, T-Mobile, Avocados from Mexico i Bud Light su bili neki od najuspelijih pokušaja. Kako je američka vrsta humora stvar neretko diskutabilna evropskoj publici, bez pokušaja kvalifikovanja, ostaviću čitaocima da prosude o uspešnosti.

Ipak, po mišljenju autora teksta, jedna TV reklama se izdvojila iz čitave plejade visoko kvalitetnih TV reklama i zasijala različitošću, vođena nekom dubljom motivacijom od samo praćenja industrijskih trendova, zbog čega predstavlja zanimljiv primer za analizu. Verovatno najzanimljivija reklama ovog finala američkog fudbala je spot za sredstvo za čišćenje "Mr Clean" (kod nas se taj brend zove Mr Proper). Svi znamo da se ovakve reklame rade po istom klišeu – u tolikoj meri da su postale sinonim za reklame rađene po očekivanoj formuli. E, pa, spremite se na iznenađenje – Mr Clean ovog puta nije samo pomogao domaćici da pospremi haos. U reklami naziva "Cleaner of Your Dreams", animirani snagator sa sedim obrvama, sav u belom, Mr Clean, čisti kuću zajedno sa prosečnom sredovečnom domaćicom, ali sve u visoko erotizovanoj koreografiji! U kategoriji u kojoj se gotovo tradicionalno ne dešava ništa zanimljivo, ova reklama je apsolutno remek-delo duhovitosti i subverzivnosti, koja pokazuje po ko zna koji put da ne postoje nezanimljivi ili nekreativni zadaci, već o tome isključivo odlučuje naš pogled na stvari.

Da rezimiramo, kreativno gledano, ovo je bio jedan prosečan Super Bowl, bez previše uzbuđenja, bez reklama koje će industriju pomeriti svetlosne godine unapred, ali sa svakako vrlo zanimljivim pojedinačnim evolutivnim pomacima. ¶

VLADIMIR ĆOSIĆ,
digital kreativni direktor McCann Beograd

Da li razumeš medije

Pilot projekat DA LI RAZUMEŠ MEDIJE je pokrenut prošle godine i to uz podršku Ministarstva kulture, a odgovore na ovo pitanje tražili smo u šest gradova Srbije – u šest različitih osnovnih škola

Lako pitanje, ali odgovor niti je jednostavan niti može da bude jedan. Informacije nikada nisu bile dostupnije nego danas, ali kako one utiču na nekog ko ima trinaest ili četrnaest godina?

Kada je Asocijacija medija predložila da "uđemo u učionice" i, onima koji su već zakoračili u svet medija, pomognemo da razumeju informacije koje do njih dolaze, odmah sam prihvatila. Mogućnost da o ispravnosti i kvalitetu oglašavanja razgovaram sa decom koja, sa jedne strane već na neki način imaju izgrađene stavove i dosta ih jasno komuniciraju, a sa druge još imaju dosta prostora i potrebe za učenjem, bio je istinski izazov.

Pilot-projekat DA LI RAZUMEŠ MEDIJE je pokrenut prošle godine i to uz podršku Ministarstva kulture, a odgovore na ovo pitanje tražili smo u šest gradova Srbije – u šest različitih osnovnih škola. Naši slušaoci i sagovornici su bili đaci iz Obrenovca, Paraćina, Loznice, Valjeva, Vranja i Zrenjanina.

Jedan od ključnih ciljeva, kako ga je ASMEDI definisala, bio je edukacija dece uzrasta 13-14 godina o vrsti i značaju medijskog sadržaja – kako se stvara i kako ga valja "čitati". Ovaj projekat sproveli smo kroz nekoliko faza – od ankete koju smo radili sa osnovcima kako bismo se što bolje upoznali sa njihovim dosadašnjim razumevanjem medija, preko predavanja do ocenjivanja i izbora najboljih radova.

Moj zadatak, moja tema je bila oglašavanje – šta je (sve) oglašavanje, šta su sve (danas) mediji preko kojih nam se brendovi "obraćaju", kako sve proizvodi, kompanije i brendovi sa nama komuniciraju, i što je najvažnije, šta je ili kako izgleda "ispravna reklama", koja je poruka etična, a koja nije, kako da etične i ispravne poruke razlikuju od onih koje to nisu.

Gledajući neke nove, ali isto tako i neke veoma stare oglase i spotove, domaće kao i inostrane, one koji su u skladu sa zakonom, ali takodje i one koji baš i nisu OK ili su na granici, video-spotove i oglase velikih i poznatih svetskih proizvoda i brendova koji su čak i zabranjeni... Sa učenicima ovih škola smo pričali i diskutovali o tome šta je to što čini dobar oglas, a šta ne, i šta je to što bi svako od nas ko je svakodnevno izložen oglašavanju, trebalo da zna.

Analizirali smo novinarske tekstove i razotkrivali one koji za cilj imaju prevashodno promociju – pokazali šta je to "skriveno oglašavanje". Zajedno smo čitali oglase koji o proizvodima govore na osnovu istinitih činjenica, odnosno one koji su neistiniti. Na osnovu ovakvih primera sami đaci su mogli da zaključe koliko je važno da poruka koju proizvod ili brend šalje bude zasnovana na istinitim i proverljivim podacima i tvrdnjama. Ohrabrujuće je bilo da smo zajedno sa osnovcima mogli da uočimo njihove stavove da je OK onaj oglas ili reklama koja nikog ne vređa, ne podstiče na nasilje, ne promoviše neprimereno ponašanje, koja ne podstiče ono što može da bude štetno po zdravlje... Istakli smo proizvode koji nikako nisu namenjeni njima, kao maloletnicima, a ipak se oglašavaju jer im zakon dozvoljava, ukazujući na

ŠTA ČINI DOBAR OGLAS: Vanda Kučera

to na koji način je to oglašavanje dozvoljeno... ali isto tako i one proizvode čije je oglašavanje potpuno zabranjeno.

I da zaključim, bar za sada. Ne bih želela da pričam o tome šta su oni od nas, kao učesnici u ovom kratkom, ali veoma sadržajnom projektu mogli da čuju i da nauče, već o tome šta smo mi, šta sam ja od njih i sa njima naučila. Kako sam se još jednom uverila u ispravnost načina na koji mi u I&F MCCANN Grupi razmišljamo i radimo... Reč je o odgovornosti, istinskoj odgovornosti i u svakom smislu te reči. Možda ovo sada zvuči kao istrošeno i previše puta pomenuto mišljenje, ali sam potpuno sigurna da niko od nas neće pogrešiti ako je svakodnevno, radeći ono što radi, bar jedan put ponovi, promisli i sa odgovornošću donese neku odluku. Odgovorni su mediji za sve ono što objavljuju, o čemu pišu i šta emituju, oglašivači koji proizvode i plasiraju svoje proizvode namenjene toj deci, mi kao agencije koje zajedno sa svojim klijentima kreiramo poruke kojima te proizvode i brendove promovišemo.

Ponekad je tanka linija između onoga što je u redu i onoga što baš i nije, veoma lako neka zabavna i originalna poruka može da postane poruka koja ima lošu konotaciju, koja podstiče na nešto što je problematično. Zato je veoma važno da mi koji smo učesnici u komunikaciji kod sebe konstantno negujemo osetljivost na osetljivost te dece. Jer, koliko je to važno vidi se u učionici... deca gledaju i reklame koje njima nisu namenjene, citiraju ih i jasno im je šta je njihova funkcija. Mi posredno utičemo na formiranje njihovih životnih stavova i navika. Zato je važno da svi mi koji smo deo medijskog sveta budemo veoma svesni toga i savesni. Uostalom, ta su deca naša budućnost.

A kada smo kod budućnosti – za budućnost oglašavanja ne brinem, kreativnosti i originalnosti ovim školarcima nikako ne nedostaje. ¶

VANDA KUČERA
direktorka korporativnih poslova I&F McCann Grupe

Prilog kulturi sećanja: Sto godina od Februarske revolucije

Poslednja igra Mati u Petrogradu 1917.

Vamp simbol režima Romanovih između imperije revolucije i baleta – preživela jednu monarhiju, jednu privremenu republiku, tri revolucije, dva svetska rata i jednu emigraciju, pa uzbudila opake strasti u Rusiji

U veče 17. januara 1917. svima je bilo jezivo da igraju u operi "Fenela" na Imperijalnoj sceni Marijinskog teatra u Petrogradu. Prikazivana je revolucija. Palili su dvorac. Sva scena bila je okupana svetlošću požara, kao kakav burevesnik, koji najavljuje da će tako biti ne samo u pozorištu, beleži u svojim memoarima pod naslovom "Igrati u Petrogradu" prima balerina assoluta, romantična ljubav Nikolaja II u mladosti i štićenica velikih kneževa Matilda Kšesinska.

Veliki knez Andrej u dnevniku zapisuje da je "Malja", kako je on zove u toj predstavi, "bila neverovatno dobra" i da su "svi su bili ushićeni...", ali su događaji pokazivali da je veliki knez u toj situaciji pogrešno procenio opšte raspoloženje.

U prvoj polovini februara, šef Četvrtog odeljenja peterburške policije general Gale, koga je Kšesinska dobro znala, telefonom je uporno moli da sa sinom što pre napusti prestonicu, jer je moguće očekivati nerede, a njena palata na samom početku Kamenoostrvskog prospekta je najizloženija opasnosti.

Ona je poslušala savet i sa sinom otišla

lde Kšesinske

LJUBAVNICI NA FILMU (DESNO) I U ŽIVOTU: Matilda Kšesinska i Nikolaj II

u Finsku u sanatorijum Rauh blizu Imatre, gde umiruje nerve na snegu u prekrasnim šetnjama na sankama i peške i u druženju s drugim gostima, koji su joj bili simpatični.

General Gale 15. februara javlja Matildi da se u prestonici sve umirilo, pa se ona vraća u Petrograd, gde njena sestra priređuje ručak za 22 prijatelja i poznanika.

Kšesinska nalaže sestri da za tu priliku iz zaključanih ormana izvadi i rasporedi ih na uobičajenim mestima ogromnu kolekciju Faberžeovih veštačkih cvetova i dragocenog kamenja, zlatnu jelku s malim

Matilda ponovo među Rusima

Preživevši jednu monarhiju, jednu privremenu republiku, tri revolucije (ako se računa ona iz 1905. i februarska i oktobarska 1917) i dva svetska rata, umrla je 1971, u Parizu, u 99. godini i sahranjena je na ruskom groblju Sen-Ženevjev-de-Bua.

Vek nakon te 1917. valjda po zakonu ponavljanja tragedije kao farse, iz teško shvatljivih razloga, "Slučaj Matilde Kšesinske" je opet raspirio opake strasti u Rusiji.

Film "Matilda", poznatog reditelja Alekseja Učitelja, inače, sniman je kao holivudski spektakl "o jednoj ljubavi koja je mogla promeniti istoriju Rusije", kao blokbaster o "staroj slavi", s koronacijom, zvonima i balerinama Marinskog teatra. Film je još u postprodukciji i niko ga nije video. Samo je prikazan kratki trejler, na koji reaguje oko 20.000 ljudi koji potpišu peticiju kojom se traži da se film zabrani zato što vređa osećanja vernika i huli na novoproglašenog sveca Alekseja Romanova.

U Peterburgu su nedavno mitingovali protiv abortusa i nosili ogromni plakat: "Zabraniti film 'Matilda'! Ekstremna organizacija "Hristijanskoe gosudastvo Svjataja Rus" oglasila se pretnjom da će zapaliti bioskope u kojima se bude prikazao taj film. Oglasio se i "Pokret Carski krst".

Novopečena monarhistkinja, popularna tužiteljka s Krima, zgodna i u pesmicama opevana Natalija Poklonskaja, sada delegat Jedinstvene Rusije u Ruskoj dumi i predsednica parlamentarne komisije protiv korupcije, na osnovu peticija i pisama koje je dobila, traži od prokurature da povede istragu i zabrani film zbog vređanja verskih osećanja i zadiranja u privatni život Romanovih.

Javni tužilac Jurij Čajka se proglašava nenadležnim, međutim, kampanja se nastavlja. Traži se da se oglasi Savet za kulturu, pošto je film finansiran i iz budžeta. Kad su se strasti uskovitlale Ruska pravoslavna crkva se ipak ogradila od organizacije "Hristijanskoe gosudastvo Svjataja Rus", a i sama Natalija Poklonskaja je tražila da njenu inicijativu, od koje ne odustaje, ne povezuju s tim ekstremnim organizacijama i zahteva da ih prokuratura zabrani i goni. Reditelj Aleksej Učitelj traži zaštitu za autore filma. Prokuratura saopštava da organizacije "Svjataja Rus" i "Carski krst" nisu registrovane.

Četrdeset ruskih filmskih radnika traži zaštitu autora filma i šalje peticiju protiv oživljavanja duha cenzure u Rusiji i prakse: "Pasternaka nisam čitao, ali ga osuđujem!"

»

brilijantima, koji vise sa grana kao komadi leda, neobičnog emajliranog roze slona i mnogo zlatnih sitnica.

Sto za obedovanje je bio ukrašen (surtout-de-table) srebrnom vazom sa đurđevcima, poklonom Moskovljana, pozlaćenim srebrnim desertnim posudama, kao i darom velikog kneza Andreja – kopijama noževa, kašika i viljušaka iz Katarininih vremena, čiji se original čuva u Ermitražu... Bojala se da će biti 25 gostiju, pa da će nedostajati zlatnog pribora.

Obed je služen na farforu "limož", posudi od kineske keramike, koju je veliki knez Andrej naručio iz Francuske, a za ribu je bio dodat danski servis tanjira u obliku ribe. Na zadovoljstvo domaćice, obed je prošao živahno i uspešno. Hrana je bila ukusna, a vina odgovarajuća. Posle obeda igrali su bakaru.

GLAD, STRAH I "MASKARADA"

Bio je to poslednji prijem u palati prima balerine assolute Matilde Kšesinske u Velikoj Dvorjanskoj ulici 2/1 u Petrogradu, u kome je tih dana vladala nestašica hleba i širili se glasovi o tome da ga uskoro neće biti. Pekare su 21. februara 1917. počeli da razbijaju. Teško je bilo naći i drva, zbog velikog snega, koji je usporio saobraćaj između sela i Petrograda.

Sledećeg dana izbili su masovni neredi u gradu prepunom vojnika koji su se vratili s fronta i vojske koja neće na front. Izbile su demonstracije žena protiv rata.

Čule su se parole: "Dole rat! Dole samodržavlje!"

Imperator Nikolaj II je bio potpuno siguran u svog ministra unutrašnjih poslova Aleksandra Protopopova. Sam se nalazio u štabu Vrhovne komande u Mogiljovu; o zbivanjima u Petrogradu saznao je 23. februara 1917, kada je već bilo kasno, jer mitinzi su 24. februara zahvatili čitav grad. Imperator 25. izdaje naredbu da se zavede red i mir.

Kšesinska tog 25. februara čak rizikuje da ode u Aleksandrinski teatar, gde se davala "Maskarada" Ljermontova, u režiji Vsevolda Mejerholda, o antijunaku petrogradskog društva, koga s jedne strane razdire nagon za samodestrukcijom, a s druge, on inteligentno manipuliše i ignoriše društvene konvencije.

Ona u memoarima beleži da su ulice kojima je prošla bile mirne.

"UĐITE, UĐITE, PTIČICA JE ODLETELA"

U nedelju, 26. februara, ponovo zvoni telefon. General Gale upozorava Kšesinsku da je u gradu veoma ozbiljno stanje, i savetuje joj da spasi što može iz svoje kuće, dok je još vreme.

Matilda u mali ručni kofer pakuje najdragocenije stvari, mada nije znala šta da uzme, kuda da nosi, "kad okolo već besni more".

Naredne večeri, 27. februara, ona sa sinom Vovom, njegovim vaspitačem i nekoliko kolega iz baleta sedi za stolom, ali nije im do jela. Mora da se beži.

Kšesinska viče na sina: "Ostavi tu sablju!", pa preko glave zabacuje šal i oblači najskromnije što ima, u čemu misli da na ulici neće biti uočena – crni somotni ogrtač obložen činčilom...

Uzima kofer sa dragocenostima. U užasu se seti da je skoro zaboravila na svog psa foksiku Džibija, koji je gleda tužnim očima. Neko ga je poneo, umirujući ga. Džibi će nekoliko nedelja kasnije uginuti u njenoj dači u Streljnom, koji je na njeno ime svojevremeno kupio knez Sergej.

Sporednim ulicama i dolaze do stana Arbenjina iz "Maskarade", predobrog Jurija Mihajloviča Jurjeva, koji otvara vrata iznenadnim gostima, ogrnut u raskošni nebeskoplavi svileni ogrtač.

U njegovom stanu na petom spratu su boravili narednih dana, najviše u hodniku u kome nije bilo prozora, da ih ne bi pogodio koji zalutali metak. Grupe vojnika povremeno su upadale u stan Jujeva, proveravajući da na krovu nema mitraljeza, i pretili im da će glavom odgovarati ako se tamo nađu *pulemeti*.

Hranu su im donosili iz Matildine kuće. U njoj je ostala posluga, izuzev "kravarice" Kaće, za koju se nije iznenadila da će se "okoristiti prevratom" i ekonomistkinje Rubcove, koju je Matilda uzela kod sebe posle smrti njenog voljenog muža, Nikolaja Nikolajeviča Rubcova, umetnika-dekoratora; on je inače sređivao i dvorac velike Kneginje Olge Aleksandrovne i bio partner Kšesinske u pokeru. U njegovu čast, posle svake partije su ostavljali izvesnu sumu novca, pa se Rubcovoj u trenutku revolucije sakupilo u ono vreme velikih 20.000 rubalja.

БИРЖЕВЫЯ ВѢДОМОСТИ
УТРЕННІЙ ВЫПУСКЪ
РЕВОЛЮЦІЯ.
НОВОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО.
ОТРЕЧЕНІЕ НИКОЛАЯ II.
Свободная Россія.
ЧУДО.

PAD CARA: Februarska revolucija 1917.

E, baš ta Rubcova je, drugog dana po Matildinom odlasku, dočekala je revolucionare raširenih ruku, objavivši im: "Uđite, uđite, ptičica je odletela."

Neki student Gruzin Agababov je sa svojom bandom ušao u kuću i počeo da tera njenog kuvara da sprema hranu za njega i za njegove goste, koji su pili njen šampanjac i rekvirirali oba njena automobila.

Od noći 28. februara do 1. marta u gradu se pucalo: vojska na civile, civili na vojnike, policija na civile, vojnici na oficire koji naređuju da se puca u masu. Ubijen je glavni komandant Kronštadske luke i vojni gubernator Kronštata admiral Robert Viren, načelnik štaba luke kontra-admiral Aleksandar Butkov i komandant Prve baltičke flote general major Nikolaj Stronski...

Svet imperatora Nikolaja II se rušio.

"LJUBAV S PRINCOM NE VODI NIKUD"

Njena patnja je do tada bila mladalačka. Matilda se zaljubila u carevića Nikolaja kada je tokom prijema za mlade balerine 1890. posađena da sedi pored njega.

Njemu je bilo 20, njoj 18. Njeni opisi te veze u memoarima koje je objavila kad je imala skoro 80 godina su romantični. U jednom pismu on pominje ljubav Andreja prema poljskoj "panočki" u Gogoljevom "Tarasu Buljbi" koji je zaboravio sve – i oca i otadžbinu: "Seti se Tarasa Buljbe i šta je uradio Andrej, zaljubivši se u Poljakinju."

Jednom, dok je naslednik prestola bio kod nje na večeri, zazvonilo je zvono na vratima na kojima se pojavio gradonačelnik lično. Rekao je da mu je Gosudar javio da je naslednik iz dvora izašao i da zahteva da se odmah vrati...

Teško je i tada bilo krunisanim glavama s tom omladinom. Godinu dana pre poznanstva Matilde i Nikolaja, u januaru 1889, naslednik austrijskog prestola Rudolf se ubio u dvorcu Majerling sa svojom ljubavnicom Marijom Večerom.

Kad je Matilda rekla ocu, baletskom majstoru poreklom iz Poljske, Feliksu da se zaljubila, on je pitao da li zna da ljubav prema careviću ne vodi nikuda. Ona je odgovorila kao u nekom libretu, da ne želi da razmišlja o tome šta je čeka, već da samo želi da iskoristi sreću koja joj je, makar privremeno, zapala.

I počela je da živi odvojeno od roditelja, ali na očevo insistiranje sa sestrom.

Našla je mali stan u Anglijskom prospektu broj 18, koji je pripadao kompozitoru Rimskom Korsakovu, a koji je veliki knez Konstantin Nikolaevič svojevremeno napravio za balerinu Kuznjecovu sa kojom je živeo.

Imperatorski balet u kom je igrala Matilda, predstavljao je, prema kasnijim interpretacijama, svojevrsni harem za mnogobrojni carski rod Romanovih u kome je bilo više od deset velikih kneževa. Imati ljubavnicu glumicu smatralo se prestižnim, a na dvoru se na to gledalo kroz prste, pa su i vanbračna deca dobijala titule.

Po istoričaru Lavu Jakovljeviču Luvrijeu, veliki knez Konstantin Nikolajevič s balerinom Anom Keznjecovom je imao petoro dece i ona su dobila prezime Knjazevi. Veliki knez Konstantin Nikolajevič stariji je sa Jekaterinom Čislovom imao četvoro dece koji su dobili prezime Nikolajevi. I Nikolaj Nikolajevič mlađi je imao svoju glumicu primadonu, Mariju Aleksandrovnu Potockaja. Čak je i prestareli veliki knez Mihail Nikolajevič u poznim godinama "imao roman" s pevačicom Fridom...

Čitav društveni život petrogradskog visokog društva se fokusirao na pozorište. Zimi redovni repertoar za elitu, kneževi prisustvuju i repeticijama, leti – vojni manevri u Krasnom selu, kombinovani s letnjim turnejama umetnika koji se privremeno preseljavaju da bi bili na oku kome treba.

U 1894. svi odnosi između Nikolaja i Matilde su okončani, verovatno i na insistiranje njegovog oca imperatora Aleksandra III. Dogovorili su se da ostanu prijatelji i da jedno drugom govore "ti" i "Niki" kad se sretnu u javnim prilikama. Mnogi izvori kažu da se posle toga nisu sreli nasamo, mada je bilo ogovaranja da je Matildin sin možda Imperatorov.

Kad se zaljubila u carevića, Matilda je u Marinskom teatru igrala u baletu "Esmeralda".

Baletmajstor Marijus Ivanovič Petipa, koji je slabo govorio ruski, pitao je:

"Želi ‚Esmeraldu'?"

"Da!"

"Voli?"

"Da", rekla je, do ušiju zaljubljena.

"Pati?"

"Ne, nikako!"

"Ko ne voli i ne pati, ne može da igra Esmeraldu..."

Patnja je bila pozlaćena. Kad je igrala Ciganku u "Esmeraldi", nosila je Faberžeovu krunu (tiara) s dijamantima i safirima.

DOBAR BALET I LOŠA ARTILJERIJA

Kad je odlučio da se ženi i, na zahtev svog oca Aleksandra III, prekine mladalačku romansu s "malom Poljakinjom", Nikolaj je navodno rekao velikom knezu Sergeju Mihajloviču: "Pazi na nju..." I ovaj je pazio, pa se u nju, znatno mlađu od sebe, zaljubio i živeo s njom. A kad se ona zaljubila u velikog kneza Andreja i s njim rodila sina Vovu, ne samo da joj je oprostio, već je priznao očinstvo, a ona mu je bila blagodarna za sve.

Zahvaljujući Velikom knezu Sergeju, Rusija ima najbolji balet i očajnu artiljeriju, govorilo se u Petrogradu. Neki misle da je Matilda lobirala za francuske interese za snabdevanje ruske artiljerije, što joj je navodno donelo značajnu korist, ali neki sumnjaju da je Kšesinska bila još i "ruska Mata Hari".

Njen društveni uticaj se može objašnjavati visokim pokroviteljstvom, ali ona je, pre svega, bila dragulj i zvezda imperijalnog teatra, prima balerina assoluta, prva u Rusiji, druga u svetu, što je "maršalski čin u baletu" – Flora u "Buđenju proleća", Kolumbina u "Harlekinu", Aspicija u "Faraonovoj ćerci", Nikija u "Bajaderi", Boginja Tetis, Esmeralda...

Za njene prve baletske role su konkurisale od nje slavnija Ana Pavlovna, "zato što je više igrala u inostranstvu", Tamara Karsavina, Perina Lenjani. Među teatarskim veličinama tog doba bili su Sergej Djaglijev, Vaclav Nižinski...

Mada potiče iz baletske porodice (njen otac, sestra i brat su se bavili baletom) Matildu Kšesinsku je, kad je imala četrnaest godina inspirisala, i od nje napravila balerinu, velika italijanska balerina Virdžinija Cuki, prvakinja Marinskog teatra, koja je mnogo uticala na ruski balet.

Kažu da je Matilda prva među ruskim balerinama izvodila i po 32 fuetea (komplikovana figura s okretom za 360 stepeni na vrhovima prstiju).

Ključ te figure je u držanju pogleda na jednoj tački, a teatarska zavist je govorila da je Matilda uspevala da izvede ta 32 fuetea zato što se trudila da ne skida pogled s »

dijamanata na ordenima onih u loži.

Američka balerina Isidora Dankan zabeležila je kako je, kad je jednom bila gost u teatru Marijinski, bila iznenađena luksuzom u tom imperijalnom baletu: Pogledavši sa scene, u sali je videla "najlepše žene na svetu, pokrivene draguljima u pratnji muškaraca u izuzetnim uniformama". Matildu Kšesinsku je opisivala kao "veoma simpatičnu sićušnu damu, s vratom obavijenim perlama, umotanu u sablju s dijamantima koji su visili s njenih ušiju."

Vamp-žena tog doba Matilda Kšesinska se u toj izložbi bogatstva takmičila s plemkinjama u publici.

Jedna karikatura pokazivala je da je Kšesinska nosila dijamantske minđuše i narukvice, čak i kad je igrala prosjakinju.

Kšešinska je 1901. dovela do ostavke direktora teatra, pedagoga i pisca, kneza Sergeja Volkonskog – zbog kostima. Tražila je od garderobera da u njen kostim ne stavlja "fižme", nešto različito od krinolina, od pruća pletene korpice, koje samo na bokovima podržavaju suknju balerine, zato što je zapazila kako su te "fižme", na predstavi u čast austrijskog cara Franca Jozefa II, sputavale balerinu Perinu Lenjani, koja je inače nosila repertoar petrogradskog Imperijalnog teatra. Zbog nastupa u neadekvatnom kostimu direktor je kaznio balerinu Kšesinsku sa sto rubalja. Ona se žalila Imperatoru lično. Sutradan je na tabli istaknuto obaveštenje da se kazna balerini Kšesinskoj ukida. Knez Sergej Volkonski je zaključio da mu je zbog samovolje jedne balerine nemoguće da ostane direktor. Kad je Imperatoru saopštavao da ponosi ostavku, ovaj je samo mrmljao: "Kanječno, kanječno..."

KŠESINSKA, NEZGODNO PREZIME POSLE ABDIKACIJE...:

U zimu 1917. njoj je ostalo da sakuplja svoje zlatne opiljke sveta koji se rušio u revolucionarnom haosu, a nju, prima balerinu assolutu, svodio na "ljubavnicu krvavog Nikolaja" i "pozlaćenu trgonožicu", kako je rekao, beše li, Majakovski.

Prvog marta 2017. do nje dolazi vest koju sebi nije moga da predstavi – vest o abdikaciji Imperatora, odricanju Gosudara od prestola. Posle toga je došla druga tužna vest da se prestola odrekao i veliki knez Mihail Aleksandrovič, a onda su dolazile vesti o hapšenjima, ubistvima oficira, pljačkama...

"Počeli su krvavi užasi revolucije", zapisaće u svojim memoarima.

Svog druga Viktorova Matilda moli da joj kako zna dostavi mali kofer u kome je u nekom žurnalu bila sakrila svoju sliku s Nikijem, Nikolajem, iz najsrećnijih dana. Nije mu govorila ništa o toj slici, da se ne bi uplašio da će biti pretresen na ulici. Viktorov je došao, a kofer je nosio neki vojnik. Dosetio se da vojnika niko neće pretresati. Pisma Nikija ostavlja na čuvanje Inkinoj, udovici artiljerca čija je ćerka Zoja bila drugarica njenog sina.

Obraća se poznatom advokatu Karabčevskom, za koga se govorilo da je u dobrim odnosima s Kerenskim. Taj Karabčevski joj je tokom jednog spektakla u njenom domu rekao: "Ubijte nekoga, ja ću vas odbraniti!"

Sada joj je rekao da je ona Kšesinska, a da je zalaganje za Kšesinsku u sadašnje vreme neudobno...

Ona je spustila slušalicu, rekavši da se na muci poznaju prijatelji.

Njen stari drug Vladimir Pimenovič Krimov, izdavač i urednik žurnala "Država i kapital" ("Stolica i usadba"), piše pismo A. F. Kerenskom i zajedno s njom odlazi u Ministarstvo pravde. Samo što se vratila, Kerenski se javio telefonom, bio je veoma ljubazan, obećao da će je lišiti neprijatnosti, ostavio svoj lični broj telefona, što je nju duboko tronulo.

Njena sestra pokušavala je da novim vlastima prijavi da je čuvena kuća Matilde Kšesinske opljačkana. Novi gradonačelnik ju je ljubazno primio u svom kabinetu, pažljivo je saslušao, a potom otvorivši fioku svog pisaćeg stola izvadio brilijantsku tijaru i pitao je da li prepoznaje taj predmet, a potom joj pokazuje hrpu kutija odvezenih iz Matildine kuće.

Krupne brilijante Matilda Kšesinska u kući nije držala, već kod Faberžea, koji ju je posle prevrata zamolio da dragocenosti uzme kod sebe, jer se bojao pretresa sefova i konfiskacije, što se posle i desilo.

Te dragocenosti je dala na čuvanje u trezor Društva za uzajamno kreditiranje u Ulici Fontanka broj 74. Direktor te banke je bio veoma začuđen što je ona, da bi manje platila, tako nisko procenila dragocenosti koje su vredele nekoliko miliona.

Jedanaest kutija vrednih dragocenosti je dala na čuvanje Azovsko-donskoj banci, čiji je direktor, njen prijatelj i komšija iz Streljnog, kasnije, u emigraciji govorio da su tako dobro sakrivene da ih nikada neće naći, ali da se nada da će ih jednog dana vratiti Kšesinskoj.

"A MI MISLILI DA JE ONA KRUPNIJA...":

Kad je odlučila da sa advokatom sama uđe u tu svoju kuću, neke žene su viknule na nju zašto gazi po knjigama kojima je bio zatrpan čitav ranije crvenim tepihom prekriveni vestibil od belog mermera. Ona je odgovorila da će u svojoj kući gaziti po čemu hoće.

Onaj student Agababov, koji se prvi uselio u njenu kuću, rekao joj je, kao da se ništa nije desilo, da se vrati i živi sa njima i da će joj dati prostorije njenog sina. Nije rekla ništa na tu drskost...

Odveli su je u njenu spavaću sobu, a njoj je bilo "užasno da gleda to varvarstvo": divni tepih, koji je posebno naručila u Parizu, bio je sav umrljan mastilom i bojom, šarke na vratima divnih ormara su bile iščupane. U kupatilu je kada bila ispunjena opušcima.

Dole u sali, mahagoni Bechstein klavir je gurnut u zimsku baštu, između dva stuba, koja su bila dosta oštećena.

Jedan vojnik je odvodi u malenu gostinsku sobu u stilu Luja XVI, gde je, pokazavši na mnogo po podu razbacanih kutija i futrole za srebrne i druge stvari, rekao: "Vidite, sve pod potpunom zaštitom!" Posle je zaključila da su sve kutije i futrole bile prazne.

Njen advokat Vladimir Hesin, koji je pošao s njima, jednog trenutka primakao joj

VLADIMIR ILJIČ LENJIN: Najpoznatiji stanar dvorca Kšesinske

se i šapnuo joj da govori tiho i da se ne zadržava ni sekundu, već da hitno napusti kuću. Na ulici joj je kazao da je čuo razgovor dva mornara: "Mi mislili da je ona krupnija, a ona tako slabašna, ubio bih je na licu mesta..."

Pošto pokušaji da povrati kuću nisu uspeli, obraća se molbom Kerenskom kod koga je otišla u Ministarstvo pravde. On je, ljubazno je posadivši na stolicu, objašnjavao da bi oslobađanje njene kuće povuklo za sobom krvoproliće, što bi usložilo situaciju.

"Kravarica Kaća" je, saznavši da Kšesinsku u toj nejasnoj situaciji možda ipak štiti Kerenski, donela plišani ogrtač koji je bila ukrala i rasparala, jer joj je bio tesan. Donela joj je i fotografiju Imperatora Aleksandra III s velikim knezom Vladimirom Aleksandrovičem kad je bio mali, za koga je mislila da je Matildin sin Vova.

Kuvar Arnold, inače švajcarski državljanin, koji je i dalje živeo u kući Kšesinske, donosio joj stvari koje je uspeo da iznese. Ljudmila joj je donela mnogo cipela – da ne vide vojnici, bosa bi ulazila u garderobu, iz koje je izlazila obuvena. Pričala joj je kako su njen toaletni orman razbijali o umivaonik, i kako su njen prekrivač od batista cepali na komade. Golub, koji je Matildi nekada slobodno sletao na rame, uplašio se pucnjave i odleteo neznano kud.

LENJINU PRIVJET U KUĆI BALERINE

Kšesinska je i dalje pokušavala da vrati svoju imovinu, pa je u pismu prokuratoru tražila da se preduzmu mere za oslobođenje njenog doma i da se povede istraga o pljački njene imovine.

Prokurator je od policijskog komesarijata Petrogradskog rejona zatražio informacije o opljačkanoj imovini i zamolio komandu tog oklopnog auto-diviziona da oslobodi zgradu u koju se u međuvremenu uselio Peterburški komitet RSDRP (boljševika), njegova vojna organizacija, a zatim i CK RSDRP (b), ekspedicija redakcije "Pravde", redakcija "Soldatskaja pravda", pa je palate bila proglašena za štab "lenjinaca".

Pred kućom Kšesinske 5. aprila 1917. skupila se velika masa – iza oklopljenog automobila išli su radnici, četa mornara, pa još jedna kolona. "Da zdravstvujet drug Lenjin!" "Lenjinu, neumornom borcu revolucije, privjet!" Čuli su se zvuci "Internacionale" i "Varšavjanke". Tu atmosferu je kasnije u tekstu "Naš duh je bio mlad", Vasilij Vasiljev, pripadnik Lenjinovog obezbeđenja, opisivao izrazom "simfonija revolucije".

Lenjin izlazi iz oklopnjaka i nestaje iza vrata palate Kešinske. Pristižu nove kolone. Lenjin izlazi na balkon i počinje miting. Tako će biti do sredine juna; Lenjin se više puta masi obraćao s balkona te kuće.

Po nalogu Kšesinske njen advokat Vladimir Hesin je podneo sudu građanski zahtev o iseljenju, a kao jednog od odgovornih naveo je "kandidata prava" V. I. Uljanova (literarni pseudonim Lenjin). Sudija 58. odeljenja Čisoserdov je naložio iseljenje svih revolucionarnih organizacija iz kuće broj 2-1 B u Dvorjanskoj ulici 2/1 u roku od 20 dana. Zahtev za iseljenje Lenjina je bio odbačen zbog toga što on ne živi u toj palati. Posle toga, Petersburški i Centralni komitet RSDRP (boljševika) zvanično izjavljuju da napuštaju palatu, ali njihova vojna organizacija je odbila da izvrši sudsko rešenje.

Ta kuća od crvenog i sivog granita, s ulazom od kovanog gvožđa u art-nuvo stilu i belim mermernim vestibilom na ulazu, podignuta je 1904–1906. po projektu austrijskog arhitekte Hohena. Prikazivana je u ilustrovanim žurnalima i arhitektonskim magazinima kao primer prilagođenog bečkog jugend-stila, neke vrste severne moderne. Pre revolucije, intervju s Kšesinskom u reviji Ogonjok u to vreme ilustrovan je snimcima iz te kuće, koja je bila na dobrom glasu u Petrogradu. Tamo su dolazili Fedor Šaljapin, Sergej Djaglijev, Ana Pavlova, veliki kneževi Romanovi i mnogi pripadnici petrogradskog krema. U tom zdanju su priređivani i koncerti, i razni spektakli, tadašnjeg petrogradskog visokog društva.

Boljševicima nije bila važna zbog simbolike, već zbog položaja ispred velikog trga zgodnog za mitinge i zbog strateškog položaja. Kad je Kšesinska ono bila ušla u svoju kuću, na pitanje zašto se oni zadržavaju u njenom domu, jedan vojnik je pokazao kroz prozor na Trojicki most, dajući do znanja koliko je to važno.

POSLEDNJI KONCERT

Kad je izgledalo da se sve smirilo, Semjon Nikolajevič Rogov, novinar i ljubitelj baleta, koji je u to vreme nosio vojnu uniformu rezervnog pripadnika zaštitne garde Kekshomoljskog puka, predložio je Matildi da nastupi na spektaklu za vojnike njegovog puka u sali Konzervatorijuma, što se njoj učinilo bezumnim. Ipak je, posle slanja prijatelja u izvidnicu, pristala. Doneli su joj njen ruski kostim iz garderobe koja je još bila cela, i ona je ni živa ni mrtva, bleda kao platno, teško shvatala šta se okolo dešava, šta je čeka na predstavi i šta će biti sa sinom Vovom, koga je ostavila samog kod kuće.

Mnogi umetnici njenog baleta su došli u teatar i stajali iza kulisa. Izašla je na scenu.

Publika je ustala na noge, a od ovacija i aplauza nije se čuo orkestar. Igrala je "Ruskuju" Čakovskog. Ponovila je ples još jednom. Iza kulisa su mnogi plakali. Vojnici su bacali kape uvis. Orkestar je ponavljao muziku, ali se više nije čuo.

"To je bio moj poslednji nastup na sceni, moja labudova pesma", zapisaće mnogo godina kasnije. »

U KISLOVODSK STIŽU VESTI

Kad je konačno uvidela da ne može ostati u Petrogradu, Matilda Kšesinska se ponovo obraća Kerenskom, sada premijeru Privremene vlade i uskoro dobija dozvolu ministra pravde Pavla Nikolaeviča Pereverzeva da može slobodo da putuje po Rusiji i da se nastani gde želi.

Dobila je dvomesečnu kartu u međunarodnom spavaćem vagonu, u koji se 13. jula 1917. smestila sa sobaricom Ljudmilom Rumjancevom, a u tom nekako je našao mesto i njen stari sluga Ivan Kurnosov, koji je bio demobilisan i vratio se na posao.

Prvih dana su putovali mirno, a posle Moskve u vagon su se stalno probijale mase vojnika odbeglih s fronta, koji se nisu uzdržavali da govore da je sada sloboda i da svako radi šta hoće.

U banju Kislovodsk na Severnom Kavkazu su stigli 16. jula 1917, u 10 uveče, i smestili se u višespratnom zdanju letnjeg tipa, s međusobno povezanim sobama i izlaskom na pokrivene galerije prema ulici i dvorištu. Otišli na večeru u bašti restorana Čtajeva, gde je veliki knez Andrej, koji je tokom odsustva radi lečenja tu večeravao sa svojim ađutantom, naručio je neka neobična gruzijska jela. Svirala je muzika, svetleo je mesec.

S koreografom i Mihailom Fokinom i njegovom ženom su 21. jula su uz čaj zabrinuto razgovarali o tome da o povratku u Petrograd ne treba misliti. Dilema da li ostati na Severnom Kavkazu, ili otići dalje razvlačila se pune dve godine.

Haos na Kavkazu trajao je dugo, sa mnogo peripetija: s kozacima koji jure okolo na konjima i boljševičkim oklopnim vozovima s komesarima koji povremeno dolaze, pretresaju, legitimišu i odlaze, a muškarci beže u gore. Tridesetog aprila 1918. u Kislovodsk stiže boljševička finansijska komisija s komesarom Buleom na čelu, da bi od "buržuja u Kislovodsku" zahtevala kontribuciju od 30 miliona rubalja. Sve su ih okupili u "Grand hotelu" u kome je zasedala komisija.

Rebeka Markovna Vajnšatajn, koja s knezom Andrejem nije htela ni da se sretne zbog političkih uverenja, a Kšesinsku zbog nečega volela, samoinicijativno se obratila komesaru i izjavila da je ovde prisutna M. F. Kšesinska mnogo bolesna, koja je među prvima mnogo postradala u revoluciji, izgubila kuću i svu imovinu, pa kako tražiti od nje kontribuciju!? Komesar je pogledao iscrpljenu Matildu i poverovao.

Matilda Kšesinska se borila sa duševnom dramom: kao žena i majka Vove radovala se što je u Kislovodsku sa velikim knezom Andrejom, a istovremeno je grize savest, što je u Petrogradu ostavila velikog kneza Sergeja da savršeno naprasno podvrgne sebe opasnosti i što razdvaja Vovu od njega, koji ga je mnogo voleo, iako je znao da on nije njegov sin.

Plemiće su tada otpuštali iz vojske, ali Sergeja Mihajloviča su jedno vreme, zbog artiljerije, zadržali, a onda demobilisali i on se početkom jula vratio iz Stavke u Petrograd. Pisala mu je i nagovarala ga da takođe dođe u Kislovodsk. On je odlagao dolazak zbog namere da prvo oslobodi kuću u Dvorjanskoj ulici 2/1 i da pošalje preko granice dragocenosti koje su mu ostale od majke, te da ih tamo položi na ime Matilde Kšesinske.

To mu nije uspelo, jer je engleski ambasador, kome se obratio, odbio da to uradi. Uspelo mu je da nameštaj iz te kuće prebaci u skladište kod arhitekte Melcera, što se pokazalo beskorisnim.

U Kislovodsku ih je stigla vest da su ga boljševici uhapsili i 1918. ubili u jami u Alapajevsku. Dve godine kasnije, general Kolčak će joj dostaviti izveštaj o istrazi Sokolova, inspektora belih s Sergejevim ličnim stvarima među kojima ona prepoznaje medaljon od čistog zlata sa smaragdom u sredini u kome je njena slika bila još prepoznatljiva. Taj medaljon mu je poklonila pre mnogo leta.

Nekako u isto vreme došla je vest da je u domu Ipatijevih ubijen i Nikolaj II s celom porodicom. Prodavci novina su uzvikivali: "Imperator ubijen! Imperator ubijen!" Isprva nisu verovali, ali su istovremeno izloženi strepnji da boljševici kreću na "širi krug Romanovih".

SAVREMENICA TRI REVOLUCIJE I DVA SVETSKA RATA: Matilda Kšesinski

U Kislovodsku se pojavio nekakav anarhista koji je pokušavao da stekne njihovo poverenje, savetovao da se novac nikako ne daje u banku, a jednom pitao da li je Vava Imperatorov sin.

Posle dugog čekanja na transport Matilda Kšesinska, njen sin Vava, knez Andrej i velika kneginja Marija Pavlovna napustili su rusku zemlju 13. (26) februara 1920. parobrodom "Semiramida" italijanskog "Trijestino-Lojda" po maršruti Novorosijsk, Poti, Batum, Trapezund, Kerasun, Ordu, Samsun, Inebolu i Konstantinopolj.

Velika kneginja Marija Pavlovna se bunila što je brod mali i što moraju da silaze s broda u Istanbulu. Posle 28 dana plovidbe, oni 23. marta stižu u Veneciju, u kojoj je Matilda s Andrejom bila pre dvanaest godina, pa joj je mesec dana kasnije u Parizu bilo loše, a lekar joj rekao da je trudna... Skupljaju među sobom 38 lira i večeraju hladnu užinu s bocom šampanjca "asti spumante" u restoranu Il Vapore, do koga ih sa Trga Svetog Marka vodi knez Andrej koji je zapamtio put kojim

je prošao pre šest godina. Da bi stekao poverenje posluge, Andrej na sto stavlja svoju zlatnu tabakeru.

U znak sećanja na putovanje kapetanu broda "Semiramide" poklanjaju par Faberžeovih kopči za manžetne, koje je čudom sačuvao.

Stigavši u Francusku Matilda se 12. (25) marta 1920. smešta u svoju dragu vilu "Alam" u mestu Kap-d-Aj u Monaku, i piše da je srećna što se posle šest godina odsustva vratila kući u kojoj nalazi mnogo dragih stvari i zatekla sluškinju Antoanet, koja je ranije radila za nju, a iz Rusije uspela da izađe kao švajcarski državljanin, kuvaricu Margo, i dragog Arnolda, koji je sa sobom poneo gomilu fotografija, među kojima i njenu sliku u dači. Stigla je bez groša, pa je založila vilu da bi platila poslugu i vrtlara Boena, i da kupi garderobu.

Matildin život u egzilu se, kažu neki, kretao u krugu baletska škola – rulet u Monte Karlu, gde su je, navodno zvali "madam 17", zato što je, prkoseći kapricu sudbine uvek igrala na broj 17, na koji su otišle poslednje zlatne uspomene koje nisu propale u Petrogradu.

Volela je da igra, a gubila je i Ana Pavlovna. Po temperamentu veoma živa i nervozna, slabo je pamtila. Ona tamo nije nosila haljinu, već je bila odevena samo u široki šal obavijen iznad donje suknje i prikačen iglom, tako da je, dok je razbacivala žetone, šalom pomerala uloge drugih kockara koji bi se ljutili, pa bi se smirili: "Pavlovna! Slavna Pavlovna!" I tako celu noć. Kšesinska joj je pozajmila hiljadu franaka, koje je Ana Pavlovna posle vratila – u crnoj svilenoj tašnici sa zlatnim brošom.

Kad je 1931. Ana Pavlovna umrla u Hagu, članke u kojima je pisalo o njenoj smrti isecali su iz novina koje je čitao tada bolesni veliki knez Andrej – da se ne bi potresao, jer je Pavlovnu mnogo voleo. (Verovatno nije bilo od većeg značaja, ali ovde je zanimljivo da Kšesinska pominje da je velikom knezu Andreju u bolesti pomagao i "Aleksandar od Srbije", koji je, dok se školovao u Petrogradu s Andrejom razmenio tabakere, ali je Aleksandar svoju u ratu izgubio, pa mu Andrej dao novu.

IMPERIJE PROPADAJU, OSTAJE BALET

Sa Andrejom se Matilda venčala 1921. u ruskoj crkvi u Kanu nakon što je umrla njegova majka velika kneginja Marija Pavlovna, koja se protivila njihovom braku. Dobivši tako plemićku titulu od imperatora bez zemlje, u Francuskoj je Matilda Kšesinska bila ta koja je svojim radom izdržavala svog muža-kneza u egzilu i sina bez zaposlenja. Kroz njenu baletsku školu u Francuskoj prošlo je mnogo poznatih baletskih imena: Margo Fontejn, Alisija Markova, Andre Jeglevski, Tatjana Rjabučinska, Tamara Tumanova, Moris Bežar, pa i Šaljapinova ćerka.

Jednoga dana u njen studio je došao i sam knez Sergej Volkonski. Onaj koji je zbog nje podneo ostavku u Marinskom teatru, koji se tokom revolucije krio, pa se 1919. pojavio u Moskvi prvi put u životu bos, koji je do 1921. radio u Boljšom teatru i u Petrogradu, predavao u Prolet-kultu, uticao i na pesnikinju Marinu Cvetajevu, i, na kraju i on emigrirao u Pariz, gde je vodio Ruski konzervatorijum.

U članku u "Međunarodnom arhivu igre" napisao je da je Kšesinska, kada je došla u emigraciju, našavši se u položaju izbeglice, otvorila studio – i baletska zvezda pretvorila se u profesora i guvernantu. To je na neki način novi život i potrebno je imati talenat za to. Izgleda da je talenat potpuno inherentan prirodi naše balerine."

Za Kšesinsku je to priznanje velikog pedagoga predstavljalo i utehu: knez Volkonski se pomirio s njom pre nego što je otišao na onaj svet.

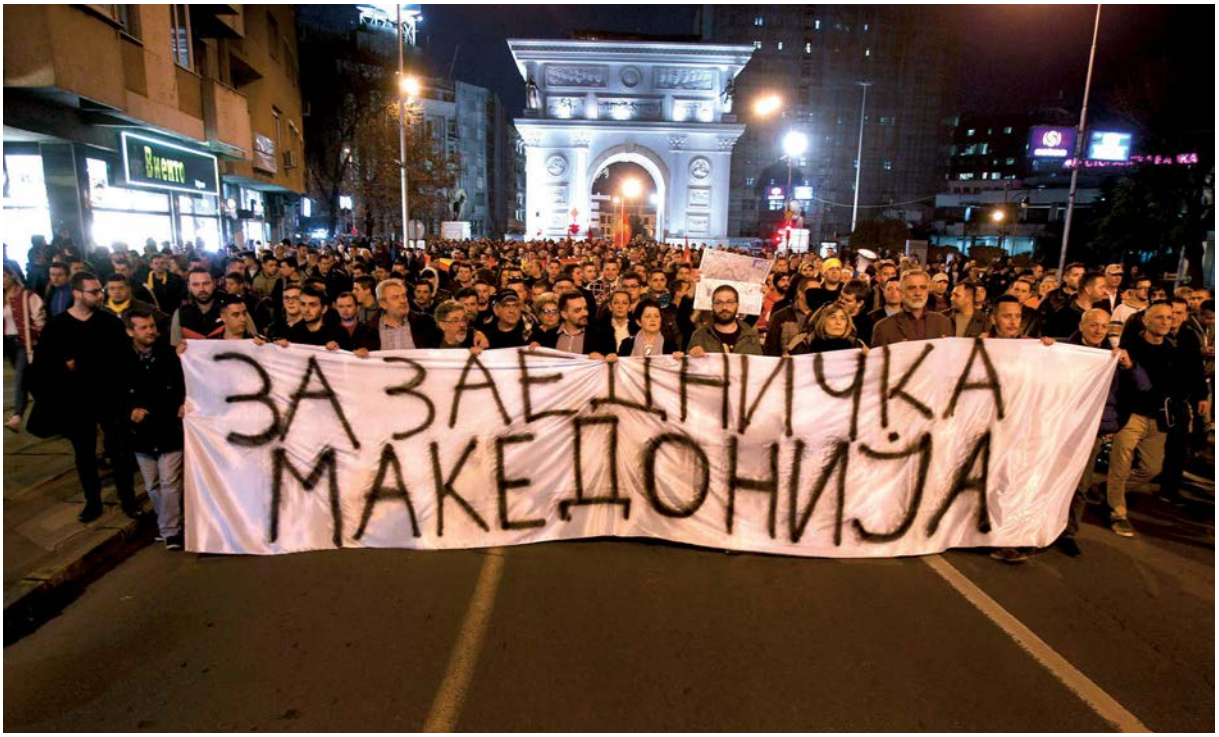
Kada je godine 1958. moskovski Boljšoj teatar došao u Pariz, Matilda Kšesinska, koja u to vreme zbog smrti muža nikuda nije izlazila, već je provodila vreme u studiju radi hleba nasušnog, ili sedela kod kuće, otišla je u parisku Operu da vidi Baljšoj.

"Plakala sam od sreće... Prepoznala sam pređašnji balet... To je bio onaj isti balet, koji nisam gledala više od četrdeset godina..."

Četrdeset godina posle odlaska iz Rusije bila je duboko dirnuta saznanjem da bez obzira na politiku i proteklo vreme od njenog odlaska, njeno ime u domovini nije zaboravljeno. Direktor muzeja Čajkovskog u Klinu kod Moskve pisao joj je i molio da pošalje fotografiju i sećanje na njeno učešće u baletima na muziku Petra Iljiča Čajkovskog. Kada su u Marinskom teatru povodom pedesetog izvođenja "Uspavane lepotice" 18. novembra 1892. odavali počast Petru Iliču, ona, koja je tada igrala jednu od vila, dobila je čast da ga izvede na scenu, ali, oh mladosti, dok su trajale ovacije, iskoristila je priliku i otrčala iza kulisa da popriča s Prestolonaslednikom, pa se tamo predugo zadržala – i, kad su Čajkovskom davali krunu, nije bila na sceni...

Poslala je u taj muzej baletske patike u kojima je poslednji put nastupila i kostim u kome je, kad je imala 64. godine, na predstavi njoj u čast u Londonu 1936. poslednji put igrala svoju "Ruskuju" – onu koju je, bleda kao papir, igrala u Petrogradu 1917. kada su vojnici bacali kape uvis, a od njihove vike se orkestar nije čuo. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Srljanje u prošlost

Sumeja Ademi je student prava, ima 19 godina. Dva mladića i devojka su je prošle nedelje napali, vukli i vređali dok je šetala u centru Skoplja s drugaricom. Razlog – nosila je maramu. Deo medija je preneo da je Sumeja svojim vršnjacima poručila da prekinu s mržnjom i da svima, umesto podela, trebaju mir, suživot i ljubav

Za "Vreme" iz Skoplja

Pripadnici "Šarene revolucije" su protekle dve godine na uličnim protestima simbolično farbali raznim bojama spomenike kontroverznog projekta za stvaranje novog nacionalnog identiteta – "Skopje 2014", izražavajući protest protiv kriminala i kiča, zbog čega su bili optuživani za vandalizam, podaništvo Sorosu i stranim službama. Uoči promene vlasti, u kojoj će *Socijaldemokratski savez Makedonije* (SDSM) zameniti VMRO-DPMNE, a albanska DUI će, vešto trgujući sa obe makedonske partije, ostati kao konstanta, pripadnici "Građanske inicijative za jedinstvenu Makedoniju" ove nedelje protestuju po trgovima makedonskih gradova, tražeći uspostavljanje nekakve crveno-žute linije prema "prokletim Albancima" i "čistu Makedoniju". Čekajući rasplet dugogodišnje političke krize, Makedonija i dalje baulja u mraku, dok u njoj i oko nje cveta lov u mutnom.

POCRNELO ŠARENILO

Posle napada na studentkinju Sumeju, prošlog petka je nekoliko stotina članova udruženja "Trdokorni" marširalo od Sabornog hrama "Sv. Kliment Ohridski" do spomenika braniteljima (pripadnicima bezbednosnih snaga iz konflikta 2001), pod motom "Makedonac za Makedonca, brat za brata!". U pozivu na protest, učesnicima je savetovano da dođu "obučeni u crno", bez partijskih, ali sa nacionalnim i državnim simbolima, a jedna od poruka je bila: "U nama ne možete naći partiju, u nama ćete pronaći čistu makedonsku krv, sa idealima naših predaka!" Učesnici "Marša za Makedoniju" su uz zahteve da se konačno povuku crvene linije i da dođe do nacionalnog i nadpartijskog ujedinjenja i uz poklike da "Niko ne sme da ucenjuje našu Otadžbinu!", isticali da je njihov protest "simbolični zavet Makedoniji".

Sumejina poruka najverovatnije nije doprla ni do nekoliko hiljada demonstranata koji su u ponedeljak uveče protestovali ispred Vlade i Sobranja, u organizaciji novoformirane "Građanske inicijative za zajedničku Makedoniju". Oni su zahtevali da Makedonija ostane unitarna i jedinstvena, da se ne dozvoli kantonizacija, upotreba albanskog kao službenog jezika na celoj teritoriji države, uvođenje nove novčanice sa "albanskom aplikacijom" (što je sve, navodno, kao deo platforme partija etničkih Albanaca prihvatio Zoran Zaev, lider SDSM), niti promene Ustava ili imena zemlje... Kosmopolitska poruka iz imena organizacije o zajedničkoj Makedoniji, posle nekoliko koraka demonstranata transformisala se u horski

PRAZNE REČI: Zajedništvo samo na parolama
Foto: AP Photo

skandirane slogane o "čistoj Makedoniji!", "gasnim komorama za Albance" i o "prokletim Šiptarima"... Neformalni lideri Inicijative su pred kamerama izjavljivali da neće dozvoliti da Zaev formira vladu jer je "Sorosevim novcem plaćao albanske, ali i makedonske glasove na izborima", da ne smeju da izgube jedinu državu koju imaju, dok Albanci imaju i druge dve, i da mora da se narod pita..."

U atmosferi nabijenoj strahom od nepredvidljive budućnosti, socijalne mreže kipte od rodoljublja. Iz patriotskih usklika i poziva na "Četvrti Ilinden" i odbranu domovine izbija govor mržnje. U sveopšti haos se uključila i Makedonska pravoslavna crkva – Ohridska arhiepiskopija, čiji je Sveti arhijerejski sinod izrazio zabrinutost i pozvao na čuvanje unitarnog karaktera države, na pomirenje, oprost, odgovornost i na nacionalno jedinstvo. Jedan od najstarijih članova sinoda, vladika Petar, izjavio je da "postoji podsvesni strah među susedima da će možda vaskrsnuti makedonska imperija."

MEDIJSKI RAT I POSLEDICE

VMRO-DPMNE je poslala saopštenje lokalnim partijskim komitetima za mobilizaciju članstva za suprostavljanje "prodaji zemlje". Pred domovima, čak i na ulicama gde žive istaknutiji članovi SDSM ili javne ličnosti, eksponirane u nastupima protiv decenijske vlasti VMRO-DPMNE i DUI (koju su, osobito posle afere "Bombe", obeležile kriminal, partijsko kidnapovanje institucija, iščezavanje pravne države i devastiranje ekonomije), osvanuli su grafiti sa uvredama "izdajicama i stranim slugama". Deo portala na makedonskom jeziku prenosi naslove srpskih medija, u zavisnosti koju političku opciju zastupaju – od "Šiptaroljubac Zaev traži da Srbija bude optužena za genocid nad Albancima u Makedoniji", do "Više od decenije pljačkali narod: Gruevski neće da preda vlast, pa izaziva haos u državi". U propagandnom ratu ne zaostaju ni mediji na albanskom jeziku, koji prenose špekulacije kosovskih medija.

Međunarodna zajednica rutinski poziva sve partije da poštuju demokratske procese i da se fokusiraju na sprovođenje ključnih reformi, čime bi se postigli strateški ciljevi učlanjivanje u EU i u NATO, Evropska komisija je zvanično potencirala da neće spekulisati o sastavu Vlade i o njenom programu, ali da očekuje makedonsku vladu "sa širokom političkom podrškom" koja će se posvetiti reformama.

Ali, u osmom amandmanu, jednom od 28 kompromisnih amandmana koji su "zamenili" 318 prethodno podnesenih u Predlog rezoluciji o napretku Republike Makedonije u evropskim integracijama, koju je u utorak sa 54 glasa "za" i 8 "protiv" usvojio Komitet za spoljne poslove Evropskog parlamenta, predviđa se da će Makedonija dobiti novu vladu i traži se "transparentna tranzicija". I dok se u Makedoniji očekuje da predsednik Đorđe Ivanov dodeli mandat lideru SDSM-a Zaevu, koji je, pošto se VMRO-DPMNE nije dogovorila sa partijama etničkih Albanaca, konačno uspeo da sakupi 67 potpisa poslanika izabranih na parlamentarnim izborima u decembru prošle godine, EP u Rezoluciji kojom se potvrđuje pozitivna preporuka EK za otvaranje pregovora za članstvo Makedonije u EU, kao da već "zna" da će u Makedoniji doći do promene na vlasti! I zahteva transparentnost, mirnu tranziciju, pozivajući sve strane "da se uzdrže od bilo kakvog ometanja efektivnog funkcionisanja parlamenta".

Ipak, još se ne zna ko će u sledećem uzburkanom periodu voditi Makedoniju. Iako je SDSM, koja je već celu deceniju u opoziciji, osvojila 49 mandata i postigla dogovor sa dosadašnjim koalicionim partnerom VMRO-DPMNE, albanskom DUI (10 mandata), koalicijom "Alijansa za Albance" (5) i partijom "Besa" (3), čime je stekla uslove da formira Vladu, posle kontroverzne najave jednog od albanskih lidera Alija Ahmetija do završetka pisanja ovog teksta (utorak po podne) neizvesno je da li će albanske partije samo glasovima podržati vladu SDSM-a, ili će i učestvovati u novoj vladi. I suočiti se sa najavljenim uličnim protestima u organizaciji VMRO-DPMNE i njihovih satelitskih, građanskih organizacija i inicijativa. ¶

SINIŠA STANKOVIĆ

Dijaspora i "dobrosusedstvo"

Dok evroposlanici poručuju da su regionalna saradnja i dobrosusedski odnosi suštinski elementi procesa proširivanja, da u procesu stabilizacije i asocijacije bilateralni sporovi ne bi trebalo da se koriste za ometanje pristupnog procesa i otvaranja pregovora, preko okeana su se javili zabrinuti makedonski iseljenici.

Vodeća organizacija na globalnom nivou – "Ujedinjena makedonska dijaspora" (UMD) iz SAD, koja ima svoje predstavnike i u Kanadi i u Australiji, uputila je otvoreno pismo Visokoj predstavnici EU za spoljne poslove i bezbednosnu politiku Federiki Mogerini uoči njene posete Skoplju najavljene za četvrtak. U pismu se zahteva da se izvrši pritisak nad "neposlušnim" članicama EU – Grčkom i Bugarskom, da se povuku sa svojih agresivnih pozicija u odnosu na Makedoniju, da se garantuju prava etničkih Makedonaca koji žive u te dve zemlje u regionima Egejske i Pirinske Makedoniji, da se otvore svi slučajevi ratnih zločina iz sukoba u Makedoniji u 2001, i da EU prizna makedonski identitet, kulturu, jezik, kao i Republiku Makedoniju – pod ustavnim imenom. Prema UMD, iako je Makedonija bila prva zemlja u jugoistočnoj Evropi koja je potpisala Sporazum o stabilizaciji i asocijaciji, uprkos svim njenim naporima "EU je ipak, u odnosu na Makedoniju – podbacila na sve moguće načine".

UMD optužuje Grčku da "teroriše makedonski narod više od jednog veka", da je pod njenim pritiskom Makedonija potpisala Privremeni sporazum iz 1995, kojim je promenila državnu zastavu, odrekla se svoje nacionalne manjine u susednim zemljama, i učlanila se u UN pod "zloglasnom i krajnje uvredljivom referencom Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", a Bugarska da je "oduvek imala veoma slične neprijateljske namere kao i Grčka" i da "Sofija cinično koristi političku krizu u Makedoniji, i iskorištava status članice EU da nudi bugarsko državljanstvo makedonskim građanima, ako oni prihvate bugarsko poreklo koje u stvari nemaju". UMD optužuje i Albaniju, tvrdeći da "neposredno mešanje premijera Edija Rame u unutrašnje poslove Makedonije nakon izbora (lideri partija makedonskih Albanaca su pre ponuđene Platforme za pregovore sa VMRO-DPMNE i kasnije sa SDSM razgovarali sa Ramom u Tirani i Tačijem u Prištini, prim. aut.), potvrđuje da se neće ostvariti obećanja međunarodnih posrednika da će Ohridski sporazum zaštiti unitarni suverenitet Makedonije".

Kada je muzika bila pitanje časti

"Kao u suton slušati Brela i 'Ne me quites pas' na terasi krova Muzeja muzičkih instrumenata u Briselu, Edit Pjaf u La Closerie des Lilas na pariskom Monparnasu, kao 'Street Fighting Man' grupe The Rolling Stones u rano popodne na londonskom Pikadiliju, kao zviždanje 'Ševe' Tomasa Hakija na opustelom budimpeštanskom trgu Varošmarti, nešto kao 'Deca Pireja' na trajektu što prevozi iz atinske luke ka ostrvu Ajgina, kao Mariju Lancu i 'O sole mio' u krčmi Đenove, kao 'Road to Cairo' u interpretaciji Džuli Driskol dok se u suton vozite kroz Saharu od Aleksandrije ka prestonici Egipta, kao 'Jeke, Jeke' Morija Kantea u mokroj kafeteriji ispod Viktorijih vodopada u Zimbabveu, poput 'Sunday, Bloody Sunday' grupe U2 u autobusu između Dablina i Slajga u Irskoj ili Česariju Ejvoru u sumnjivoj birtiji Puerto de la Kruza na Tenerifima...
Da bi se bolje razumeli, po naški, kao 'April u Beogradu' u kafiću na Vračaru, 'Skalinadu' u trogirskoj konobi u dva ujutru, Montena u baščaršijskoj kafani kad društvo pijanih i mrtvih prijatelja peva 'Sarajevo, ljubavi moja', kao kad Ibrica Jusić na kraju Straduna započne 'Eminu', kao Balašević na novosadskom Štrandu u 'Pesmi o Vasi Ladačkom' ili kad grupa južnoslovenskih izbeglica u Vankuveru zajeca Bajagine 'Moji su drugovi...'
To su trenuci zbog kojih nije šteta živeti"
Rokopisi (2008)

"Srce – to je ono mesto gde rokenrol čuva svoje osnovne sastojke", napisao je jednom Petar – Peca Popović (1949), ovogodišnji dobitnik nagrade Fondacije "Tanja Petrović" za izuzetan doprinos afirmisanju kulture i umetnosti u medijima. Svoj prvi tekst objavio je u listu "Gong" pre pedeset godina, a od tada je živeo i pisao rokenrol. Razgovor sa Pecom Popovićem počinje, naravno, sa Bitlsima.

"U Zagrebu 1976. video sam izbliza Pola. Ima ta priča o Lejli... Najpoznatija pesma u Džordža Harisona periodu Bitlsa je 'Something'. U njoj Klepton svira gitaru, a ne autor. To je bilo veliko prijateljstvo i možete da zamislite kako je bilo kada se zaljubite u ženu Bitlsa, kao Klepton u Džordžovu ženu. I hajde, kako da kažete pajtašu: 'Ja sam zaljubljen u tvoju ženu'? To je poput biblijske priče, iz koje je nastala Kleptonova 'Lejla'...

Zanimljivo, Klepton se posle razveo. Tako je to u životu, blesavo – zaljubite se... Ali, vidite, to prijateljstvo nije propalo. Harison i Klepton su bili prijatelji do Džordžove smrti. Kada je Harison umro, organizovan je veliki koncert u Rojal Albert holu u Londonu, 29. novembra 2002. Bio sam na tom koncertu, i tada su svirali svi mogući Bitlsi: Ringo Star, Pol Makartni, umesto Harisona svirao je njegov sin Deni, a umesto Lenona Erik Klepton. To su bili Bitlsi za 21. vek."

"VREME": Da li ste ih slušali kasnije?

PETAR POPOVIĆ: Slušao sam Pola Makartnija prošlog juna u Berlinu. Od 38 izvedenih pesama, 23 su bile iz repertoara Bitlsa. Kakav divan osećaj slušati nekog ko je pravio te pesme posle toliko godina. Peva različitim generacijama, jer tu je bilo i mlađih od sadašnjih studenata, a i mnogo starijih od mene, i onda shvatite kakva je to objedinjujuća vrednost. Kao što neko voli da čita klasične pisce, da gleda stare pozorište predstave, da gleda filmska veledela iz dvadesetih, tridesetih ili četrdesetih, lista stare stripove, tako neko voli da oseti muziku zbog koje je ostario kako je ostario.

Njihova popularnost bila je ogromna, ali u jednom drugačijem trenutku sveta. Interneta nije bilo, a radio-stanica koje su im naklonjene u početku je bilo malo. Prve novine koje su kod nas osnovane, a bavile su se muzikom, bile su "Ritam" Mike Antića. Pokrenute su istog dana kada su Bitlsi objavili prvu ploču. On, zanimljivo, nije bio sklon Bitlsima, jer je mislio da je to prolazna stvar. Posle je priznao grešku.

Nisu bili svi spremni da shvate to, ali Bitlsi su uspeli ono što niko nije: najveći osvajači u 20. veku nisu ni Staljin, ni Hitler, pa ni Tito. Niko nije uspeo da osvoji ceo svet bez opaljenog metka, a Bitlsi su uradili upravo to. U vremenu velikih solista, velikih individualaca – Pikasa, Hemingveja, Vorhola, Tarkovskog, Sartra, Džojsa, pojavilo se kolektivno tvoračko jezgro, što je bio presedan. Umetnost

Foto: Milovan Milenković

je uvek podrazumevala jednog genijalca, jednog stvaraoca, a Bitlsi su demonstrirali nešto drugo, pokazavši da je moguć i kolektivni kreativni čin, predstavili su ga i dokazali održivim. Sada dobijaju pun smisao reči Duška Radovića da ako će našu planetu po nečemu pamtiti u kosmosu, biće to po muzici Bitlsa... Kada znate da je NASA objavila kako je 2002. sistemom nekakvih kosmičkih stanica omogućeno da pesma "Across the Universe" Bitlsa dođe do Severnjače, da se odbije o zvezdu Danicu, a to je 431 svetlosnu godinu udaljeno od Zemlje, možete da zamislite dokle je zvuk te pesme došao... Kad se nešto novo stvara, nikada ne možete znati dokle to može dobaciti i kakve konsekvence imati... A opet, okrenite naopako, i zamislite kakav bi bio 20. vek bez Bitlsa?

Ima još nešto o čemu treba razmišljati: Bitlsi su zvanično prestali da postoje i da zajedno sviraju u avgustu '66, u Kaliforniji. Ali, otkad su svirali kao Bitlsi, do tog momenta, oni su uvek na turneji tražili dve dvokrevetne sobe. U jednoj su stanovali Ringo i Pol, a u drugoj Džon i Džordž. A danas, kad u Beograd dođe, recimo, Madona, ona uzme ceo sprat hotela da joj niko ne smeta. Rolingstonsi uzmu pet hotela ili svako svoj sprat, da niko nikome ne smeta.

Nekad ste mogli da dođete do njih, ako ste bili u blizini, najnormalnije. A sada, da biste dobili izjavu ili intervju, morate da zovete agenciju, agencija vas prebaci na PR-a, a PR kaže: "Pošaljite mi pitanja da procenim da li se to uklapa u naš koncept, pa ćemo vam poslati odgovore." Znači, vi više nemate mogućnost da sretnete osobu koja vas zanima.

I niste sigurni s kim razgovarate kad dobijete odgovore...

Tako je. Imate PR-a koji je plaćen da umesto njega uveličava "pobede" i opravdava "poraze". Mi u stvari odavno živimo u svetu gde se ne zna šta je istina. Ja sam imao sreću da odrastem u svetu u kome »

sam mogao da dođem do svakoga ko me zanima. I dan-danas, posle 47 godina, jedino ne znam da li sam na ostrvu Vajt u sedam ujutru, u jednom malom šatoru, video Džona Lenona i Joko Ono, ili nisam. Bio je to peti dan festivala, ja sam se muvao ka autu koji je bio parkiran odmah iza bine, ako je bilo 600.000 ljudi, onda je bilo sigurno 20.000-30.000 šatora... Spavalo se u festivalskom prostoru, to je jedno od tih velikih hipi iskustava 20. veka. Ja sam prošao i video kako su izašli iz tog šatora, gledali levo-desno. Žalim što to nisam svojom kamerom snimio... Bar da znam jesam li ili nisam lud.

Snimljeno sa festivala posle sam dao Zoranu Modliju, koji je u svojim "Letećim diskotekama" puštao sekvence filma. Nažalost, fotografije koje sam načinio nikad nisam dobio nazad, jer sam tada živeo u Škotskoj. Poslao sam po dogovoru 42 strane teksta i šest rolni filma u "Ilustrovanu Politiku"... Oni su uzeli italijanski servis za dve strane, a moj materijal prosto bacili. Pod devizom "rukopisi i fotografije se ne vraćaju".

A Vudstok?

Nisam bio tamo, bez obzira na plan. Auto-stopom sam otišao na koncert Rolingstonsa u Hajd Park, kad je umro Brajan Džons, sa četiri dolara iz Beograda, i onda sam se zadržao ceo jul u Engleskoj i posle Škotskoj. Potom sam se sa društvom iz Glazgova vratio na Jadransko more. Mene je zbunilo to što sam znao da će na ostrvu Vajt avgusta '69. pevati Bob Dilan, pa sam mislio kada on tada dolazi u Evropu, to tamo u Vudstoku verovatno i nije nešto toliko važno...

Mi nismo imali svest o veličini tog događaja, jer su Vudstok radila tri šalabajzera, koji zapravo nisu imali iskustva s festivalima. Promenili su mesto održavanja nekoliko nedelja pred događaj. Vudstok nikad nije bio na Vudstoku, već 150 km od mesta koje se tako zove, zato što je vlasnik Maks Jasgar bio ljubazan da ustupi svoju farmu, pa su hipici tamo nagrnuli... I tako, nisam otišao, iako sam tih godina, '68-'72, obišao mnoge festivale po Evropi.

Jeste li išli kao reporter ili samoinicijativno?

Samoinicijativno. Imao sam svoju novinarsku legitimaciju od '69, u zagrebačkom nedeljniku "Arena", a bile su to najtiražnije novine u bivšoj Jugoslaviji sa 512.000 štampanih primeraka. Tada sam već sarađivao u beogradskom "Susretu", od '70. Povremeno sam pisao u "Ilustrovanoj Politici", postojala je strana koja se zvala "Muzika za vas". Nešto kasnije, krajem '71, osnovao sam "Hit stranu" u "Politikinom Zabavniku". Imao sam mogućnost da pišem po novinama, ali rokenrol nije u našim novinama bio toliko važna stvar. Na težini je dobio posle koncerta Bijelog dugmeta kod Hajdučke česme. Događaj se zbio u nedelju, a već u utorak "Politika" je imala rubriku "Muzika za vas", i od tada, ceo stubac u "Politici", svakog utorka. Posle nekoliko nedelja "NIN" je otvorio nešto slično. Urednog pisanja o roku kao kulturi pre toga nije bilo u dnevnoj štampi.

A "Džuboks" i "Rok"?

Prva serija "Džuboksa" je počela u proleće '66. Zagreb je odgovorio "Pop Ekspresom", koji je počeo da izlazi dve godine kasnije. U Beogradu je odgovor na "Džuboks" bio "Gong", dodatak "TV Novosti", već krajem '66. "Gong" je izlazio svega godinu dana, ali je organizovao veliku Gitarijadu januara '67. Ja sam svoj prvi tekst, za pare, objavio u "Gongu" u aprilu '67, znači pre pedeset godina.

O čemu je bio tekst?

O grupi Vesnici koja je osvojila treću nagradu na Gongovoj gitarijadi. Ovako je to onda izgledalo: napišete tekst, on izađe pa dođete posle tri dana na šuber i kažete: "Ja sam taj", onda ona kaže: "Potpišite", vi potpišete i dobijete keš. Tako je bilo i u Domu omladine, gde je izlazio "Susret". Sećam se, Borka Pavićević me angažovala, pisao sam o grupi The Mothers of Invention i Frenku Zapi. To je bila velika andergraund grupa '67-'68. Isto tako, napišete tekst, on izađe, vi glavu u šuber... To je tako bilo.

Kako ste uspevali da dođete do informacija i karata za festivale u inostranstvu?

Imao sam deo porodice u Škotskoj i deo porodice u Kanadi. Zahvaljujući njima, bio sam pretplaćen na strane novine. Takve novine, a pogotovo muzičke, dolazile su sporadično u jedan kiosk u prolazu ispod robne kuće Beograd na Terazijama. Četvrtkom po podne bi stizali "New Musical Express" i "Melody Maker", svega po nekoliko primeraka, i ko prvi dođe, on otme. Postojala je američka čitaonica, gde je sada španska čitaonica u Knez Mihailovoj. Tamo ste mogli da odete i pogledate neku retku muzičku štampu. Sednete u čitaonicu, žena vam iznese pa vi gledate, upijate... Nije bilo mogućnosti da se skenira ili fotografiše, nego smo rukom beležili podatke. Ja sam od '64. bio pretplaćen na "New Musical Express", zatim na "Rave", što je bio engleski fensi časopis, onda "Fab 208", a uredno sam primao i prvi škotski muzički dvonedeljnik "Terraplane". Siguran sam da sam prvi pretplatnik "Rolling Stonea" u bivšoj Jugoslaviji, od prvog broja.

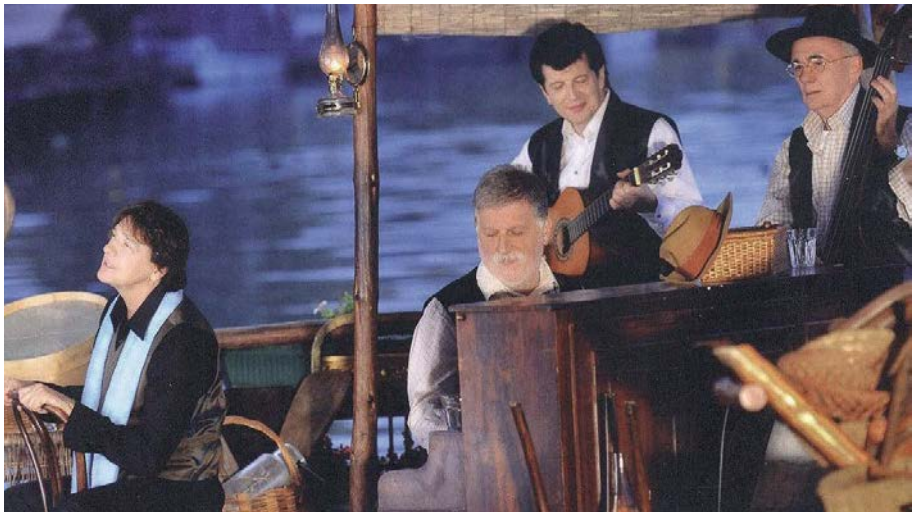

PISANJE ISTORIJE: Sa Džoan Baez, Erikom Kleptonom, Arsenom Dedićem; muzički nastup sa Zdravkom Čolićem, Bajagom i Dušanom Kovačevićem
Fotografije: privatna arhiva P. Popovića

Zanimljivo, '68. je Mik Džeger finansirao englesku verziju časopisa "Rolling Stone", koja je izlazila samo godinu dana. I to sam imao, verovatno i dalje stoje negde u garaži. Napravio sam izložbu vrednih časopisa kao prateću manifestaciju Gitarijade u Zaječaru '85. godine. Tada sam radio u "Roku" i na molbu organizatora poslao 64 primerka prvih brojeva raznih časopisa iz sveta. To je bilo izloženo u biblioteci, a kada se izložba završila, neko je to bacio u Crni Timok. Kad bih te novine sada izložio u Beogradu, imale bi posetilaca maltene kao Pupinova izložba, jer sam

imao prvi broj "Billborda" iz 1896. Našao sam ga na buvljaku na Portobelu, u Londonu. Imao sam prvi broj "Melody Makera" iz 1926, prvi broj "The Musical Expressa" iz '52, prve brojeve svih domaćih specijalizovanih novina. Imao sam nemačke, škotske, australijske časopise, a i nulti broj "Soundsa", od one nedelje kad je umrla Dženis Džoplin, oktobra 1970. Nulti broj, to znači – slike, a umesto teksta stoji samo "azazaz". To je štampana maketa. Sve su to bacili. Imam hiljade časopisa od '64. do '85. u garaži, na tavanu, u podrumu, a po kući složene fensi časopise, kao što su "Q", "Select", "Mojo", "Uncut"... Imam sve, sem onih prvih što vrede...

Posedujem onaj "Rolling Stone" kad je umro Hendriks, pa kad je umrla Dženis Džoplin, Džim Morison... I svi ti primerci imaju posebnu vrednost, ali ima i nekih blesavih brojeva koji takođe vrede. Kad bih očistio tu prašinu, kada bi ih izglancao i kada bih živeo u Americi, mogao bih mnogo dobro da ih prodam, mada bih voleo da to sve ostavim nekome u Jugoslaviji, da postoji pravi muzej.

Mi nemamo takav muzej?

Za sada nemamo. Postoji doduše jedna beogradska inicijativa... Kada je Nikola Karaklajić umro, iste večeri sve je razbacano iz njegovog stana. A tu je bila istorija jugoslovenske muzike, jer je on osnovao prvu radio-emisiju, prvu televizijsku emisiju, prvi časopis... Sve je rasuto. Na audio-trakama postojali su snimci koje su u radiju napravili istinski pioniri. Kad izgubite snimak, izgubili ste deo istorije.

Da li znate kako je došlo do toga da su vaše časopise bacili u Timok?

Tako što je neko pomislio da je izložba postavljena da bi se tu skupljali čupavci i narkomani, i onda kad se oni raziđu, normalno to nema više nikakvu vrednost. Pa šta nego da bacite u Timok, jer ste se tako rešili nepotrebnog đubreta.

Kad se pojavio "Džuboks", 1. maja '66, u zemlji koja je imala 22 miliona stanovnika, već 3. maja niste mogli da ga nađete, a tiraž je bio 100.000. A "Rolling Stone" je štampan godinu i po kasnije, u San Francisku, u 40.000 primeraka, prodato je samo 8000. Vremenom je "Rolling Stone" dosegao tiraž od 1.400.000 i slovi za najuticajniji rok časopis napravljen do dana današnjeg...

Šta je objašnjenje za to što se "Džuboks" tako rasprodao?

Glad.

Šta je stvorilo tu glad?

Jugoslavija je osnivač Pokreta nesvrstanih, uvek između zapada i istoka. Na istok, iza onoga što se zvalo Gvozdena zavesa, teško su prolazile muzičke informacije, a ovde je postojala mogućnost da budete informisani. Sve ste mogli normalno da saznate slušajući Radio Luksemburg, na onom istom starom radio-aparatu na kom su vaši deda i baba slušali Radio London, kad će Amerikanci da se iskrcaju i da sjebu Hitlera... Postojala je predstava o tome, već šezdesetih, na gitarijadama se okuplja neočekivan broj mladih u Beogradu, pa onda krene svaki grad da pravi svoju gitarijadu, i onda vidite da ti neki nepoznati klinci što sviraju imaju mnogo onih što bi da ih gledaju. Znalo se da postoji glad, kao što je '52, kad se pojavila vespa, svako ko je imao para hteo je da je ima. Pojavio se šuškavac – svi su morali da imaju šuškavac. Pojavile se žvake – svi su morali da putuju u Trst da kupe žvake, ili odu u komision. To je danas smešno pričati, ali '58-'59. putovalo se da se kupe žvake... Međutim, drugo je bilo imati novine, radio i TV emisiju gde se uz stranu emituje i naša muzika. Od onih sam kome je bilo uvek interesantno da uspostavimo neke naše odgovore, da vidimo kako će u tome da se prepoznaju neke naše autentične vrednosti, verovao sam da to ima smisla.

Nikola je u svakom "Džuboksu", da ga ne bi oklevetali ili mu ugasili novine, pošto nije bio član Saveza komunista, balansirao ubacujući malo italijanske, malo francuske muzike, a uvek je imao i nekog domaćeg mladog kompozitora, kao što su bili Vojkan Borisavljević, Vuk Stambolović ili Kornelije Kovač, uvek su bile zastupljene grupe iz različitih delova Jugoslavije. Zatim, postojala je mogućnost da dopisnici pošalju priloge iz Makedonije, Slovenije. Pa onda kada vas poštari zatrpaju sa 5000 pisama, znate da vas čitaju, da sve ima smisla. Imali smo radio-emisiju "Veče uz radio" na I programu Radio Beograda krajem '60-ih, početkom '70-ih, i dobijali poštu čak iz Vladivostoka. U Bugarskoj je to bila najslušanija radio-emisija. Možete da zamislite, odem u Englesku i napravim intervju sa »

nekim ko je u tom trenutku najpopularniji, pa preko Radio Beograda to slušaju u Bugarskoj ili u Rusiji, i onda vam stigne pismo iz Vladivostoka. Znate gde je Vladivostok? Na kraju sveta.

To su neke stvari koje su danas teško objašnjive, zato što danas na telefonu pesmu koja je puštena u deset ujutru u Londonu istog momenta imaju svi na zemaljskoj kugli. A onda je pesma putovala na ploči: morali ste da je uzmete u ruku. Prvo je poručite, stavite dinare u koverat, pa da vam dođe dopis da odete na poštu šest kod železničke stanice, da platite poštarinu i carinjenje. A oni tamo pošiljku već otvorili, iscepali da provere da li je to samo plastika; onda vi imate ploču, pa je mirišete, pa je jedini imate, nosite je kući da vidite da slučajno nije oštećena u transportu, a ako nije, da čujete da li je ispravna; pa tek onda javljate drugovima da dođu na slušanje. Onda vas zovu na žur, jer kad imate ploču, vi ste car. Danas imate smart televiziju, Jutjub, programirate šta ćete da slušate celo veče. A onda – dođete, i ako ne valja gramofon, vi ne dajete ploču, kao fol – kontrolišete radi li gramofon – a ako je dobar, onda tražite sendvič sa šunkom i struganim sirom, malinu sa sodom i drugaricu neku, da sedi pored vas i da sluša, i kažete: "Ovo sam jedva nabavio. Pa ti znaš koliko sam se mučio za ovo." A ako nešto ne štima, nema sira na sendviču, drugarica je nešto ljuta, vi uzimate ploču i odlazite – nema više žura.

Jesu li se žurovi održavali po kućama?

Isključivo po kućama. Čajanke i matinei su bila mesta gde se išlo na igranke. Znalo se kod koga su bolji žurevi, kod koga lošiji. Onda su postojali spomenari, svako piše ko mu se sviđa, gde su najbolji žurevi. Pročitate, i na tim mestima gurate nogu u vrata, to je bilo najvažnije. Zvonite da vas ne vide i gurnete nogu u vrata, a kad gurnete onda je sve lakše, već ste ušli.

Prva diskoteka otvorila se '67. kod Laze Šećerovića, u Domu Jevrema Grujića, pored Ateljea 212. Kultura je već bila malo drukčija. Ispred ulaza su stajali baunseri, odnosno izbacivači, kao selektori i ako prođete njegovo odmeravanje, onda uđete unutra. Ulazite kao kad su partizani u Četvrtoj ofanzivi prešli preko Neretve. Kad prođete, stupate na bezbednu teritoriju gde vam je sve bajkovito.

Ima tu još jedna zanimljivost, Bitlsi sviraju '67. na Mondoviziji, u košuljama na cvetiće. To je prvi put da se preko satelita nešto emitovalo za ceo svet. Sutra uveče, ispred Doma omladine, svi imamo košulje na cvetiće. Pokrali smo šlafroke od majki, ili one išle da kupuju materijal na cvetiće u Sarajevsku, na Bulevar Revolucije. Onda se šilo – sestre, ujne, kume, ko je znao da šije, šio je. I bedževe smo nosili, prvo iz inostranstva, pa je neko ovde počeo da pravi bedževe. Okupimo se, kao uniformisani, svi u košuljama na cvetiće. Tako je to izgledalo. Beograd je tada imao 750.000 stanovnika, znali ste svakog ko nešto radi. Znate ko se drogira, ko samo guta preludin, ko svira, ko je za šta talentovan.

Sa kim ste se tada družili?

Ja sam rođen na Topčiderskom brdu, pa sam po prirodi stvari znao svako dete, pa i onu decu čiji su roditelji bili u vlasti jer smo išli smo zajedno u školu. Onda su prve ploče donosili ili njihovi roditelji, ili sportisti. Moja porodična situacija bila je pomalo specifična, mi smo jedini u kraju slavili slavu pa su deca tih iz komšiluka dolazila kod nas, da vide kako to izgleda, pošto njihovi nisu smeli da slave.

A kako je vaša porodica mogla da slavi slavu, i da se to znalo, jeste li imali nekad neprijatnosti zbog toga?

Jednom sam imao neprijatnost, '66. nisam došao u školu na Božić i za to sam dobio ukor. Jedan mi je profesor rekao da sam četnik. Prosto se to nije smelo baš tako, pogotovo kad stanujete u kraju u kojem sam rođen... Međutim, roditelji, odnosno ljudi na vlasti, dozvoljavali su svojoj deci da dolaze, i da sa mojim ocem slave. Ta deca, od kojih, nažalost, više nisu svi na broju, i danas se sa radošću sećaju naših okupljanja. Roditelji su im bili od predsednika republika do predsednika skupštine, šefa policije, ministara... Znali su da time što slavimo ne radimo ništa loše i ništa protiv nekoga, već prosto održavamo tradiciju.

Je li vas otac usmeravao muzički?

Ne, moj otac nije iz tog sveta, ali ispostavilo se da se sve u životu uveže u krug. Moj otac je bio stolar, ali ne stolar za stolove i stolice. Napravio je sve studije u Beogradu – Studio deset, Studio šest, Studio pet u Radio Beogradu, i prvi TV studio na Sajmu. Radio je sa svojom timom akustiku i bio je zadužen za enterijer. Kada sam prvi put kao producent emisije "Veče uz Radio" ušao u Studio šest, ja sam u stvari simbolično ušao u ostavštinu svog oca.

To je bilo vreme kada su majka i otac želeli da ćerke budu ili glumice ili balerine, ili, eventualno, sestra koja je upisala na političkim naukama žurnalizam, urednica kulture. A ako ste muško, onda inženjer ili doktor. Kako ste smeli, sa 16 godina, da kažete svojima: "E, ja neću da budem to. Ja hoću da budem ono što nema ime."

Kako ste im to saopštili?

Bio sam dobar đak, videli su da ih nisam izneverio na taj način. Ja sam već od '62. u školi počeo da pravim zidne novine. Nešto ranije Ivo Andrić je dobio Nobelovu nagradu, bio sam šesti osnovne, svi smo nešto pisali i moja nastavnica srpskog, prezivala se Zmijanović, mislila je da je moj zadatak dobar i rekla je dečaku sa najlepšim rukopisom da moj rad ispiše na velikom hameru. Posle su svi to čitali. Tako sam shvatio da treba praviti zidne novine, ali o muzici.

Tako sam i upoznao Nikolu Karaklajića. On je došao da vidi ko je taj ludak koji pravi takve zidne novine. Onda, kad je izašao prvi broj "Džuboksa", Nikola je u uvodniku napisao da u Beogradu ima dvadesetak grupa, a ja sam rekao: "Pišete netačnosti, ima ih mnogo više." Uzvratio je: "Ajd' se kladimo", a ja mu ubrzo doneo spisak od 167 grupa iz Beograda. Tada sam išao po Beogradu, po mesnim zajednicama, školama, raspitujući se ima li tu neka grupa, ko gde vežba, kako se zove i stigao do broja 167. Nikola je video da stvarno ne odustajem od toga i uzeo me za ozbiljno.

Kad su osnivali "Gong", Vojkan Borisavljević je došao sa Preletom, Dušanom Prelevićem, u naš kraj. Postojala je grupa mojih drugova koji su vežbali matricu za Preleta. Vojkan je rekao da se prave nove novine i traže saradnike. Otišao sam kao klinac na prvi sastanak i ostao.

Veliki je dar smisao za prepoznavanje. Svako nešto zna, bilo je ljudi koji su bolje svirali i pevali od mene, ali ja sam znao nešto što oni ne znaju, tj. kako da to što rade može da dođe do mnogo sveta. E, ali kako prepoznati da je to što neko radi malo bolje od onoga što radi onaj drugi, to je gadno i tu možete da ogrešite dušu, da noću ne spavate, i kad ste matori da kažete: "Koga imam na savesti?"

Pamtim jednu zanimljivu scenu. Pre nekoliko godina sam bio u Sarajevu, išao sa Zdravkom Čolićem na njegov prvi koncert posle ratnih godina. U čuvenoj "Vinoteci" gde razni ljudi dolaze, pozdravljate se, nekog znate, nekog se ne sećate, dođe jedan čovek, i bogzna kako se izljubi sa Čolićem. Kažu mi ministar zdravlja Federacije. Ustanem da se pozdravim, a on meni: "Nemoj ti meni da pružaš ruku, ti si meni upropastio karijeru." Pitam ga, onako sav zbunjen, a tu sedi i moja žena: "Kako?" Kaže: "Ja sam imao grupu Rok apoteka, a ti si nas u 'Džuboksu' đenazirao." I ja kažem: "Pa dobro, nekad loš gitarista, a sad vlast. Dobro da neko naš bude ministar."

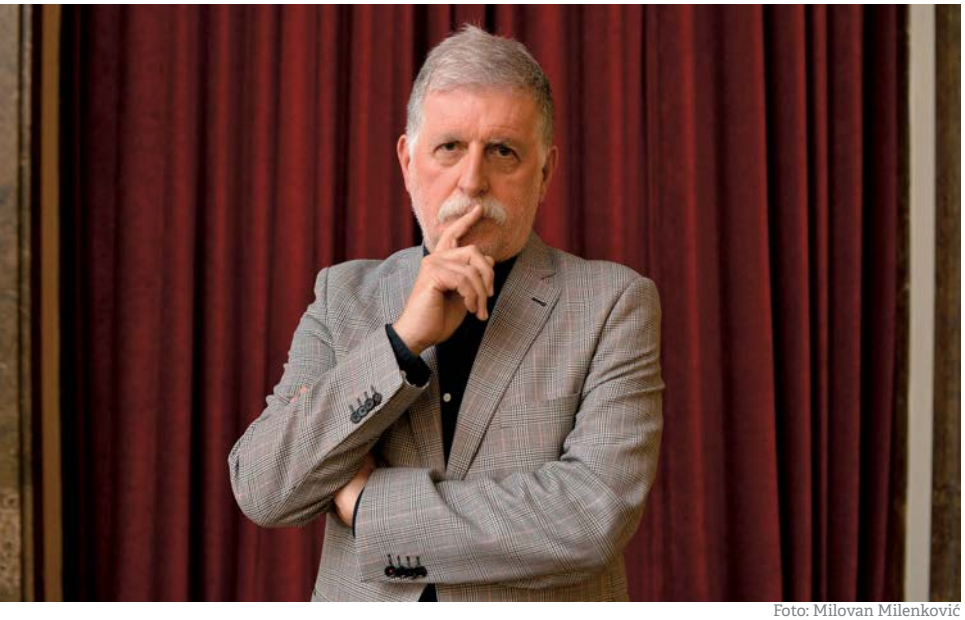

Foto: Milovan Milenković

Vi ne možete da verujete da u Srbiji i Jugoslaviji, po svim gradovima, to još ima nekog efekta. Proputovali ste, nešto ste pisali, snimali, nešto podržavali... Učestvovali u nečemu, i važnije – bili svedok. Kad ste blizu nekoga ko je mlad, taj neko želi da se pokaže, ali se boji, nije siguran, roditelji se ne razumeju, prijatelji sumnjaju, a vi kažete: "To valja."

Tu i tamo sam nekome pomogao, da sam to radio u Americi, vi ne biste danas sedeli sa mnom. Bio bih na nekoj jahti i pecao tunu, bio bih milijarder. U svetu, kad otkrijete jedno ili dva imena, kad ga dovedete i potpiše za prvu ploču i on uspe, vi ste bogat čovek. Ja sam najmanje 30 velikih sa prostora bivše Jugoslavije potpisao za prvu ploču.

Ali, da ih niste zvali...

Bilo bi im teže. Znate šta, talenat je kao voda, on nađe put. Međutim, voda kroz ravnicu ide sporo, a kroz planinu ima brži tok. Ne mislim da sam nekome nešto bitno pomogao. Neko drugi bi im takođe pomogao, ali pitanje je na koji način i pod kojim uslovima. Kod mene su znali da postoje samo dva uslova: ili verujem ili ne verujem da to valja. Ako verujem, ja ću se posvađati sa svima da ih ubedim kako to vredi. Lako je pričati kad oni već uspeju, ali treba pomoći pre nego što se to uopšte desi.

Sa kim ste ostali u kontaktu od ljudi koje ste sretali na početku vaše karijere?

Sa mnogo njih. Kada je nekome rođendan, pošaljem čestitku. Kada je meni, oni uzvrate, najnormalnije... Nedavno je bio 76. rođendan Džoan Baez, koja će sada, u martu, biti uvedena u rokenrol Hol slavnih. Ona je, kao već poznata, na scenu Njuport rok festivala i pod velike reflektore, izvela za ruku neznanog Boba Dilana.

Pre nekoliko nedelja umro je Rik Parfit, gitarista grupe Status Quo. Sa njim i tom grupom imao sam mnogo doživljaja. Čovek koji je sada predsednik i izvršni direktor Capitol Music Group u Americi, Stiv Barnet, spavao je '71. kod mene na patosu u kući, pošto nismo mogli svi da se smestimo. Sada je najveći. Vodio je neke male grupe, radio je za agenciju Bronze, koja je početkom sedamdesetih izdavala Uriah Heep i Colloseum, a onda je u Glazgovu otkrio tri brata, mislio je da je to interesantno, i oni su postali mnogo veliki kao AC/DC. Posle je otišao preko bare i sa njima se ozbiljno obogatio, kroz kompaniju Epic. Kad ih je kupio CBS, njega su pitali ima li neku ideju, pošto je 2005. godine diskografija bila u velikoj krizi, on kaže – imam. Pitali su koga, kaže: "Jednu moju zemljakinju iz Škotske, ali ima 47 godina." "Kako možemo da pravimo karijeru sa nekim ko ima toliko godina?" On reče: "Ja mislim da možemo". To je bila Suzan Bojl. Ona je iz cuga prodala šest miliona ploča i napravili su ogromne pare. Kroz dve godine ponovo ga pitaju ima li neku ideju, a on kaže: "Imam. Postoji jedna klinka od 18 godina, iz Totenhema." Kažu: "Imao si babu, sad imaš klinku." To je bila Adel. Ponekad pošalje poneku ploču pre nego što izađe, pa šest meseci ranije mogu da slušam...

Moja generacija više nije važna, mi smo svršena prošlost. Ovi što sviraju i pevaju, oni sad naplaćuju više ime nego aktuelno stvaralaštvo. Ima pesma grupe My Generation, koja kaže: "Nadam se da ću umreti pre nego što ostarim." E, sad smo došli dotle. To je bio fenomen za koji nije bio predviđen rokenrol. U rokenrolu je važilo: "Živi brzo, budi uspešan, budi lep leš", a ko je verovao da će Čak Beri imati 90 godina, da će Lenard Koen u 82. objaviti ploču, pa umreti...

Znate, ranije je to bila stvar klinci-za-klince. I dalje je klinci-za-klince, ali nema taj društveni značaj. Nije to više toliko važno, nije više pitanje života i smrti. Za moju generaciju, to je bilo pitanje časti – hoćemo li ubediti ceo svet da to naš oblik kulture valja, hoćemo li se muzikom izboriti za to da svi imaju ista prava, da crnci nisu odvratni i da mogu da budu popularni kao i belci, da devojka koja izađe na binu nije kurva... Trebalo je kazati koliko su glupi ratovi, to u Vijetnamu, boriti se za slobodu izražavanja.

Džoan Baez je najveći ženski borac u istoriji. Marširala je '63. u Vašingtonu sa Martinom Luterom Kingom, išla je u Hanoj dok je Amerika ratovala i pevala je. Svašta je u životu radila, a ja se sećam susreta iz 2011. godine. Poslednji put pre toga videli smo se 1989. Moja žena i ja bili smo u Parizu, stojimo s našim ambasadorom Dušanom Batakovićem na Monparnasu i čekamo auto. Ja se navalio na stub kod čuvene kafane "Select", gde su se umetnici tridesetih godina okupljali, »

i pričamo o Hemingveju, Modiljaniju, Pikasu, i moja žena kaže: "Vidi, Džoan Baez", a piše "complete" – rasprodato. I ja odmah: "Jao, moram da joj se javim, da idem na koncert." Kažu moja žena i ambasador: "Eh, ona se tebe seća", a ja kažem: "Da vidimo, možda me se seća." Sutradan odemo na Grand Bulevar u salu Rex, gde je ona pevala, međutim, kažu da još nije doputovala. Ja ostavim poruku rukom napisanu i zamolim da joj je daju. Nismo se ni vratili u našu sobu, a već sam imao mejl: da li hoću da dođem prvi ili drugi dan. Ostavila nam je poruku da želi da nas posle koncerta vidi. I kad je stvarno ušla, videla me je i rekla: "Au, al' smo ostarili." Znate, pune 22 godine se nismo videli.

Kako ste se upoznali?

To je posve čudna priča... Video sam je 1970. na Vajt festivalu, ali ona se mene nije jasno sećala. Kada je prvi put 1989. dolazila u Beograd, pitala je ljude koji su je čekali na aerodromu zna li neko od njih mene. Oni su rekli: "On radi na nekoj televiziji." Ja sam tada radio na OK TV, našoj prvoj nezavisnoj televiziji. Nije otišla u hotel, nego je prvo došla da se vidimo. Pre koncerta došla je s gitarom i pevala uživo sat vremena na našoj maloj televiziji. Toga nikada nije bilo, da svetska zvezda dođe u studio da vam peva džabe. O njenom koncertu u Beogradu se tada nije pisalo, pošto je sa bine poručila: "Pazite šta radite, jer svojim glasanjem možete da izaberete pogrešne ljude, a posle da budete zbog toga krivi." Miloševićeva štampa ju je satanizovala.

Da li su vaše tekstove prenosile neke strane novine?

Tada je nezamisliva stvar bila da će to što pišete neko preneti, mi nismo o tome maštali. Ali, u Americi i Engleskoj postoje servisi koji prodaju tekstove. Ja sam za "Džuboks" napravio intervju sa flautistom Janom Andersonom, vođom grupe Jethro Tull, onda je imao album "Too Old To Rock 'n' Roll, Too Young To Die", taj intervju posle su prenele "Music Express", holandske novine. Kakve pare, to vas nije zanimalo, važno je da neko to prenese.

Imao sam veliku čast da moj tekst o koncertu Lenarda Koena u Beogradu neko prevede i stavi na njegov zvaničan sajt. Da je bilo samo to – ništa drugo u životu da nisam uradio, to bi bilo dovoljno. U znak zahvalnosti poslao je svoj poster sa mnogo lepom posvetom. Pre njegovog dolaska napisao sam tekst u NIN-u i neko od organizatora mu je to rekao. Verovatno zato je neko iz ekipe kasnije obratio pažnju na ono što sam napisao posle koncerta, pa je preveo na engleski i stavio na sajt.

Devedesetih ste radili za UNICEF, a jedno vreme ste bili u Africi. Pisali ste jednom da ste '91. sreli čoveka koji vam je, kada je čuo da ste iz Jugoslavije, rekao da ima za vas lošu i dobru vest, lošu da je počeo rat u Jugoslaviji, a dobru da je te večeri Bob Dilan svirao u Beogradu.

Jeste, to je istina. To je bio misionar na granici između Zimbabvea i Mozambika. Ispostavila se neverovatna stvar: on je na vratu imao probušen srebrnjak kralja Petra, jer su posle rata pare poništavali. Ja sam ga pitao odakle mu ta para, a on je rekao da je davno dobio. Pitao me je: "Je l' to vredi?", a ja sam rekao: "To mnogo vredi." Onda sam rekao: "To ti je sa ostrva Vajt", a on je rekao da jeste.

Kad sam se vraćao sa ostrva Vajt, nisam imao para. Moja dva saputnika i ja bili smo u redu da pređemo ka Sautemptonu i bili smo gladni, a jedan dečko je nosio kesice sa pomfrijem. Rekli smo da hoćemo da uzmemo, ali nemamo para. "Ja imam ovo", rekao sam, "ovo mnogo vredi." Skinuo sam paru sa svog lanca i dao njemu. To je bio taj dečko.

U Africi ste radili kao humanitarac?

Odrastao sam na pričama o Hariju Belafonteu, Piteru Justinovu. Odri Hepbern je takođe bila moja poznanica, ta čuvena glumica koja je bila ambasador UNICEF-a. Organizujući "Koncert za milion godina" i beogradsku trku "Run The World" dobio sam ponudu da radim u našoj kancelariji za saradnju sa UNICEF-om. Učestvovao sam u prvom štampanju "Konvencije o pravima deteta" u svetu i potom 1991. proveo nešto više od mesec dana putujući kroz Zimbabve, Mozambik, Malavi, Tanzaniju i Keniju, gledajući programe namenjene deci. Tada sam video koliko je Afrika divna, ali svet komplikovan. U to vreme se moglo videti kako će sida pogubno potrefiti taj kontinent.

Kako ste doživeli raspad Jugoslavije?

Teško. Prosto, to je zemlja u kojoj sam rođen, koju sam voleo i doživljavao kao svoju. U svakom njenom delu nešto sam nekad radio, pravio prijateljstva, imao rođake. Tu sam zemlju doživljavao na emotivnom, kulturnom i ekonomskom, a nikako na unutarpolitičkom nivou. Kada je politika postala važnija od svega ostalog... Desilo se što se desilo. Zajednička tragedija je što su u tom času najveći komunisti uglavnom postali nepodnošljivi ne nacionalisti, već šovinisti i huškači mržnje.

Da li biste mogli da uporedite situaciju na muzičkoj sceni Jugoslavije i sada?

Teško se mogu upoređivati stvari na muzičkoj sceni velike države od 22 miliona stanovnika i svih malih nastalih republika. Danas su drugačije medijske okolnosti, drugačija muzika i vladaju drugačiji ukusi... A ni planeta nije u kosmosu gde je nekad bila.

Čini se da je postmoderno stanje ovladalo i postjugoslovenskim prostorom, kao da nema velikih autora. Postoji li danas neki autor kojem verujete?

Svaka generacija mora da pronađe autore kojima će verovati. Moj matori mozak i ukus se mnogo razlikuju od ukusa i načina razmišljanja mladih od 13, 15 godina, koji sada radoznalim ušima stupaju u svet muzike i koji moraju izabrati svoje generacijske pesmotvorce. Ima vremena, jednog dana će morati da zavire u prošlost i dođu do pionira. Današnje novine vrede jedan dan, a Arsen Dedić i njegova deca vrede večnost. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI

To je bilo vreme kada su majka i otac želeli da ćerke budu ili glumice ili balerine, a ako ste muško, onda inženjer ili doktor. E, ja nisam hteo da budem to. Ja sam hteo da budem ono što nema ime

ZORAN STANOJEVIĆ

Sve o mojoj majci

Pre nekih petnaestak godina moja mama, tada već uveliko u penziji, počela je da koristi mobilni telefon. Bilo je to početkom dvehiljaditih, kada posedovanje mobilnog telefona još nije postalo takoreći društvena obaveza. Penzioneri su ga koristili samo za telefoniranje, pokoji bi ovladao porukama, važno im je bilo da sat na displeju bude vidljiv.

Pre nekih šest, sedam godina prepustio sam mami Nokiju 2730 koja mi je tada služila kao rezervni telefon (uglavnom je stajala u fioci). Od tada ga neprestano koristi, vrlo je zadovoljna, aparat nikada nije zakazao niti se kvario. Moja majka je noćna mora za proizvođače telefona i mobilne operatere. Troši zanemarljivo malo i ništa joj ne treba, a sve ima.

Ovo pišem inspirisan vestima da je jedan od hitova upravo završenog sajma mobilnih komunikacija u Barseloni bio aparat Nokia 3310, nekadašnja zvezda naših džepova iz vremena kad smo se delili na nokijaše i soni-eriksonovce.

U svoje vreme, a beše leto 2000. kada se taj telefon pojavio, Nokia 3310 nudila je sve što bi korisnik mobilnog telefona mogao da poželi. Nije imala ispupčenu antenu, bila je manja od ranijih modela, dobro je stajala u ruci, imala je odličan prijem, bateriju koja je trajala danima. I "Zmiju", superpopularnu igricu za trenutke dokolice. Beše to vreme kada je i telefoniranje i slanje poruka znatno koštalo, naročito u odnosu na današnje cene i pakete. Nije bilo ni "a" od androida ili ajfona, telefon je imao sopstveni operativni sistem, a prebacivanje kontakata kada menjate aparat bilo je živa muka, odnosno morali ste ručno da prekucavate sve što nije stalo na sim karticu.

Gotovo dve decenije kasnije od kineskog vlasnika brenda Nokia stiže nam aparat istog imena, ali donekle različit. Ekran je sada u boji i nešto je malo veći i kućišta su šarena. Puni se na mikro usb konektor, ima kamericu od 2 megapiskela i slot za memorijsku karticu od 32 Gb. Najjednostavnije rečeno, to je restilizovani jugo sa klimom i servo volanom. Doduše sa spektakularnim akumulatorom, odnosno baterijom, deset puta izdržljivijom od originalne. Možete da pričate više od dvadeset sati, a baterija traje 31 dan u stendbaj režimu.

Tako spakovan aparat koštaće 49 evra. Pitanje je samo, kome ovakva nokija treba?

Ako ste korisnik vajbera ili skajpa, ako ste uvezali svoje uređaje preko Gugl ili Epl naloga, onda je ova nokija za vas oličenje patnje jer ne može da koristi internet. Nema šerovanja, niti bilo kakvog komfora na koji ste navikli. Sećam se da je Tviter nekada dozvoljavao da svoje tvitove šaljete sms porukama, ali barem osam godina nisam koristio taj servis. Čitanje tuđih poruka i statusa bez interneta je nemoguće, ili je makar meni nepoznato.

Neka ograničenja su, međutim, istinske prednosti. Društveni mediji ne znaju vašu lokaciju (to zna samo operater), ne mogu da uhvate vaše navike i zatrpavaju vas reklamama, hakeri ne mogu da vam uključe kameru i špijuniraju vas niti im je jednostavno da vam provale u sistem jer niste na internetu. U problemu ste samo ako vam neko fizički ukrade telefon.

Ali, s izuzetkom hipstera i pomodara, kome to treba? Jeftinijih aparata sličnih karakteristika ima na tržištu, ohoho. Poneki stariji korisnik mogao bi da zanovi desetak godina staru nokiju jer je navikao na njen softver. Ili bi taj telefon mogao da vam služi kao rezervni, u kolima ili tašni, kada vas baterija smartfona izda.

Jasno je samo da će ga operateri mrzeti jer koristi samo najjeftinije usluge. Ispod toga je samo pejdžer. Nemojte se iznenaditi ako i ta sprava, samo s kamerom, bude hit dogodine. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije u redakciji	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD	50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Lift

"Gledam u liftove po kućama". Mogao sam tako da oglasim ovo što radim, nekog bi verovatno interesovalo, zaradio bih neki novac. Ne bi moja nadnica za strah završavala u džepu kod gazde, kog i ne interesuje šta vidim, kad gledam u liftove po kućama. I slaba mi je vajda, to ne hrani stomak, što se neki put osećam kao heroj akcionog filma, ili kakav tajni agent.

STRAH

Postoje ljudi koji se plaše vožnje liftom ili im je bar neprijatno tim povodom. Naslućujem da ih je ovde ne malo. Razumem ih. Prvo, njih radi u kabine se ugrađuju ogledala i dobra rasveta, i antipanična rasveta, baš se tako to zove. Negde ih počaste i finom muzikom – preporučujem ako neko ovo čita: "Muzika za liftove", Brajan Ino. Verujem da ovo sa muzikom prija svima, ne samo plašljivima. Od svih tih razbijača straha putnicima liftova često zateknem samo tragove, jer su zaista vrlo zgodni za iskaljivanje besa i frustracija. Bilo je pravilo, do pre nekog vremena, da blokovi sa obe strane Ulice Jurija Gagarina nemaju konkurenciju u toj radnji, o uništavanju je reč, sad se primat preselio na Palilulu, većma u naselja na levoj obali Dunava. Da sam ja neko, rasporedio bih, strateški, pored ulaza u liftove vreće za udaranje, da posluže gore navedenoj svrsi, možda bi se nešto uštedelo. Možda i ne bi, vreće su tako zgodne za kućne teretane.

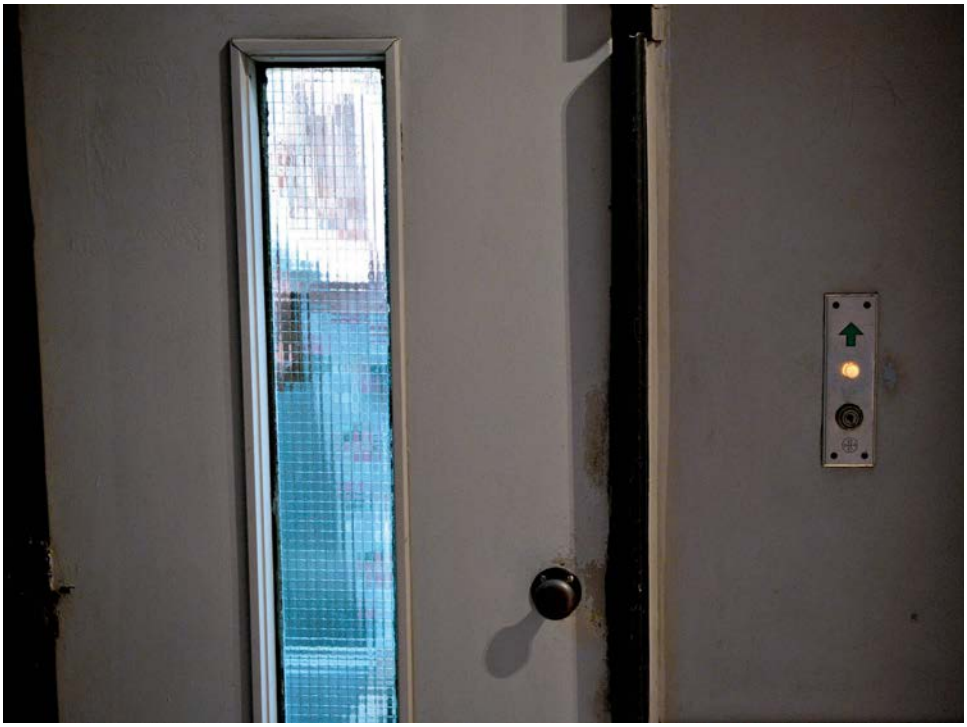

Foto: M. Milenković

Bojao sam se nekad i ja da pogledam dole, u ništa. Nije da je stvarno bilo ništa, uvek postoji nešto, ali se uvek ne vidi. Zatim sam naučio da zaboravim na strah. Zapravo, sećam se da mi nije trebalo mnogo da postanem kao mlekadžijski konj – tegliš svoju muku poznatim putem i raduješ se povratku kući. I postalo je lakše na poslu – znam gde je dole, znam gde je gore, šta mi je desno, a šta levo, šta se kreće i šta miruje. Imao sam i nešto kao klaustrofobiju, omanju, ali nepoželjnu za posao. To nešto je ostalo uz mene, verno mi je.

OMOTENAŠI

Reč iz japanskog jezika, napisana po Vuku. Naziv je za jedan od principa po kojima se živi tamo daleko, gde su principi važni. Ako sam razumeo, obuhvata sve načine na koje može da se iskaže ljubaznost. Nije da sam neljubazan, ali sad mi nije važno da saznam koji su sve to načini. Nekad mi je bilo važno, ali ta priča nema veze sa liftovima. Zapamtio sam da se, što ne mogu da proverim, jer nisam ovde video nijedan lift isključivo za Japance, u Japanu liftovi izvinjavaju putnicima što čekaju da ih preveze, gore ili dole, svejedno. Ovako nekako: oni, putnici, su mu, liftu, poručili gde žele da idu i stali u red da sačekaju da dođe na njihov sprat; on, lift, mučenik, ne može da postigne sve za neko pristojno vreme (ne znam koje je to vreme, jer u Japanu postoje jako brzi liftovi), i izvinjava im se, putnicima, na tom i tom spratu, što će malo da zakasni. Na japanskom. To je primena omotenašija u liftovskoj industriji, tamo daleko. A kad lift stigne i putnici počnu da ulaze i izlaze iz kabine, ili dok se voze kad su već ušli u kabinu, ne mogu ni da zamislim kakav je sve to ritual iskazivanja ljubaznosti.

Ali ne moram da zamišljam, jer znam, kakav je ovde ritual iskazivanja neljubaznosti u vožnji liftom. Često pre, nekad i posle vožnje. Istina je da postoji nešto što se zove "Uputstvo za upotrebu lifta", sačinjeno primereno srpskom omotenašiju i u nekom boljem vremenu, koje bi trebalo da stoji na svakom spratu kraj ulaza u lift, i u kabini naravno, da se obnovi gradivo. Bilo je i prevedeno na engleski, da ga ceo svet razume. Gde je uputstvo bilo ostavljeno, tamo ga uglavnom više nema, jer smo besni i frustrirani, a negde nisu želeli da ga istaknu "jer se ne uklapa estetski". Čuo sam takvo objašnjenje na mnogim mestima, dok nisam prestao da pitam, jer mi je dosadilo. Negde sam bio pretpostavio da oni koji brinu, njih sam pitao, veruju da njihove liftove koriste vrlo fini i ljubazni putnici, kao u poslovnim zgradama Airport Cityja, negde nisam bio siguran šta zapravo misle, kao u nekim od beogradskih hotela. Uputstvo najviše, bolno je koliko, nedostaje u zgradama u kojima stanujemo, živimo, ili kako god se to naše zove i na šta liči. Možda bi pomoglo, odmoglo ne bi.¶

SRĐAN POPOVIĆ

NOVA SEZONA "ZUMIRANJA"

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

U EMISIJI OD 2. MARTA FILIP ŠVARM RAZGOVARA SA ZVONIMIROM ČIČKOM I DRAGOLJUBOM ŽARKOVIĆEM

GLEDAJTE NA:

- WWW.VREME.COM
- TV ŠABAC
- TV FORUM PRIJEPOLJE
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- TV VALJEVO PLUS

VREME

ANALIZA NAŠE STVARNOSTI BEZ SENZACIONALIZMA, ALI I BEZ DLAKE NA JEZIKU

5 GODINA SERVICE INCLUSIVE

Zadovoljstvo u vožnji

NOVI BMW SERIJE 5.

BUSINESS ATHLETE.

BMW Service Inclusive podrazumeva 5 godina ili pređenih 100.000 km besplatnog redovnog održavanja, a prema uslovima koji su propisani od strane proizvođača.
Zakažite test vožnju na www.bmw.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec